

Vooronderzoek Conventionele Explosieven

Rapportage

Projectnummer: GPR7091

Onderzoeksgebied: Gasunie project Rijnlandroute knooppunten 5
en 6

Dynamostraat 48 - Postbus 20670 - 1001 NR Amsterdam - T 020 6651368
Bedrijvenpark Twente 305 - Postbus 103 - 7600 AC Almelo - T 0546 578422
K.v.K. Amsterdam: 33 299 426
www.ta-survey.nl - info@ta-survey.nl

Rapportage

Projectnummer: GPR7091
Datum: 04-05-2018

Betreft:

Vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven ter plaatse van het Gasunie project Rijnlandroute knooppunten 5 en 6

Opdrachtgever:

Antea Group
T.a.v. mevr. L. van Twisk, MSc
Postbus 8590
3009 AN ROTTERDAM
M: +31 (0) 6 11530577
E: leonie.vantwisk@anteagroup.com
I: www.anteagroup.nl

T&A Survey - projectleider:

Drs. Maurice de Cock
Tel: 020 6651368
E-mail: decock@ta-survey.nl

Voor akkoord:

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'M. van Oers', is written over a horizontal line.

Michiel van Oers
Afdelingsmanager

Inhoudsopgave

1	Het onderzoek	4
1.1	Achtergrond.....	4
1.2	Projectdoel	4
1.3	Opzet van het onderzoek.....	4
1.4	Praktijkgericht gebruiken rapportage	4
2	Het onderzoeksgebied	6
2.1	Gegevens onderzoeksgebied	6
2.2	Informatie van opdrachtgever	6
2.3	Reeds uitgevoerde onderzoeken	6
3	Fase 1: Inventarisatie van het bronnenmateriaal	8
3.1	Literatuurstudie.....	9
3.2	Archiefonderzoek.....	12
3.2.1	Gemeentelijk en provinciaal archief.....	13
3.2.2	Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie.....	18
3.2.3	Nederlands Instituut voor Militaire Historie.....	20
3.2.4	Nationaal Archief Den Haag.....	23
3.2.5	Semistatische archiefdiensten van Ministerie Defensie te Rijswijk.....	25
3.2.6	Archief van de EOD	26
3.2.7	Overige Nederlandse archieven.....	27
3.2.8	Getuigenverklaringen	28
3.2.9	Buitenlandse archieven.....	29
3.2.9.1	The National Archives te Londen	29
3.2.9.2	The National Archives and Records Administration te College Park (VS)	30
3.2.9.3	Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg	30
3.2.9.4	Wardocs (Hans Nauta)	32
3.2.10	Informatie van internet.....	34
3.3	Luchtfoto interpretatie	36
4	Fase 2: Analyse bronnenmateriaal	38
5	Fase 3: Verkorte risicoanalyse geplande werkzaamheden	41
5.1	Geplande werkzaamheden	41
5.2	Verkorte risicoanalyse.....	41
6	Conclusie.....	43
7	Aanbevelingen met betrekking tot de geplande werkzaamheden	45
8	T&A en kwaliteit.....	48

Bijlage 1	CE bodembelastingkaart met onderzoeksgebied.....	49
Bijlage 2	Toelichting gebruik tabellen - in bijlage 3 en hoofdstuk 6	50
Bijlage 3	Chronologische lijst gebeurtenissen.....	53
Bijlage 4	Overzichtskaart probleeminventarisatie	54
Bijlage 5	Overeenkomst en afspraken opdracht	55
Bijlage 6	Algemene evaluatie van de risico's van explosieven	60
Bijlage 7	Wetgeving en subsidiemogelijkheden voor explosievenonderzoek	62
Bijlage 8	WSCS-OCE richtlijnen horizontale afbakening verdacht gebied	64
Bijlage 9	Distributielijst.....	68

1 Het onderzoek

Antea Group ("opdrachtgever") heeft T&A Survey ("T&A") op 2 maart 2018 schriftelijk opdracht verleend voor het uitvoeren van het vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven (verder "explosieven") ter plaatse van het Gasunie project Rijnlandroute knooppunten 5 en 6.

1.1 Achtergrond

Ter plaatse van twee Gasunie leidingen nabij Vliegveld Valkenburg gaan werkzaamheden uitgevoerd worden, de leidingen worden verlegd. In het kader van deze werkzaamheden dient er een vooronderzoek naar de aanwezigheid van conventionele explosieven te worden uitgevoerd. De opdrachtgever wil inzicht verkrijgen in de mogelijke aanwezigheid van niet gesprongen conventionele explosieven.

Het mogelijk voorkomen van explosieven in de ondergrond houdt over het algemeen in Nederland verband met oorlogshandelingen gedurende de Tweede Wereldoorlog (verder "WOII"). Voorbeelden hiervan zijn bombardementen (zowel geallieerde als Duitse), gevechten (meidagen 1940, bevrijding 1944-1945), verdedigingswerken (mijnenvelden) en dumpingen (verborgen voor vijand, achterlaten van munitie bij overgave of terugtrekking). Aangezien eventueel aanwezige, niet gesprongen explosieven een risico vormen voor de uit te voeren werkzaamheden, is het van belang dat de kans op het aantreffen van explosieven in het onderzoeksgebied onderzocht wordt.

1.2 Projectdoel

Het vooronderzoek Conventionele Explosieven (verder "vooronderzoek") heeft tot doel om te beoordelen of er indicaties zijn dat binnen het onderzoeksgebied explosieven aanwezig zijn, en zo ja, om het verdachte gebied af te bakenen. Dit gebeurt op basis van verzameld en geanalyseerd (historisch) feitenmateriaal.

1.3 Opzet van het onderzoek

Deze rapportage is uitgevoerd conform de meest recente richtlijnen van het Werkveld-specifiek certificatieschema voor het systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven (verder "WSCS-OCE"), namelijk het wijzigingsvoorstel van 2016. Tevens wordt al zo veel mogelijk voldaan aan het vrijwillige certificatieschema voor het "Procescertificaat Vooronderzoek CE en Risicoanalyse CE" (verder "Procescertificaat") dat in 2018 van kracht zal worden. In bijlage 5 zijn de onderzoeksoptzet, de gebruikte methodiek en de uitgesloten bronnen omschreven. Tevens zijn daar de deskundigen die het onderzoek hebben uitgevoerd, vermeld.

1.4 Praktijkgericht gebruiken rapportage

De inventarisatie heeft feiten opgeleverd die de aanwezigheid van explosieven doet vermoeden. Analyse van dit feitmateriaal heeft tot de conclusie geleid dat er explosieven binnen het onderzoeksgebied te verwachten zijn. Het onderzoeksgebied is daarmee (deels) verdacht gebied.

Op de CE bodembelastingkaart in bijlage 1 staat het resultaat van de analyse of het onderzoeksgebied verdacht is op de mogelijke aanwezigheid van explosieven. Indien de analyse verdachte gebieden oplevert, dan is dit herkenbaar aan een rode of roze arcering, waarbij roze staat voor een gebied waarvan bekend is dat de bovenlaag naoorlogs geroerd is. Groene gebieden zijn de onverdachte gebieden.

De verdachte gebieden in kaartbijlage 1 zijn voorzien van een label met het nummer van het verdachte deelgebied. Van elk verdacht deelgebied kan in hoofdstuk 6 worden teruggevonden tot welke diepte en op welk soort explosieven het gebied verdacht is. In hoofdstuk 4 is een nadere toelichting hierop terug te vinden.

De achterliggende feiten, waarop het gebied verdacht is verklaard, zijn te vinden in de chronologische lijst gebeurtenissen in bijlage 3. De bronnen van deze achterliggende feiten zijn middels hoofdstuk 3 te achterhalen.

In hoofdstuk 5 is een verkorte risicoanalyse voor de geplande werkzaamheden in relatie tot mogelijk aanwezige explosieven opgenomen. In hoofdstuk 7 staan aanbevelingen voor de geplande werkzaamheden.

2 Het onderzoeksgebied

2.1 Gegevens onderzoeksgebied

Geografische ligging en grootte

De onderzoeksgebieden betreffen de volgende locaties:

Twee tracés ter plaatse van het Gasunie project Rijnlandroute knooppunten 5 en 6. Beide tracés zijn gelegen nabij het voormalige vliegveld Valkenburg in de gemeente Katwijk. De tracés hebben beide een lengte van circa 550 meter.

Er is een buffer van 50 m gehanteerd.

Zie bijlage 1 voor een overzichtskaart.

Bodemopbouw

Voor gegevens over de bodemopbouw is de website van Dinoloket geraadpleegd.

Boring(B)	RD coördinaten	Bodemopbouw
B30E0717	88828, 465799	De bovenste meters van de ondergrond bestaan uit klei met daaronder zand.
B30E0718	88985, 465927	De bovenste meters van de ondergrond bestaan uit klei met daaronder zand.
B30E0740	89943, 465458	De bovenste meters van de ondergrond bestaan uit klei met daaronder zand.
B30E0773	89135, 466048	De bovenste meters van de ondergrond bestaan uit klei met daaronder zand.
B30F0330	90050, 465525	De bovenste meters van de ondergrond bestaan uit leem met daaronder zand.
B30F1183	90129, 465585	De bovenste meters van de ondergrond bestaan uit klei met daaronder zand.

2.2 Informatie van opdrachtgever

Opdrachtgever heeft onderstaande informatie geleverd aan T&A.

Kaartmateriaal

Opdrachtgever heeft T&A een digitale topografische kaart met RD-coördinaten (ArcGIS-formaat) ter beschikking gesteld. Hierop staat het onderzoeksgebied aangegeven.

Aanwezige informatie over de bodemgesteldheid

Opdrachtgever had geen informatie beschikbaar gesteld over de bodemopbouw in het onderzoeksgebied.

Naoorlogse werkzaamheden

Opdrachtgever had geen informatie beschikbaar gesteld over naoorlogse werkzaamheden binnen het onderzoeksgebied.

2.3 Reeds uitgevoerde onderzoeken

In onderstaande tabel is aangegeven bij welke instanties navraag gedaan is of er in het verleden reeds onderzoek uitgevoerd is naar de aanwezigheid van explosieven. In de kolom "bronverwijzing" staat de afkorting die in de chronologische lijst van gebeurtenissen in bijlage 3 gebruikt is om naar het betreffende rapport te verwijzen.

Opdrachtgever – mevr. Leonie van Twisk per e-mail d.d. 12-05-2017	Bronverwijzing
'Project RijnlandRoute', uitgevoerd door T&A Survey en gerapporteerd met kenmerk 0710GPR2086.3, d.d. 21 januari 2012	T&A Survey 2086.3

Gemeente Katwijk – Rogier van der Gugten per e-mail d.d. 08-03-2018	Bronverwijzing
Vooronderzoek BGE betreffende het ontwikkelingsplan 't Duyfrak in de gemeente Valkeburg (ZH), uitgevoerd door T&A Survey en gerapporteerd met kenmerk 0304GPR653, d.d. 30 juli 2004	T&A Survey 653
Historisch vooronderzoek van het gebied tussen de westgrens van het Marine Vliegveld Valkenburg en de provinciale weg N206 in de gemeente Katwijk, uitgevoerd door T&A Survey en gerapporteerd met kenmerk 1007GPR1285, d.d. 19 december 2007	T&A Survey 1285
Vooronderzoek Conventionele Explosieven Marinevliegveld Valkenburg gemeente Katwijk, Saricon, kenmerk 72494-VO-02, d.d. 22 januari 2010	Saricon 72494-VO-02
'Project RijnlandRoute', uitgevoerd door T&A Survey en gerapporteerd met kenmerk 0710GPR2086.1, d.d. 24 oktober 2010	T&A Survey 2086.1
Projectanalyse: Project Locatie Valkenburg ten behoeve van opsporing van conventionele explosieven, ECG/Heijmans, Documentcode: 119-010-PrAn-01, d.d. november 2011	ECG 119-010-PrAn-01
Memo van Patrick Folkersma CQ aan Frank Voigt, d.d. 22 februari 2013	Memo CQ
Historisch vooronderzoek diverse percelen aan de oostzijde van het Valkenburgse meer, gemeente Katwijk, uitgevoerd door T&A Survey en gerapporteerd met kenmerk GPR5380, d.d. 27 november 2015	T&A Survey 5380
Vooronderzoek Katwijk Oud Valkenburg, AVG, kenmerk 1762140-VO-02, d.d. 22 februari 2018	AVG 1762140-VO-02

Van de genoemde rapportage(s) zal alleen aanvullende relevante informatie voor het huidige onderzoek worden uitgewerkt.

3 Fase 1: Inventarisatie van het bronnenmateriaal

Het bronnenmateriaal (literatuur, archiefstukken etc.) wordt bestudeerd op relevante feiten en aanwijzingen die onder meer worden gebruikt voor een goede keuze uit de beschikbare luchtfoto's. Alle betrouwbare bronnen met toegevoegde waarde zijn van belang voor verdere analyse, conclusies en afbakening van (on)verdachte gebieden. In de volgende paragrafen is een overzicht gegeven van de diverse bronnen, die geraadpleegd (kunnen) worden voor een vooronderzoek. Per paragraaf is de betreffende bron omschreven, met daarin:

- Algemene informatie van de bronnen met een vermelding in hoeverre de bron verplicht of aanvullend is conform de WSCS-OCE;
- Een toelichting op de betrouwbaarheid van de bron;
- Een overzicht van wat voor onderhavig onderzoek is geraadpleegd, met nadere vermelding van de inventarissen, toegangsnummers e.d. op basis waarvan de bronnen herleidbaar zijn;
- Indien een bron niet is geraadpleegd, of er zijn leemtes in kennis, dan staat dit vermeld;
- De in de bron aangetroffen relevante gebeurtenissen zijn niet uitgewerkt in betreffende paragraaf, maar in één chronologische overzichtstabel in bijlage 3.

Betrouwbaarheid van de bronnen

Conform de richtlijnen in de WSCS-OCE, paragraaf 6.5.2, dient gerapporteerd te worden hoe de betrouwbaarheid van de gebruikte bronnen is ingeschat. De standaard richtlijnen bij T&A staan vermeld per soort bron in de betreffende paragraaf in onderhavig hoofdstuk. Waar in de rapportage afgeweken wordt van deze interne richtlijn, zal dit in de rapportage vermeld en onderbouwd zijn bij de analyse van het bronnenmateriaal in bijlage 3. Tevens geldt dat gebeurtenissen uit bronnen die T&A betrouwbaar acht, geen bevestiging van een tweede bron nodig hebben ter bevestiging van de gebeurtenis. In de regel zal T&A wel - waar mogelijk - een tweede bron raadplegen, omdat dit kan leiden tot een betere afbakening van een verdacht gebied.

Uitwerking van de bronnen

Op basis van de geraadpleegde bronnen is in bijlage 3 een chronologische overzichtstabel opgesteld van de relevante gebeurtenissen in (de omgeving van) het onderzoeksgebied gedurende en na WOII. In de betreffende tabel is elke gebeurtenis voorzien van een uniek markeringsnummer en de bronverwijzing. De kolom 'markering' verwijst naar het markeringsnummer, de kolom 'archief' naar het archief waar de informatie vandaan komt, terwijl de kolom 'bronverwijzing' verwijst naar de herkomst van de informatie binnen het gegeven archief.

Markeringsnummers

Elke relevante oorlogshandeling is voorzien van een markeringsnummer die is weergegeven in de overzichtstabel in bijlage 3 en in de inventarisatiekaart in bijlage 4.

De toevoeging 'indicatief' bij het markeringsnummer geeft weer dat de melding niet nauwkeurig geplaatst kan worden en dus indicatief in de inventarisatiekaart is ingetekend. Een indicatief markeringsnummer kan ook als tekstvlak in de kaart staan. Geen toevoeging geeft aan dat de melding (redelijk) nauwkeurig ingetekend kon worden.

In sommige gevallen blijkt dat een melding zich buiten het onderzoeksgebied bevindt, maar dat één of meerdere bronnen impliceren dat de gebeurtenis wel degelijk in of nabij het onderzoeksgebied plaatsgevonden had of kon hebben. Deze meldingen staan wel in de tabel in bijlage 3, inclusief analyse, maar niet in kaartbijlage 4.

3.1 Literatuurstudie

De eerste – conform WSCS-OCE verplichte – stap in een vooronderzoek is in de regel het raadplegen van de literatuur. Middels de literatuurstudie is een beeld te verkrijgen van algemene oorlogshandelingen in een gebied, meestal met data van deze gebeurtenissen en soms met zeer relevante details die niet in andere bronnen te vinden zijn. Deze studie levert zodoende een overzicht op van gebeurtenissen op basis waarvan gericht gezocht kan worden in diverse nationale en internationale archiefinstellingen.

Voor de literatuurstudie bestaat een aantal standaardwerken dat geraadpleegd wordt, aangevuld met regionale en plaatselijke literatuur. Deze literatuur is deels in bezit van T&A en wordt aangevuld met literatuur uit de Koninklijke Bibliotheek ("KB"), het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie ("NIOD"), het gemeentearchief en/of plaatselijke bibliotheken en historische verenigingen.

Betrouwbaarheid van de bron

Literatuur voor vooronderzoek loopt in betrouwbaarheid uiteen van weinig betrouwbaar tot zeer betrouwbaar. Dit komt doordat boeken geschreven kunnen zijn door auteurs met zeer uiteenlopende achtergronden in opleiding, ervaring en motivatie voor het schrijven van het stuk en ook sterk uiteenlopende bronnen gebruikt kunnen hebben. Voor literatuur gelden de volgende richtlijnen om de betrouwbaarheid in te schatten:

Geschiedenisboeken van (lokale) amateurs versus gerenommeerde geschiedkundigen

Een van de grote verschillen in betrouwbaarheid van literatuur wordt veroorzaakt door de achtergrond van de betreffende auteur. Boeken van gerenommeerde auteurs als V.E. Nierstrasz, L. de Jong, H. Amersfoort, E.H. Brongers en C. Klep worden als betrouwbaar gezien. Deze boeken zijn gebaseerd op uitvoerig onderzoek in archieven en naslagwerken, interviews met getuigen en een brede kennis van de gebeurtenissen in WOII.¹ De inhoud van boeken van amateurhistorici loopt echter sterk uiteen wat betreft de kwaliteit en betrouwbaarheid. De onderzoeken kunnen nogal summier zijn, bronverwijzingen ontbreken vaak en bij nadere bestudering blijken diverse aspecten van gebeurtenissen door elkaar gehaald. In de regel dienen dergelijke bronnen in de literatuur middels een andere bron bevestigd te worden.

Boeken gebaseerd op archiefstukken

Voor sommige boeken is uitvoerig archiefonderzoek uitgevoerd en in de betere boeken zijn archiefstukken geciteerd of is een afdruk van relevante archiefstukken opgenomen. In de regel zijn deze archiefstukken ook ingezien tijdens het archiefonderzoek, maar in sommige gevallen zijn deze archiefstukken niet te achterhalen (zoals de zogenaamde 'gele briefjes' die gebruikt zijn in het boek "het spoorwegbedrijf in oorlogstijd" van C. Huurman). In dergelijke gevallen gelden dezelfde richtlijnen met betrekking tot de betrouwbaarheid als omschreven in deze bijlage bij de betreffende archiefinstelling. Naast het gemelde boek van Huurman, geldt dit ook voor het veel gebruikte boek "En nooit was het stil" van G.J. Zwanenburg, dat gebruik heeft gemaakt van Flight Reports en archiefstukken uit Nederlandse en buitenlandse archiefinstellingen.

¹ Hierbij moet wel altijd in ogenschouw genomen worden, wanneer de boeken geschreven zijn en wat de bronnen waren, zeker wat betreft de meidagen 1940. Door diverse auteurs zijn voor hun boeken over de meidagen verslagen van de Nederlandse officieren en troepen gebruikt (dit betreft de stukken uit collectie 409 van het NIMH). Hoewel de meesten ervan vlak na de strijd zijn geschreven, is er ook een aantal dat in de jaren na WOII pas geschreven is en daarmee minder nauwkeurig zal zijn. Bovendien zullen de verslagen van de Nederlandse troepen – bewust of onbewust – overdreven zijn in de gebeurtenissen. Dit blijkt uit zaken zoals meldingen van Duitse pantserwagens bij de Grebbeberg (die daar nooit geweest zijn in mei 1940) en uit tegenstrijdigheden die soms optreden tussen het verslag van een verantwoordelijke officier en dat van een soldaat die ook aanwezig was. Veel boeken die net na WOII geschreven zijn, hebben (soms sterk) de neiging de handelingen van het Nederlandse leger en de omvang en kracht van het Duitse leger te overdrijven. Neemt niet weg dat dit soort werken van gerenommeerde auteurs vaak de beste bronnen zijn voor oorlogshandelingen in mei 1940 en bij de bevrijdingsgevechten in 1944/1945.

Dagboeken uit WOII

Meldingen in dagboeken uit WOII worden in de regel als betrouwbaar voor een gebeurtenis gezien, maar niet voor de details omtrent de betreffende gebeurtenis. Hierbij moet rekening gehouden worden met de specifieke melding van het gebeurde, of de auteur van het dagboek dit zelf meemaakte of uit tweede hand vernam en de leeftijd en functie van de auteur. De opgeschreven eigen ervaringen zijn betrouwbaar, omdat ze kort na een gebeurtenis zijn genoteerd. Vaak bevatten ze ook details die in andere bronnen niet vermeld zouden worden. Anderzijds zijn omschreven gebeurtenissen in dagboeken in de regel vaak overdreven en zijn de auteurs vrijwel uitsluitend leken op het gebied van explosieven. Aantallen en soorten explosieven zullen daardoor middels een andere bron bevestigd moeten worden. Wat in dagboeken genoteerd is uit tweede hand is vaak matig betrouwbaar en dient middels tweede bron bevestigd te worden.

Overzichtslijst gebruikte literatuur

Voor de literatuurstudie zijn de onderstaande boeken geraadpleegd. In de kolom "bronverwijzing" staat de afkorting die in de chronologische lijst van gebeurtenissen in bijlage 3 gebruikt is om naar het betreffende boek te verwijzen.

Auteur	Titel	Uitgegeven	Bronverwijzing
Amersfoort, H. e.a.,	Mei 1940, de strijd op Nederlands grondgebied	Den Haag 2005	Amersfoort (2005)
Boiten, T.,	Blenheim Strike	1996	Boiten (1996)
Brongers, E.H.,	De oorlog in mei 1940	Baarn 1985	Brongers (1985)
Brongers, E.H.,	Inventarisatie uit diverse bronnen van in de meidagen van 1940 Tijdens of door de strijd in Nederland neergeschoten, vernielde Of door vuur beschadigde Duitse vliegtuigen, weergegeven per Provincie of gebied	Wijnandsrade 2008	Brongers (2008)
Cony, C. e.a.,	Luftwaffe in Colour: The Victory Years: 1939-1942	Oxford 2016	Cony (2016)
Grimm, P. e.a.,	Vliegvelden in oorlogstijd	Den Haag 2009	Grimm (2009)
Harff, D. en Harff, P.,	Katwijk 1940-1945. Katwijk aan Zee en Katwijk aan den Rijn van dag tot dag	Katwijk 2007	Harff (2007)
Jong, L. de,	Het koninkrijk der Nederlanden in de Tweede Wereldoorlog	z.p. 1970	De Jong (1970)
Klep, C. (red.),	De bevrijding van Nederland 1944-1945, oorlog op de flank	Den Haag 1995	Klep (1995)
Korthals Altes, A.,	Luchtgevaar, luchtaanvallen op Nederland 1940-1945	Amsterdam 1984	Korthals Altes (1984)
NFLA	NFLA-Recovery list	2003	NFLA (2003)
Molenaar, F.J.	De luchtverdediging in de meidagen 1940 (2 delen)	's-Gravenhage 1970	Molenaar (1970)
Nierstrasz, V.E., e.a.	De strijd op Nederlands grondgebied tijdens Wereldoorlog II, diverse delen	's-Gravenhage	Nierstrasz
Pater, de B.C., Schoenmaker, B., e.a.,	De Grote Atlas van Nederland 1930-1950	Utrecht 2011	Pater (2011)
Portengen, P.,	Herleefd verleden. Strijd om Valkenburg ZH in mei 1940	Delft 1995	Portengen (1995)
Studiegroep lucht oorlog 1939-1945	Verliesregister		Verliesregister NIMH
Rijnhout, B.,	De verloren strijd: een fotografisch overzicht van de massale Duitse luchtinvasie in de meidagen van 1940	Breda 1982	Rijnhout (1982)
TA-Archief	Low-Countries-2	-	Low-Countries-2
Veenstra, S.L.,	In de schaduw van de glorie : overzicht van vliegtuigbergingen in Nederland : 1960-1977	Zutphen 1992	Veenstra (1992)
Vereniging Oud Valkenburg (Oosterholt-Vis, C. en Imtorn, H., samenst.)	Valkenburg ZH in oorlog 1940-1945	Valkenburg 1985	Vereniging Oud Valkenburg (1985)
Zwanenburg, G.J.,	En nooit was het stil... Kroniek van een lucht oorlog - delen I en II	z.p., z.j.	Zwanenburg (z.j.)

Leemte in kennis:

- Geen.

Uitwerking van de literatuur

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.2 Archiefonderzoek

Archiefstukken zijn de meest belangrijke informatiebron voor een vooronderzoek. Ze hebben doorgaans de meest accurate en betrouwbare gegevens die voor een onderzoek nodig zijn, omdat het vaak primaire bronnen betreffen waarvoor de informatie is vastgelegd korte tijd nadat een gebeurtenis plaatsvond. De stukken bestaan onder meer uit processen-verbaal en dagrapporten, maar soms ook uit foto's van oorlogsvoorvallen en militaire verslagen waarin planning en uitvoering alsmede resultaten en gebruikte explosieven zijn vastgelegd.

Archiefstukken voor vooronderzoek liggen in verschillende archieven in Nederland en in enkele buitenlandse archiefinstellingen. Aan hand van de richtlijnen in de WSCS-OCE en door de onderzoeker is bepaald welke archieven geraadpleegd dienen te worden voor het onderzoek en of de aangetroffen informatie relevant is of niet. Per archief is een inventarisatie opgemaakt van de dossiers waarin relevante informatie verwacht mag worden. Deze dossiers zijn ingezien en de inhoud is beoordeeld op relevantie. In bijlage 5 is meer specifiek per archief aangegeven op welke wijze deze is geraadpleegd.

Een stuk is niet relevant indien het geen indicaties of contra-indicaties voor de mogelijke aanwezigheid van explosieven in het onderzoeksgebied of de directe nabijheid ervan bevat. De geraadpleegde inventarissen, toegangsnummers en stukken zijn per archief in overzichtstabellen weergegeven in de volgende paragrafen bij de betreffende archiefinstelling. Voor al deze archieven geldt, dat in de laatste kolom van de tabel van de inventarisatie is aangegeven of een inventaris als relevant is beschouwd. Indien de stukken niet als relevant werden beschouwd, dan is middels een nummer aangeduid waarom een inventaris niet relevant is bevonden.

De vermelde nummers in de kolom 'relevant' van de tabel van de inventarisatie van elk archief staan voor het volgende:

1. De in de stukken gemelde gebeurtenissen zijn te ver van het onderzoeksgebied om relevant te zijn;
2. De stukken melden geen (aan) explosieven (gerelateerde gebeurtenissen);
3. De stukken melden geen relevante naoorlogse werkzaamheden;
4. De stukken missen in het archief.

De relevante stukken zijn verder uitgewerkt en geanalyseerd in het chronologische overzicht in bijlage 3.

3.2.1 Gemeentelijk en provinciaal archief

Archiefstukken uit gemeentearchieven bevatten in de regel de meest gedetailleerde en betrouwbare informatie voor oorlogshandelingen in de gemeente, getroffen locaties, afhandelingen betreffende het zoeken en/of ruimen van explosieven en naoorlogse werkzaamheden. Meestal zijn deze stukken in een lokaal gemeentearchief terug te vinden, maar in andere gevallen liggen dergelijke stukken in provinciale of regionale archieven. Bij het raadplegen van het gemeentelijk en provinciaal archief worden conform de WSCS-OCE ten minste stukken van de luchtbeschermingsdienst, de stukken over aangetroffen/geruimde CE en oorlogsschaderapporten geraadpleegd. Bij het provinciaal archief worden aanvullend de relevante archieven van het Militair Gezag geraadpleegd. Tevens is bij de gemeente nagevraagd of er in het verleden reeds onderzoeken zijn uitgevoerd naar de aanwezigheid van explosieven. Met opdrachtgever is overeen gekomen dat een onderzoek naar relevante naoorlogse ontwikkelingen in deze archieven geen deel uitmaakt van het onderzoek.

Betrouwbaarheid van de bron

Archiefstukken uit het gemeentearchief of provinciaal archief zijn in de regel betrouwbaar, hoewel dit iets kan verschillen per soort archiefstuk.

Processen-verbaal van de Luchtbeschermingsdienst (LBD), politie en brandweer

Processen-verbaal van de LBD, politie en brandweer zijn betrouwbare weergaven van de situatie zoals waargenomen tijdens en/of na een gebeurtenis. Ze zijn meestal opgesteld kort na een gebeurtenis en op basis van waarnemingen van de verbalisant of directe medewerkers en betreffen in de regel objectieve constatering, zonder overdrijving van feiten in eigen belang. Deze stukken worden betrouwbaar geacht betreffende het plaatsvinden van een gebeurtenis, de betroffen locatie(s), de afhandeling van de gebeurtenis door de autoriteiten en andere zaken die betrouwbaar vanuit de positie van de verbalisant konden worden bepaald. Hieronder valt dus bijvoorbeeld wel het aantal bommen dat ontplofte, maar meestal niet het aantal afgeworpen bommen, aangezien dit zelden betrouwbaar waargenomen kon worden.

Stukken betreffende aangetroffen/geruimde explosieven

Deze stukken worden als betrouwbaar gezien aangezien deze stukken meestal zijn opgesteld kort na het aantreffen/ruimen van de explosieven en op basis van waarnemingen van de verbalisant of directe medewerkers en betreffen in de regel objectieve constatering, zonder overdrijving van feiten in eigen belang.

Oorlogsschaderapporten

De betrouwbaarheid van oorlogsschaderapporten is wisselend, maar over het algemeen redelijk betrouwbaar. De ervaring leert dat bij schaderapporten twee belangrijke factoren meespelen voor de betrouwbaarheid van de melding. Ten eerste de melder van de schade. Indien de schade is geconstateerd door de LBD, politie of brandweer, kan gesteld worden dat het een betrouwbare melding betreft. Bij een schadeclaim van de eigenaar bestaat de kans echter dat er sprake is van fraude. Bovendien zijn dergelijke claims vaak ook van lange tijd na de gebeurtenis (vaak naoorlogs) waardoor de datum en oorzaak van de schade niet erg betrouwbaar zijn. Een tweede factor die meespeelt is de datum van de melding ten opzichte van de datum van de gebeurtenis. Meldingen van maanden of jaren na de gebeurtenis melden vaak de verkeerde datum en/of oorzaak van de schade. Indien schademelding door de eigenaar is gedaan en/of van lang na de gebeurtenis is, dient de melding bij voorkeur door een tweede bron bevestigd te worden, of wordt onderbouwd waarom de melding als (on)betrouwbaar wordt gezien.

Overzichtslijst geraadpleegde gemeentearchieven en inventarissen

Archief gemeente Katwijk

Bij de gemeente is navraag gedaan m.b.t. de beschikbaarheid van reeds uitgevoerde explosievenonderzoeken. Zie §2.3 voor de resultaten hiervan.

Archief voormalige gemeente Valkenburg

De archiefstukken van deze gemeente liggen in archieven van Valkenburg en Rijnsburg in Katwijk. Hiervan zijn de volgende archieven geraadpleegd:

Gemeentebestuur Valkenburg 1933-1989		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstukken	Relevant
101	Stukken betreffende de herziening van straatnamen en huisnummers, 1941.	*
102-105	Stukken betreffende de naamgeving van straten, 1947, 1965, 1967, 1969, 1971-1975, 1977-1979, 1982-1984, 1986, 1988-1989. 102 1947, 1965, 1967, 1969, 1971-1975, 1977-1979, 1982-1984 103 1986, 1988-1989 104 1965, 1969, 1971, 1973, 1975, 1977-1980 105 1981, 1983-1989	*
114	Telegram van de minister van Defensie betreffende de afkondiging van de staat van beleg, correspondentie met het Militair Gezag betreffende de staat van beleg en (de uitvoering van) daarmee gepaard gaande bevoegdheden, alsmede een telegram van de opperbevelhebber van de Land- en Zeemacht houdende een proclamatie aan het Nederlandse volk aangaande de oorlogsontwikkelingen, 1940.	Nee, 2
605	(Verzamel-)rekeningen van kosten van de herbouw en het herstel van in mei 1940 door het oorlogsgeweld verwoeste en beschadigde gebouwen, ingediend door aannemers, schilders etc. bij de eigenaars van die gebouwen, afschriften, 1940-1941.	Nee, 1
609	Stukken betreffende de opgave van getaxeerde schade aan gebouwen, inboedels respectievelijk inventarissen, voorraden en vee ten gevolge van het oorlogsgeweld in mei 1940 of later, de ontvangst van en dankbetuiging voor hulp ten behoeve van getroffenen door het oorlogsgeweld, alsmede de bemoeiing met de herbouw en het herstel van door het oorlogsgeweld verwoeste en beschadigde gebouwen, met de vergoeding van bedrijfsschade ten gevolge van het oorlogsgeweld en met onteigeningen ten name van de gemeente en ten behoeve van de wederopbouw, 1940-1946.	Ja
660	Maand- en kwartaalrapporten van de burgemeester aan de officier van justitie te 's-Gravenhage of de gewestelijk politiepresident te Rotterdam/Haagse Veer betreffende politionele aangelegenheden, 1941-1943, 1946, 1948-1956. 660 1941-1943, 1946;	Nee, 2
836	Stukken betreffende het ontwerp van het wederopbouwplan 1940 en van een uitbreidingsplan in onderdelen, 1940-1941.	Nee, 1
837	Stukken betreffende het ontwerp van het basisplan voor de wederopbouw, ook genoemd wederopbouwplan 1946, de verkrijging van goedkeuring ("vaststelling") voor het plan van het College van Algemeene Commissarissen voor den Wederopbouw, alsmede de partiële herziening van het plan en de verkrijging van goedkeuring voor deze herziening van de minister van Wederopbouw en Volkshuisvesting, 1947-1951, 1953-1955.	Nee, 1
890	Staten, houdende overzicht van verwoeste, gesloopte, herbouwde en gereedgemaakte woningen in de jaren 1940-1948, 1948, 1950.	Ja
910	Stukken betreffende de ontruiming en afbraak van woningen aan de Katwijkerweg en de Rijnstroomlaan in juli 1944 op last van de Duitse bezettingsmacht, alsmede de afwikkeling van de sloop van deze woningen, 1944-1950. 910 1944-1946;	Nee, 1
911	Stukken betreffende de ontruiming en afbraak van woningen aan de Katwijkerweg en de Rijnstroomlaan in juli 1944 op last van de Duitse bezettingsmacht, alsmede de afwikkeling van de sloop van deze woningen, 1944-1950. 911 1947-1950.	Nee, 2
912	Schaderapporten betreffende in juli 1944, op last van de Duitse bezettingsmacht, afgebroken woningen aan de Katwijkerweg en de Rijnstroomlaan ten behoeve van het ministerie van Openbare Werken en Wederopbouw (College van Algemeene Commissarissen voor den Wederopbouw), met bijlagen, 1947, 1949.	Nee, 1

Gemeentebestuur Valkenburg 1933-1989		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstukken	Relevant
1039	Stukken betreffende de organisatie en uitvoering van de bescherming van de bevolking tegen luchtaanvallen (luchtbescherming), 1936-1945, 1952.	Ja
1045	Brief aan de minister van Oorlog betreffende in de gemeente gelegen vliegtuig-wrakken, met een afschrift van het proces-verbaal van opperwachtmeester E. Rous van de Marechaussee van een op 5 december 1944 neergekomen vliegtuig, 1946.	Ja
1058	Rapporten van de vrijwillige brandweer, Rijkspolitie, burgemeester en het Centrum voor brandveiligheid van TNO betreffende plaats gehad hebbende branden, 1941-1943, 1945, 1947-1948, 1957, 1961, 1964-1967, 1970, 1972, 1979, 1981. 1058: 1941-1943, 1945;	Nee, 2
1147	Opruiming van twee Duitse bunkers langs de weg in verband met werkzaamheden voor deel twee van de reconstructie van de weg, 1975-1976, 1978-1979;	Nee, 1
1552	Stukken betreffende de verkrijging van toestemming van de Chef van de Generale Staf van het ministerie van Oorlog voor de opruiming van twee Duitse bunkers aan de Voorschoterweg, de verkrijging van een afwijzing van de Chef van de Generale Staf op het verzoek tot het laten opruimen van deze twee bunkers door genietroepen in opleiding, alsmede de kennisgeving aan de dienst Gebouwen, Werken en Terreinen van het ministerie van Defensie van het kunnen overgaan tot de sloop van drie bunkers en de stalen verkeerstoren met onderbouw (bunker) op het Marinevliegkamp Valkenburg, 1947-1948, 1955-1958, 1963, 1980.	Nee, 1
1553	Verslag "Uit de geschiedenis van de gemeente Valkenburg ZH" door A.C. de Wilde, burgemeester, met de nadruk op de periode mei 1940, z.j. (ca. 1940).	Ja
1556	Ansichtkaarten van Valkenburg, met brief en envelop van R.H. Bonnema betreffende de schenking van deze kaarten uit de nalatenschap van wijlen de heer Geervliet, z.j. (ca. 1e helft 20e eeuw), 1999. N.B. Op de brief en envelop is met potlood aangetekend: "Foto's van voor WO II".	Nee, 2
1557	"Herdenkings-uitgave Vereniging van oud-strijders v.m. 4 R.I.", nr. 1, 1951. N.B. Het afgekorte "v.m. 4 R.I." staat voor voormalig 4e Regiment Infanterie.	Ja**
1558	Uittreksel uit de registratieve gegevens betreffende de militairen van de Koninklijke Landmacht c.q. Koninklijke Luchtmacht, ten aanzien van de staat van dienst van J. Mallinckrodt, in 1940 majoor van het 3e bataljon van het 4e Regiment Infanterie, opgesteld en verstrekt door het Centraal Archiefdepot van het departement van Defensie, 1963.	Nee, 2
1563	Folder "Een dorp in beweging", uitgave van de Vereniging "Oud Valkenburg" betreffende een toelichting op de bouwactiviteiten van de gemeente sinds 1940, 1984.	Nee, 1
1568	Foto's van de Duitse aanval op 10 mei 1940, Nederlandse militaire vliegtuigen, het vaandel van het 4e Regiment Infanterie en schade aan gebouwen door het oorlogsgeweld in mei 1940, z.j.	***
1570	Verslag "Als Krijgsgevangene in en om Valkenburg: oorlogsherinneringen van Berend Borst en ter herinnering aan Jan Varkenvisser Jz. 5 mei t/m 10 mei 1940", z.j. (ca. 1941), afschrift, z.j.	Ja
1574	Kaart van de opstelling van de bewaking van het vliegveld Valkenburg in de vroege ochtend van 10 mei 1940, z.j., afschrift, z.j.	***
1575	Lijst van Duitse militaire graven op de algemene begraafplaats te Katwijk aan Zee, z.j., afschrift, N.B. Afkomstig uit het archief van de gemeente Katwijk.	***

* Bekeken indien nodig en mogelijk.

** Deze inventaris is alleen bekeken ivm het Engelse bombardement van 10 mei 1940.

*** De stukken zijn bekeken maar leveren geen aanvullende relevante informatie op.

Leemte in kennis gemeentearchief

- Er zijn geen stukken van aangetroffen/geruimde CE aangetroffen.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

Overzichtslijst geraadpleegde provinciale archieven en inventarissen

Provinciaal archief Zuid-Holland

De archiefstukken van provincie Zuid-Holland liggen in het Nationaal Archief te Den Haag. Hiervan zijn de volgende archieven geraadpleegd:

2.02.20 - KdK, 1946-1975		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstukken	Relevant
13162-13181	Lijsten van wetten, koninklijke besluiten en kabinetsbrieven vanaf 1956	Nee, 2

3.02.20.02 - Prov. Staten Zuid-Holland		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstukken	Relevant
545	Provinciaal verslag, 1940	Nee, 2
546	Provinciaal verslag, 1941-1945	Nee, 2

3.02.27 - Prov. Waterstaat ZH		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstukken	Relevant
27	Inventarisatie van oorlogsschade aan provinciale eigendommen, 1945-1966: 1945-1951	Nee, 1
28	Inventarisatie van oorlogsschade aan provinciale eigendommen, 1945-1966: 1953-1966	Nee, 1
758	Onderzoeken naar de aanwezigheid van niet-geëxplodeerde vliegtuigbommen te Hazerswoude door de Hulpverleningsdienst van het Ministerie van Binnenlandse Zaken ten bate van diverse uit te voeren werkzaamheden,, 1952	Nee, 1
809	Herstellen van oorlogsschade aan en opruimen van voormalige Duitse verdedigingswerken in de duinen,, 1947-1950	Nee, 1
819	Opruiming van betonbunkers, 1953 - Staande langs de buitendijk van de Westerse Polder en van Torensteerpolder in de Hoeksche Waard te Numansdorp, volgens overeenkomst T/1953, 1953	Nee, 1
820	Opruiming van betonbunkers, 1953 - Staande langs de buitendijk van de Een-dragspolder in de Hoekse Waard te Goudswaard en Zuid-Beijerland, volgens overeenkomst S/1953, 1953	Nee, 1
1022	Oorlogsschade, 1940 - 1946, 1939-1950, z.d (*)	Nee, 1
1025	Oorlogsschade, 1945 - 1950, 1939-1950, z.d (*)	Nee, 2

3.02.27.01 - Prov. Bestuur Zuid-Holland 1850-1945		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstukken	Relevant
489-540	Gedeputeerde Staten, registers van net-notulen mei 1940 -mei 1945	Nee, 2
5057-5066	Commissaris des Konings/der Koningin, 1940-1945	Nee, 2

3.02.42 - Kabinet CdK ZH		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstukken	Relevant
213	Opruimactie's van V1-bommen en munitie, 1975-1982: 1975-1978	Nee, 1
214	Opruimactie's van V1-bommen en munitie, 1975-1982: 1979-1980	Nee, 1
215	Opruimactie's van V1-bommen en munitie, 1975-1982: 1981-1982	Nee, 1

3.07.11 - Rijkswaterstaat ZH		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstukken	Relevant
784	Stukken betreffende het herstel van brandschade en oorlogsschade aan het bedieningshuis van de Barendrechtsebrug over de Oude Maas, 1942-1947	Nee, 1

3.09.34 - Militair Gezag ZH		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstukken	Relevant
43	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven,, 1945	Nee, 1
146	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven,, 1945	Nee, 1
147	Stukken betreffende het onderzoek naar verongelukte geallieerde vliegtuigen en hun bemanningen en de berging van vliegtuigwrakken,, 1945	Nee, 1
231	Stukken betreffende de opruiming van mijnen, munitie en andere explosieven,, 1945	Nee, 1
282	Stukken betreffende het in kaart brengen van mijnenvelden en het opruimen van explosieven,, 1945	Nee, 1
361	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, springstof en andere explosieven,, 1945	Nee, 1
465	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, springstof en andere explosieven,, 1945	Nee, 1

3.09.34 - Militair Gezag ZH		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstukken	Relevant
43	Stukken betreffende de opsporing en opruiming van mijnen, bommen, munitie en andere explosieven,, 1945	Nee, 1
529	Stukken betreffende de opruiming van mijnen, munitie en andere explosieven,, 1945	Nee, 1
575	Stukken betreffende de opruiming van mijnen, munitie en andere explosieven,, 1945	Nee, 1

Leemte in kennis provinciaal archief

- Geen.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Er zijn in het provinciaal archief geen relevante gebeurtenissen aangetroffen.

3.2.2 Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie

Het Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie ("NIOD") is een kennis- en informatiecentrum over oorlog en bevat diverse (dag)boeken en archiefstukken over WOII. Conform de WSCS-OCE dienen hiervan de volgende collecties geraadpleegd te worden:

- Collectie 216K - Departement van Justitie
- Collectie 077 - Generalkommissariat für das Sicherheitswesen - Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West

Betrouwbaarheid van de bron

Archiefstukken uit collectie 216K betreffen in de regel vergelijkbare stukken als die uit het gemeentearchief. Indien dit het geval is en de verbalisant van het archiefstuk iemand betrof die op locatie is geweest of een directe medewerker betrof van degene die op locatie is geweest, dan geldt hetzelfde als gesteld is voor de betrouwbaarheid van de archiefstukken uit het gemeentearchief.

Voor collectie 077 is dit echter niet het geval; deze collectie bevat samenvattende rapporten, die gebaseerd zijn op de originele rapporten, telegrammen of een telefoonbericht. Hierbij bestaat de kans op fouten bij het overnemen en samenvatten van informatie. Deze archiefstukken rapporteren dus niet uit eerste hand en daarom worden de details (aantallen explosieven, exacte locaties, e.d.) als minder betrouwbaar gezien, maar de gebeurtenis zelf wel als betrouwbaar. Het verdient de voorkeur om bevestiging van de details middels een tweede bron te verkrijgen.

Overzichtslijst geraadpleegde collecties en inventarissen van het NIOD

Toegangsnummer 077 - Collectie Generalkommissariat für das Sicherheitswesen - Höhere SS- und Polizeiführer Nord-West		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
518	Verslagen van de Befehlshaber der Ordnungspolizei betreffende de luchtaanvallen op Nederlands grondgebied van 21 tot en met 27 augustus 1940	Nee, 1
993	Verslagen betreffende geallieerde luchtaanvallen op bewapeningsbedrijven in Hengelo en de gasfabriek in Rotterdam, 1942-1943	Nee, 1
1328	Dagberichten van de Befehlshaber der Ordnungspolizei Den Haag betreffende vijandelijke luchtaanvallen, 1940-1941	Ja
1332	Stukken betreffende vijandelijke luchtaanvallen, landingen van vijandelijke vliegeniers, het vinden van versperringsballons, het werpen van springstoffen en het gebruik van sabotagematerialen, 1940-1943	Nee, 1
1759	Berichtgevingen betreffende neergekomen vliegtuigen, 1943	Nee, 1
1855	Telegrammen van de marechaussee regio Rotterdam aan het 3. Polizeibataillon over bominslagen en delicten, 27-30 november 1944	Nee, 1

Toegangsnummer 216K - Collectie Departement van Justitie		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
179	Ingekomen en minuten van uitgegane stukken, 16 december 1942 - 21 november 1944	Nee, 1
180	Rapporten van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politiekorpsen en de Marechaussee inzake het geven van het sein luchtalarm, het neerstorten van vliegtuigen en vliegtuigonderdelen en de vondst van niet-ontplofte explosieven, 23 juni 1943 - 28 april 1944	Nee, 1
181	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Aalsmeer-Apeldoorn	Nee, 1
182	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Arcen-Arnhem	Nee, 1
183	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Baarn-Burgh	Nee, 1
184	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Capelle a/d IJssel - Dwingeloo	Nee, 1

Toegangsnummer 216K - Collectie Departement van Justitie		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
185	Processen-verbaal van de plaatselijke luchtbeschermingsdiensten, politie en Marechaussee met betrekking tot vijandelijke vliegtuigen, bomaanvallen en ontploffingen in verschillende gemeenten: Echt-Zwolle	Nee, 1
186	Meldingen van verschillende gemeenten betreffende ongevallen, beschietingen, bombardementen en het afwerpen van (lege) benzinetanks door vliegtuigen	Nee, 1
188	Meldingen van luchtalarm in de provincies Gelderland en Overijssel, 18 september 1944 - 16 januari 1945	Nee, 1
844	Rapport van de Marechaussee Clinge aan de hoofdinspecteur van de Luchtbescherming inzake het neerstorten van een vliegtuig, 3-5 januari 1944	Nee, 1

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.2.3 Nederlands Instituut voor Militaire Historie

Het Nederlands Instituut voor Militaire Historie ("NIMH") is een gespecialiseerd kennis- en onderzoekscentrum op het gebied van de Nederlandse militaire geschiedenis en beschikt onder andere over de volgende collecties:

- Collectie 409 "Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940"
- Collectie 575 "Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen (1940-1945)"
- Collectie 801 "Bergingen"

Collectie 409 bevat gevechtsverslagen en rapporten van de Nederlandse strijdkrachten van de meidagen van 1940. Deze verslagen zijn grotendeels korte tijd na de gevechten in mei 1940 opgesteld aan hand van betrokkenen bij de strijd. Voor oorlogshandelingen in de meidagen van 1940 zijn deze verslagen de meest betrouwbare bron. Tevens is deze bron uitvoerig gebruikt in de literatuur over de strijd in mei 1940: o.a. de werken van V.E. Nierstrasz, L. de Jong, H. Amersfoort en E.H. Brongers zijn hierop gebaseerd. Conform de WSCS-OCE dient collectie 409 geraadpleegd te worden indien uit andere bronnen blijkt dat er indicaties zijn dat grondgevechten hebben plaatsgevonden in de periode mei 1940.

Collectie 575 dient geraadpleegd te worden indien uit andere bronnen blijkt dat er een indicatie is dat er Duitse militaire werken in het onderzoeksgebied aanwezig waren ten tijde van WOII.

Collectie 801 bevat informatie over de berging van diverse toestellen, voornamelijk uitgevoerd in de jaren 70. Sommige van deze meldingen bevatten uitvoerige omschrijvingen van de geborgen delen van het toestel en kan daarom een zeer goede bron voor contra-indicaties m.b.t. vliegtuigwrakken zijn.

Betrouwbaarheid van de bron

Collectie 409

Deze gevechtsverslagen en rapporten zijn grotendeels korte tijd na de gevechten in mei 1940 opgesteld aan hand van betrokkenen bij de strijd. Voor oorlogshandelingen in de meidagen van 1940 zijn deze verslagen de meest betrouwbare bron, maar er dient rekening mee gehouden te worden, dat de verslagen – bewust of onbewust – overdreven of vertekend kunnen zijn door de betrokkenen.

Collectie 575

Deze collectie bevat door het verzet opgestelde rapporten en kaarten van Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen. In deze collectie zijn kaarten van verdedigingswerken en meldingen van troepenbewegingen en resultaten van geallieerde bombardementen te vinden. Deze meldingen zijn in de regel betrouwbaar, maar details (datum van gebeurtenis en aantallen bommen e.d.) wijken regelmatig af. Een tweede bron (vrijwel altijd een luchtfoto) wordt meestal geraadpleegd om het verdachte gebied beter af te kunnen bakenen.

Collectie 801

Deze stukken bevatten voornamelijk documenten opgesteld door een luchtmachtofficier die betrokken was bij de ruiming. Deze stukken zijn zorgvuldig opgesteld en betrouwbaar.

Geraadpleegde collecties en inventarissen van het NIMH

Collectie 409

Collectie 409 "Gevechtsverslagen en rapporten mei 1940"		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
447046	De strijd om het vliegveld Valkenburg en omgeving, bewerkt door luitenant-kolonel D.A. van Hilten	Nee, te algemeen
447047	De gevechten op en om het vliegveld Valkenburg, bewerkt door de luitenant-kolonel D.A. Hilten	Ja
476021	Verslag van de commandant van het IIIe bataljon van het 4e regiment infanterie majoor J. Mallinckrodt	Ja
476022	Verslag van de administrateur van het IIIe bataljon van het 4e regiment infanterie 1e luitenant D. van Riessen	Nee, 2
476023	Verslag van de commandant van de 1e compagnie van het IIIe bataljon van het 4e regiment infanterie kapitein H.J. de Vries. (Deze compagnie vormde met de 3e compagnie van het IIIe bataljon het detachement vliegveld Valkenburg)	Ja
476024	Verslag van de commandant van de 2e compagnie van het IIIe bataljon van het 4e regiment infanterie kapitein H.L. Segaar	Ja
476025	Verslag met schetsen en foto's van de 2e compagnie van het IIIe bataljon van het 4e regiment infanterie door 1e luitenant J. van Kessel	Ja
476026	Verslagen van de commandant van de 3e compagnie van het IIIe bataljon van het 4e regiment infanterie kapitein G. van Zuilen	Ja
477057	Gevechtsberichten/gegevens van de commandant van de 2e compagnie van het IIe bataljon van het 9e regiment infanterie kapitein J.Y. Berger	Ja
477060	Gevechtsberichten van de commandant van de mitrailleurcompagnie van het IIe bataljon van het 9e regiment infanterie kapitein W. Mesker	Ja

Collectie 575

Collectie 575 "Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen (1940-1945)"		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
148	Datum: 06-01-1944; Schaal/code/blz.: I 92; Omschrijving: Bericht met beschrijving van vliegveld Valkenburg en de daar aanwezige Duitse verdedigingswerken	Ja
187	Datum: 22-12-1943; Schaal/code/blz.: A 69-I, II en III; Serie/nummer: Molen; Omschrijving: Verdedigingswerken en legeringslocaties (onder andere van het 1e regiment der Luftwaffedivisie) in de stelling Noordwijk-Katwijk met daarop vliegveld Valkenburg [NB vermelde foto's ontbreken]	Ja
221	Datum: 23-10-1944; Schaal/code/blz.: 239; Serie/nummer: Vlag; Omschrijving: Locatie van verdedigingswerken ten noordoosten van Leiden (Noordwijk, Rijnsburg, vliegveld Valkenburg en Sassenheim) waaronder tankversperringen, veldversterkingen, mijnenvelden en gecamoufleerde autoparkeerplaatsen	Nee, 1
231	Datum: 23-12-1944; Schaal/code/blz.: 283; Serie/nummer: Vlag; Omschrijving: Locatie van verdedigingswerken tussen Valkenburg en Leidschendam waaronder mitrailleurstenen, versperringen, een barakkenkamp en ondermijnde bruggen bij Haagse Schouw en De Vink	Nee, 1
376	Datum: 01-05-1944; Schaal/code/blz.: GB/5207/44; Omschrijving: Berichten betreffende locaties van verdedigingswerken en Duitse infrastructuur, tevens legering, omvang, samenstelling en verplaatsing Duitse troepen in Nederland waarbij ook herkenningstekens, verder bombardementsresultaten, inundatievelden en scheepvaart, met 6 plattegronden betreffende Noordwijk, Katwijk, Oegstgeest, Rijnsburg, Rijnsdorp en Valkenburg (van Kees 52) [NB 25 stuks]	Ja
379	Datum: januari 1944; Schaal/code/blz.: GB/5308/44; Omschrijving: Beschrijving betreffende verdedigingswerken en infrastructuur vliegveld Valkenburg bij Leiden, bijgevoegd situatieschets [NB 2 stuks], van Geheime Dienst Nederland (GDN) [NB verklaringlijst ontbreekt]	Ja
388	Datum: maart-april 1944; Schaal/code/blz.: GB/5857/44; Omschrijving: Berichten AOI tot en met AQA betreffende: [...], verdedigingswerken rondom vliegveld Valkenburg (met verklarende kaart) [...]	Ja
404	Datum: 24-04-1944; Schaal/code/blz.: GB/6820/44; Omschrijving: Kustverdediging Noord-Holland, telefooncentrale IJmuiden, vliegveld Valkenburg alleen geschikt voor jagers, munitiebunkers in Zijper Zeedijk, benzineopslag te Rheden, aanvullende gegevens over benzinedepot te Gorssel, pijlstation bij Deelen, strookartonfabriek bij Stadskanaal is munitiefabriek, betonnen piramides voor kustverdediging en regiment SS in Wassenaar gearriveerd	Ja

Collectie 575 "Duitse verdedigingswerken in Nederland en rapporten van het Bureau Inlichtingen te Londen (1940-1945)"		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
488	Datum: 19-06-1943; Schaal/code/blz.: NE/16/185; Omschrijving: Inlichtingenrapport van Engelandvaarder Harm Steen betreffende Valkenburg, Den Haag, Scheveningen en Delft	Nee, 2

Collectie 801

In collectie 801 zijn de volgende inventarissen geraadpleegd.

Collectie 801 Bergingen		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
2	Brief van het hoofd van de Dienst der Zuiderzeewerken aan de commandant materieel luchtmacht betreffende het opruimen van vliegtuigwrakken in Oostelijk Flevoland	Nee, 2
3	Brief van de minister van Financiën aan de gemeentebesturen en de Landrost van het Openbaar Lichaam Zuidelijke IJsselmeerpolder betreffende de vergoeding van de kosten voor het verwijderen van ontplofbare stoffen uit de Tweede Wereldoorlog	Nee, 2
5	Brief van B.J.M. baron van Voorst tot Voorst aan W.A. Mateman betreffende een opgegraven Typhoon motor in 1981	Nee, 2
6	Brief van A. Jansen aan J.M. van de Berg betreffende het verstrekken van inlichtingen over Luftwaffe-crashes waarbij de bemanning niet is geborgen, ten behoeve van het opstellen van een meerjarenplan voor de te verrichten opgravingen door de Koninklijke Luchtmacht	Nee, 1
7	Brief van L. Elferich van de gemeente Rotterdam aan S.F.M. Plantinga van het Algemeen Rijksarchief betreffende de vindbaarheid van alle rapportages van de Rotterdamse Luchtbescherming aan de centrale leiding	Nee, 2
11	Gevonden lijken en voorwerpen opgemaakt door de Marechaussee Gewest Arnhem – Groep Vollenhove – Post Urk	Nee, 4
12	Bergingsrapporten van diverse vliegtuigen	Nee, 1
13	Onderzoeksrapporten naar vliegtuigwrakken	Nee, 1
14	Gevonden vliegtuigdelen vermoedelijk afkomstig van een vliegtuig uit de Tweede Wereldoorlog	Nee, 1
18	Stukken betreffende het behandelen van aangelegenheden op het gebied van neergestorte vliegtuigen op diverse plaatsen in Nederland: Amstelveen	Nee, 2
20	Stukken betreffende het behandelen van aangelegenheden op het gebied van neergestorte vliegtuigen op diverse plaatsen in Nederland: Houtrakpolder te Amsterdam	Nee, 2
21	Stukken betreffende het behandelen van aangelegenheden op het gebied van neergestorte vliegtuigen op diverse plaatsen in Nederland: IJsselmeer	Nee, 1
28	Stukken betreffende het behandelen van aangelegenheden op het gebied van neergestorte vliegtuigen op diverse plaatsen in Nederland: Vijfhuizen	Nee, 1
30	Stukken betreffende het behandelen van aangelegenheden op het gebied van neergestorte vliegtuigen op diverse plaatsen in Nederland: Zuiderzee	Nee, 1
31	Stukken betreffende het behandelen van aangelegenheden op het gebied van neergestorte vliegtuigen op diverse plaatsen in Nederland: Zuid-Flevoland	Nee, 2
35	"Vliegtuigverliezen tijdens Market Garden", geschreven door Leo Zwaaf	Nee, 2
45	Overzichten van de in de periode 1960-1993 geborgen vliegtuigwrakken	Nee, 2
48	Stukken betreffende de Stichting Dutch Aircraft Examination Group (DAEG)	Nee, 2

Leemte in kennis archief NIMH

- Geen.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.2.4 Nationaal Archief Den Haag

In het Nationaal Archief van Den Haag is onder toegang 2.04.53.15 – “Binnenlandse Zaken” een collectie berichten beschikbaar van gemeentes gericht aan Rijksinspectie Luchtbescherming te Den Haag. Dit zijn meldingen van de gemeentes en provincies betreffende gebeurtenissen waarbij voorwerpen vanuit de lucht in de gemeente terecht zijn gekomen, vliegtuigbeschietingen en bombardementen. De stukken betreffen voornamelijk de periode 1940-1943. Deze stukken voegen weinig tot niets toe aan de processen-verbaal van de Luchtbeschermingsdienst van de gemeentes zelf, maar wanneer die stukken verloren zijn gegaan, zijn de stukken uit het Nationaal Archief een waardevolle bron van informatie. Zodoende zijn de stukken van deze toegang verplicht te raadplegen conform de richtlijnen van het Procescertificaat.

Toegang 2.04.110 bevat overzichten en krantenartikelen van naoorlogs aangetroffen en geruimde explosieven. Beiden vermelden weinig details, maar kunnen soms als bevestiging van andere bronnen dienen. Het raadplegen van de krantenartikelen uit deze toegang is verplicht conform de richtlijnen van het Procescertificaat.

Toegangen 2.05.44 en 2.13.71 betreffen verslagen van bombardementen op Nederlands grondgebied zoals gerapporteerd aan en door Nederlandse autoriteiten in Groot Britannië. Er zijn documenten die overzichten van uitgevoerde aanvallen in een maand geven, of juist gedetailleerd verslag leggen van één specifieke aanval. Daarbij is voornamelijk informatie van de geallieerde luchtmacht gebruikt, soms ten dele aangevuld met informatie uit Nederland (waarschijnlijk verkregen via het verzet).

Betrouwbaarheid van de bron

Archiefstukken uit toegang 2.04.53.15 betreffen in de regel samenvattende rapporten, die gebaseerd zijn op de originele rapporten. Hierbij kan gedacht worden aan een stuk van de burgemeester, waarin de gebeurtenissen van een maand worden samengevat en gerapporteerd aan de provincie of de autoriteiten in Den Haag. Hierbij bestaat de kans op fouten bij het overnemen en samenvatten van informatie. De gebeurtenis zelf is daarmee wel betrouwbaar, maar de details minder. Indien een archiefstuk niet uit eerste hand rapporteert, worden de details (aantallen explosieven, exacte locaties, e.d.) als minder betrouwbaar gezien, tenzij de omschrijving dermate gedetailleerd is, dat gesteld kan worden dat het letterlijk over is genomen uit het oorspronkelijke proces-verbaal. Indien dergelijke details niet zijn gegeven, verdient de voorkeur om bevestiging van de details middels een tweede bron te verkrijgen.

Toegang 2.04.110 levert weinig erg betrouwbare informatie op. De meest voorkomende informatie zijn de krantenartikelen, geschreven door leken op het gebied van explosieven. De ervaring leert dat details uit krantenartikelen vaak niet kloppen. De informatie uit deze bron wordt in de regel alleen gebruikt als tweede, bevestigende bron.

Voor toegangen 2.05.44 en 2.13.71 geldt iets vergelijkbaars als voor toegang 2.04.53.15. De informatie is gebaseerd op wat de geallieerde luchtmacht en het verzet leverden. Hoewel redelijk betrouwbaar, kan daarbij informatie verloren zijn gegaan, incompleet zijn of minder gedetailleerd dan de originele documenten. Het verdient daarom de voorkeur om de originele bron te hanteren.

Geraadpleegde toegangen en inventarissen van het Nationaal Archief Den Haag

Toegang 2.04.53.15 – Binnenlandse Zaken; Inspectie Bescherming Bevolking tegen Luchtaanvallen, 1937-1946		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
39	Ingekomen en minuten van uitgegane brieven van en aan diverse overheidsinstellingen 1940 – 1941: Commissaris der Koningin in de provincie Zuid-Holland, nrs. 18.3.2 - 18.3.51	Nee, 1
76	Meldingen en processen -verbaal ontvangen van gemeenten over geallieerde Luchtactiviteiten 1940-1941: Zuid-Holland	Nee, 1

Toegang 2.04.110 - BiZa / Korps Hulpverleningsdienst 1945-1974		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
5	Correspondentie van de Hulpverleningsdienst. 1959-1974	Nee, 1
20	Registers met krantenknipsels inzake explosieven. Z.d.	Nee, 1
21	Registers met krantenknipsels inzake explosieven. 1945-1947	Nee, 1
22	Registers met krantenknipsels inzake explosieven. 1957-1959	Nee, 1
28	Verzameling krantenknipsels inzake de Hulpverleningsdienst. [1947-1970]	Nee, 1

Toegang 2.05.44 – Inventaris van het archief van het Nederlandse Gezantschap / Ambassade in Groot-Brittannië (en Ierland tot 1949), 1813-1954		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
1414	Stukken betreffende luchtbombardementen van de R.A.F. op Nederland. 1940-1945.	Nee, 1

Toegang 2.13.71 – Inventaris van de archieven van het Ministerie van Defensie te Londen [1940-1941]; Ministerie van Oorlog te Londen [1941-1945]; Departement van Oorlog: Bureau Londen [1945-1947], (1933) 1940-1947 (1974)		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
368	Stukken betreffende luchtbombardementen in Nederland. 1941, 1944-1945	Nee, 1
576-577	Stukken betreffende luchtaanvallen op en inundaties van Nederland. 1940-1945	Nee, 1

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Er zijn in het archief van het Nationaal Archief Den Haag geen relevante gebeurtenissen aangetroffen.

3.2.5 Semistatische archiefdiensten van Ministerie Defensie te Rijswijk

In de periode van 1945-1972 werden de munitieruimingen uitgevoerd door verschillende instanties, die de ruiminggegevens zelf bijhielden. De gegevens, indien nog voorhanden, zijn nooit centraal gearchiveerd en ontsloten. Een klein deel bevindt zich in het Archief Mijn- en Munitie Opruimings Dienst ("MMOD") van het Semistatisch archief van het Ministerie van Defensie te Rijswijk, waarin de ruimingen in de periode 1945-1947 zijn ontsloten. Soms worden in andere archieven ook ruiminggegevens aangetroffen, maar het overgrote deel van deze gegevens is niet meer te achterhalen. Daarom bestaat er een hiaat in de informatie over munitieruimingen voor de periode 1947-1972. Conform de WSCS-OCE dient het Semistatische archief van het Ministerie van Defensie te Rijswijk altijd geraadpleegd te worden.

Betrouwbaarheid van de bron

De ruimingsrapporten van de MMOD (periode 1945-1947) worden als zeer betrouwbaar gezien wat betreft de gebeurtenis en het soort gemelde explosief. De locatieaanduidingen van aangetroffen explosieven zijn in de regel echter onnauwkeurig (vaak het adres van het perceel waar het explosief is aangetroffen, soms een centraal meldpunt zonder aanduiding van de locatie van het explosief) waar in bepaalde gevallen rekening mee gehouden dient te worden in de afbakening van een verdacht gebied. De ruiming van explosieven door deze instantie zijn echter zeer betrouwbare (contra)indicaties voor de conclusies ten aanzien van het onderzoeksgebied.

Geraadpleegde archief in het Semistatisch archief van het Ministerie van Defensie

In dit archief is het archief van de Mijn- en Munitie Opruimingsdienst (MMOD) 1945-1947 geraadpleegd.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Er zijn in het MMOD-archief geen relevante meldingen aangetroffen.

3.2.6 Archief van de EOD

Vanaf de jaren zeventig heeft de Explosieven Opruimingsdienst Defensie ("EOD") de ruimingen van explosieven uitgevoerd, gerapporteerd en gearchiveerd. Deze munitie opruimingsrapporten ("MORA's") van de EOD zijn de belangrijkste bron van informatie voor het achterhalen van munitieruimingen vanaf 1972. Tevens beschikt de EOD over mijnenkaarten, waarin de bekende geregistreeerde mijnenvelden zijn opgenomen met bijbehorende rapportages betreffende de ruimingen van deze velden. Conform de WSCS-OCE dient het archief van de EOD altijd geraadpleegd te worden.

Betrouwbaarheid van de bron

Ruimingsrapporten/mora's

De ruimingsrapporten van de EOD (vanaf 1970) worden als zeer betrouwbaar gezien wat betreft de gebeurtenis en het soort gemelde explosief. De locatieaanduidingen van aangetroffen explosieven zijn in de regel echter onnauwkeurig (vaak het adres van het perceel waar het explosief is aangetroffen, soms een centraal meldpunt zonder aanduiding van de locatie van het explosief) waar in bepaalde gevallen rekening mee gehouden dient te worden in de afbakening van een verdacht gebied. De ruiming van explosieven door deze instantie zijn echter zeer betrouwbare (contra)indicaties voor de conclusies ten aanzien van het onderzoeksgebied.

Mijnenkaarten

De mijnenkaarten zijn over het algemeen betrouwbaar, hoewel vaak niet nauwkeurig ingetekend. Dit laatste is – indien noodzakelijk voor de juist analyse en/of afbakening van een verdacht gebied – aan te passen. De achterliggende stukken betreffen in de regel echter regelmatig de legrapporten van de betreffende Duitse eenheden, met exacte en specifieke informatie over het veld. Ook de rapporten van de ruimingen van de velden zijn over het algemeen vaak vrij specifiek, met vermelding van uitvoerenden, datum ruiming, aantallen en soorten mijnen, eventueel ontbrekende mijnen en toelichting waarom men vermoedde dat er mijnen ontbraken.

Geraadpleegde bronnen bij de EOD

Zowel de MORA's als de mijnenkaarten zijn geraadpleegd.

Leemte in kennis EOD-archief

- De locatieaanduidingen op de MORA's zijn onbetrouwbaar en zelfs met juiste gegevens, zijn ze soms verkeerd gearchiveerd. Er kunnen dus MORA's gemist zijn, omdat ze op een verkeerd adres zijn geregistreerd.
- MORA's die geregistreerd zijn met als locatieaanduiding het politiebureau zijn niet geraadpleegd. Dit betreft explosieven die bij de politie zijn ingeleverd, door de politie naar kantoor meegenomen, in beslag genomen wapens en andere naoorlogse explosieven. Deze zijn niet te linken aan een locatie of oorlogshandeling uit WOII en daarom niet bruikbaar voor het onderzoek.
- De volgende WO-nummers in/nabij het onderzoeksgebied zijn aangevraagd, maar waren niet aanwezig in het archief: 19720276, 19761501, 19911212, 19911561, 19921161, 19940896, 20101359.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

De volgende WO-nummers in/nabij het onderzoeksgebied zijn aangevraagd, maar betrof geen explosieven, of meldingen van naoorlogse, geïmproviseerde explosieven: 19871801.

Voor de aangetroffen relevante meldingen wordt verwezen naar de tweede tabel in bijlage 3.

3.2.7 Overige Nederlandse archieven

Naast de reeds vermelde archiefinstellingen, zijn er nog andere uiteenlopende archiefinstellingen in Nederland die relevante informatie voor vooronderzoek (kunnen) bevatten. Dit betreft vaak kleinere archieven van bijvoorbeeld lokale musea, heemkundige en geschiedkundige kringen en soms zelfs privé archieven. Dergelijke archieven zijn niet voor elke locatie aanwezig en er is conform WSCS-OCE geen verplichting ze te raadplegen.

Betrouwbaarheid van de bron

In deze archieven wordt zeer uiteenlopende informatie aangetroffen van zeer uiteenlopende bronnen en betrouwbaarheid. Indien er geen tweede bron is, die een melding uit een dergelijke bron bevestigt, is de betrouwbaarheid van de informatie in de analyse in bijlage 3 toegelicht en onderbouwd.

Geraadpleegde overige Nederlandse archieven

Er zijn geen overige Nederlandse archieven geraadpleegd voor onderhavig onderzoek.

3.2.8 Getuigenverklaringen

Interviews met ooggetuigen, die informatie hebben over de eventuele aanwezigheid van neergestorte vliegtuigen, afgeworpen bommen en andere gevechtshandelingen binnen het gebied, kan veel bruikbare informatie opleveren. Ruim 70 jaar na dato is het aantal ooggetuigen echter zeer beperkt. Vanuit de WSCS-OCE is er geen verplichting om getuigen te raadplegen.

Betrouwbaarheid van de bron

Eventuele ooggetuigen waren ten tijde van WOII meestal erg jong en bovendien vonden de gebeurtenissen meer dan 70 jaar geleden plaats. Verklaringen van ooggetuigen zijn daarom niet altijd betrouwbaar, waardoor een ooggetuigenverklaring altijd door een tweede bron bevestigd dient te worden, of onderbouwd zal worden waarom een specifieke verklaring als betrouwbaar wordt gezien bij afwezigheid van een andere bron.

Geraadpleegde getuigen

Er zijn voor onderhavig onderzoek geen getuigen geraadpleegd.

3.2.9 Buitenlandse archieven

In het buitenland zijn diverse archieven met uitgebreide informatie over WOII. Deze bevatten archiefstukken, boeken en foto's van oorlogshandelingen gemaakt of buitgemaakt door de troepen van het land waar het betreffende archief staat. Aangezien eenheden van diverse nationaliteiten op Nederlands grondgebied hebben gevochten, bevatten deze archieven vaak informatie over het voorkomen van explosieven in Nederland. De buitenlandse archieven betreffen de onderstaande drie en de buitenlandse luchtfotoarchieven zoals in §3.3 vermeld.

3.2.9.1 The National Archives te Londen

The National Archives te Londen is het officiële archief van Groot-Brittannië, met informatie over de Britse geschiedenis tot meer dan 1.000 jaar geleden. Hier zijn ondermeer Flight Reports te vinden met informatie over luchtaanvallen van de Royal Air Force (verder "RAF") tijdens WOII. In dit archief dient conform het Procescertificaat een relevante onderzoeksinspanning verricht te worden betreffende informatie over door de RAF uitgevoerde luchtaanvallen in het onderzoeksgebied of de directe omgeving. Hierbij dient gekeken te worden naar de stukken van Bomber Command RAF, Coastal Command RAF, Fighter Command RAF/Air Defence Great Britain en de Second Tactical Air Force.

Betrouwbaarheid van de bron

Van de uitgevoerde luchtaanvallen zijn Flight Reports opgesteld. Hierin staan vermeld welke vliegtuigen, op welke dag en welk tijdstip, met welke wapens en op welk doelwit geacht werden een aanval uit te voeren. Daarnaast is achteraf door de bemanning gerapporteerd wat ze gedurende hun vlucht daadwerkelijk hebben uitgevoerd. Wat betreft deel één – type en aantallen vliegtuigen, datum en tijd, soorten wapens en het beoogd doelwit – zijn deze rapporten zeer betrouwbaar. Wat betreft deel twee – daadwerkelijk uitgevoerde aanvallen – zijn de rapporten maar zeer beperkt betrouwbaar en dienen door een tweede bron bevestigd te worden. Uit ervaring van T&A en onderzoeken van de RAF blijkt dat het beoogde doelwit (zeker in het begin van WOII) vaak niet gevonden werd en een verkeerd doelwit werd aangevallen. Daarnaast blijkt – ook uit ervaring van T&A en onderzoeken van de RAF – dat de gemelde resultaten vaak sterk overdreven waren.

Geraadpleegde toegangsnummers van het National Archives te Londen

Relevante zoekslag in gegevens van de RAF

Om te voldoen aan de richtlijnen m.b.t. het doen van een relevant onderzoeksinspanning in de gegevens van de RAF, zoals gesteld in het Procescertificaat, is Wardocs geraadpleegd. Zie §3.2.9.4 voor een nadere toelichting. De documenten van de hieronder vermelde toegangsnummers, zijn door een onderzoeker van T&A geraadpleegd.

Toegangsnummer AIR 24 – Royal Air Force Operations Record Book. Appendices		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
236	Intelligence Summary of Operations No. 239, 29 October to 30 October, 1941	Ja
245	Intelligence Summary of Operations No. 2417, 27 July to 29 July, 1942	Ja

Toegangsnummer AIR 27 – Air Ministry and successors: Operations Record Books, Squadrons		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
243	No 18 Squadron RAF (Royal Air Force): Operations Record Book, August 1940	Ja
1942	Operations Record Book 500 Squadron	Ja

Toegangsnummer AIR37 – 2nd Tactical Air Force: Registered files and reports		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
715-718	Daily Log Second Tactical Air Force, Sept. 1944 – May 1945	Nee, 1

Leemte in kennis National Archives te Londen

- Geen

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Er zijn in het archief geen relevante meldingen aangetroffen.

3.2.9.2 The National Archives and Records Administration te College Park (VS)

The National Archives and Records Administration ("NARA") te College Park is het officiële archief van de Verenigde Staten. Hier zijn o.a. vluchtgegevens van luchtaanvallen van de United States Army Air Forces en (lucht)foto's van WOII te vinden.

Betrouwbaarheid van de bron

Hiervoor geldt hetzelfde als voor The National Archives te Londen met betrekking tot vluchtgegevens (zie §3.2.9.1) en hetzelfde als voor luchtfoto's in het algemeen zoals omschreven in §3.3.

Geraadpleegde toegangsnummers van NARA te College Park

Dit archief is voor onderhavig onderzoek niet geraadpleegd, aangezien er op basis van de geraadpleegde bronnen geen aanleiding was om aanvullende, relevante informatie in dit archief te verwachten.

3.2.9.3 Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg

Het Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg bevat de informatie van de Duitse militaire geschiedenis vanaf 1867. Conform de richtlijnen van het Procescertificaat dient ten minste de collectie Lageberichte van de Luftwaffenführungsstab Ic geraadpleegd, die meldingen bevat over bomafwerpen op Nederlands grondgebied in de periode 10 mei 1940 - 10 november 1941

Betrouwbaarheid van de bron

Er zijn diverse soorten Duitstalige rapporten te vinden. Deze lopen uiteen van rapporten opgesteld door een Duitse autoriteit op een locatie in Nederland die verslag legde van gebeurtenissen ter plaatse (zoals een Ortskommandant) tot aan korte samenvattende rapporten die naar Duitsland werden gestuurd om verslag te doen van de gebeurtenissen (vaak luchtactiviteit) in Nederland. Voor deze rapporten geldt hetzelfde als voor de archiefstukken uit gemeentearchieven, regionale archieven en het Nationaal Archief, namelijk dat de gebeurtenis zelf betrouwbaar is, maar de betrouwbaarheid van de details afhangen van de persoon die rapporteert en zijn positie.

Tevens bevat het archief enkele luchtfoto's uit WOII. Hiervoor geldt hetzelfde als voor luchtfoto's in het algemeen zoals omschreven in §3.3.

Geraadpleegde inventarissen van het Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg

RL 2-II – Generalstab der Luftwaffe / Luftwaffenführungsstab, 1931-1945		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
4 5. Abteilung (Ic; Feindaufklärung, Abwehr, geistige Betreuung)		
4.3 Lagemeldungen, Lageberichte		
4.3.1 Reichsgebiet und alle Fronten		
Bandfolgetitel : Lageberichte alle Fronten.- Eigener und Feindeinsatz, Aufklärung		
RL 2-II/205	9. - 21. Mai 1940	Nee, 1
RL 2-II/206	22. - 27. Mai 1940	Nee, 1
RL 2-II/207	28. Mai - 2. Juni 1940	Nee, 1
RL 2-II/208	3. - 8. Juni 1940	Nee, 1
RL 2-II/209	9. - 14. Juni 1940	Nee, 1
RL 2-II/210	15. - 22. Juni 1940	Nee, 1
RL 2-II/211	23. - 30. Juni 1940	Nee, 1
RL 2-II/211a	1. - 6. Juli 1940	Nee, 1
RL 2-II/212	7. - 20. Juli 1940	Ja
RL 2-II/213	21. Juli - 1. Aug. 1940	Nee, 1

RL 2-II – Generalstab der Luftwaffe / Luftwaffeführungsstab, 1931-1945		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
RL 2-II/1025	2. - 11. Aug. 1940	Ja
RL 2-II/1026	12. - 16. Aug. 1940	Nee, 1
RL 2-II/214	15. - 22. Sept. 1940	Nee, 1
RL 2-II/215	23. Sept. - 1. Okt. 1940	Nee, 1
RL 2-II/216	3. - 13. Okt. 1940	Ja
RL 2-II/217	14. - 24. Okt. 1940	Nee, 1
RL 2-II/218	25. Okt. - 4. Nov. 1940	Nee, 1
RL 2-II/219	5. - 13. Nov. 1940	Nee, 1
RL 2-II/220	14. - 19. Nov. 1940	Nee, 1
RL 2-II/221	20. - 26. Nov. 1940	Nee, 1
RL 2-II/222	27. Nov. - 3. Dez. 1940	Nee, 1
RL 2-II/223	4. - 12. Dez. 1940	Nee, 1
RL 2-II/224	13. - 21. Dez. 1940	Nee, 1
RL 2-II/225	22. - 31. Dez. 1940	Nee, 1
RL 2-II/226	1. - 9. Jan. 1941	Nee, 1
RL 2-II/227	10. - 18. Jan. 1941	Nee, 1
RL 2-II/228	19. - 31. Jan. 1941	Nee, 1
RL 2-II/229	1. - 9. Febr. 1941	Nee, 1
RL 2-II/230	10. - 18. Febr. 1941	Nee, 1
RL 2-II/231	19. - 28. Febr. 1941	Nee, 1
RL 2-II/232	1. - 8. März 1941	Nee, 1
RL 2-II/233	9. - 16. März 1941	Nee, 1
RL 2-II/234	17. - 21. März 1941	Nee, 1
RL 2-II/235	22. - 24. März 1941	Ja
RL 2-II/236	25. - 31. März 1941	Nee, 1
RL 2-II/237	1. - 7. Apr. 1941	Nee, 1
RL 2-II/238	8. - 14. Apr. 1941	Nee, 1
RL 2-II/239	15. - 22. Apr. 1941	Ja
RL 2-II/240	23. - 30. Apr. 1941	Nee, 1
RL 2-II/241	1. - 6. Mai 1941	Nee, 1
RL 2-II/242	7. - 14. Mai 1941	Nee, 1
RL 2-II/243	15. - 26. Mai 1941	Ja
RL 2-II/244	27. Mai - 7. Juni 1941	Nee, 1
RL 2-II/245	8. - 15. Juni 1941	Nee, 1
RL 2-II/246	16. - 25. Juni 1941	Nee, 1
RL 2-II/247	26. - 30. Juni 1941	Nee, 1
RL 2-II/248	1. - 6. Juli 1941	Nee, 1
RL 2-II/249	7. - 12. Juli 1941	Nee, 1
RL 2-II/250	13. - 18. Juli 1941	Nee, 1
RL 2-II/251	19. - 24. Juli 1941	Nee, 1
RL 2-II/252	25. - 31. Juli 1941	Nee, 1
RL 2-II/253	1. - 9. Aug. 1941	Nee, 1
RL 2-II/254	10. - 16. Aug. 1941	Nee, 1
RL 2-II/255	17. - 22. Aug. 1941	Nee, 1
RL 2-II/256	23. - 28. Aug. 1941	Nee, 1
RL 2-II/257	29. Aug. - 3. Sept. 1941	Nee, 1
RL 2-II/258	4. - 8. Sept. 1941	Nee, 1
RL 2-II/259	9. - 14. Sept. 1941	Ja
RL 2-II/260	15. - 20. Sept. 1941	Nee, 1
RL 2-II/261	21. - 26. Sept. 1941	Nee, 1
RL 2-II/262	27. Sept. - 2. Okt. 1941	Nee, 1
RL 2-II/263	3. - 9. Okt. 1941	Nee, 1
RL 2-II/264	10. - 14. Okt. 1941	Ja
RL 2-II/265	15. - 18. Okt. 1941	Nee, 1
RL 2-II/266	19. - 23. Okt. 1941	Nee, 1
RL 2-II/267	24. - 28. Okt. 1941	Nee, 1
RL 2-II/268	28. Okt. - 3. Nov. 1941	Ja
RL 2-II/269	4. - 9. Nov. 1941	Nee, 1
RL 2-II/957	Luftangriff auf feindliche Ziele.- Luftbilder (beschriftet), 1940 Enthält u.a.: Fliegerhorst Helder de Kooy Flughafen Rotterdam-Waalhaven, Schiphol, Haag-Ypenburg Von abgesprungenen Fallschirmjägern zurückgelassene Fallschirme Rotterdam-Waalhaven Brückenbesetzung durch Fallschirm-Truppen an der Maas Besetzung des Flughafens Rotterdam-Waalhaven Luftlande-Unternehmen gegen Flugplatz Katwijk , Schiphol, Ockenburg, Den Haag	Ja

RL 20 – Flughafenbereichskommandos der Luftwaffe, 1939-1945		
Inv. Nr.	Omschrijving archiefstuk(ken)	Relevant
10 Niederlande 10.1 Kdo. Flughafenbereich 2/III - Amsterdam		
RL 20/241	Amsterdam – Kriegstagebuch 26-03-41/01-07-41 Enthält: Feindliche Luftangriffe und besondere Vorkommnisse Eigene und feindliche Flugzeugabstürze Zu- und Abgänge von fliegenden Verbänden	Ja
RL 20/242	Amsterdam – Kriegstagebuch 02-07-41/21-09-41	Ja
RL 20/243	Amsterdam – Kriegstagebuch 22-09-41/25-11-41	Ja
RL 20/244	Amsterdam – Kriegstagebuch 17-02-42/05-05-42	Nee, 1
RL 20/245	Amsterdam –Auflösung des Flugplatzkommandos Bergen und Unterstellung des Restkommandos unter Fliegerhorstkommandantur 202/XI Schiphol, aug 1944	Nee, 2

Leemte in kennis Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg

- Veel informatie van Duitse instanties is in WOII verloren gegaan in de strijd, bewust vernietigd, of kwijtgeraakt. Op voorhand kan daarom zondermeer worden gesteld dat er mogelijk informatie ontbreekt in de geraadpleegde inventarissen.
- De Lageberichten lopen maar tot en met 9 november 1941.
- Diverse van de stukken, zoals de Kriegstagebücher, zijn handgeschreven. Deze handschriften zijn niet altijd goed te ontcijferen.

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.2.9.4 Wardocs (Hans Nauta)

T&A werkt regelmatig samen met het bedrijf Wardocs van de gerenommeerde onderzoeker Hans Nauta. Via Wardocs worden gegevens omtrent bombardementen en/of vliegtuigcrashes aangeleverd uit buitenlandse archieven zoals The National Archives te Londen, The National Archives and Records Administration ("NARA") te College Park en het Bundesarchiv-Militärarchiv te Freiburg.

Betrouwbaarheid van de bron

Hans Nauta bezit een zeer uitgebreid archief van documenten uit genoemde archieven, verwerkt in een uitvoerige database en heeft zeer veel ervaring met het raadplegen van de archieven en het assisteren bij vooronderzoeken naar mogelijk aanwezige explosieven. Daarbij levert hij scans van de originele archiefstukken met bronvermelding. Daarmee levert hij informatie gebaseerd op degelijk onderzoek en waarvan de bron verifieerbaar is. Voor de geleverde stukken geldt dat ze dezelfde betrouwbaarheid hebben als reeds gemeld bij betreffende archieven. Omdat Hans Nauta een zeer uitgebreide database heeft, die hij uitvoerig raadpleegt, zijn in feite enkele leemtes in kennis van bepaalde bronnen gedekt. Zijn bevindingen worden altijd onderbouwd gerapporteerd, waarbij T&A dit analyseert en verwerkt in kader van het onderzoek.

Relevante zoekslag in gegevens van de RAF

Om te voldoen aan de richtlijnen m.b.t. het doen van een relevante onderzoeksinspanning in de gegevens van de RAF, zoals gesteld in het Procescertificaat, is Wardocs geraadpleegd. Op basis van de zeer uitgebreide en systematisch toegankelijke database van Wardocs is daarmee een relevante zoekslag gedaan in de stukken van Coastal Command RAF, Fighter Command RAF/ Air Defence Great Britain en de 2nd Tactical Air Force.

Voor de stukken van Bomber Command RAF geldt dat T&A de boeken van Zwanenburg als relevante zoekslag beschouwd. Hoewel de heer Zwanenburg voor deze werken uitsluitend de Daily en Weekly Summaries uit het archief van The National Archives te

Londen heeft gebruikt en die voor bepaalde periodes van WOII niet uitvoerig zijn, is T&A van mening dat het volstaat. De reden hiervoor is drieledig.

Ten eerste de betrouwbaarheid van de locatieaanduidingen in de stukken van Bomber Command RAF – deze zijn namelijk notoir onbetrouwbaar.² Zeker aangezien de RAF al vrij vroeg in de oorlog overging tot vrijwel uitsluitend nachtelijke aanvallen, wat de navigatie niet ten goede kwam. Een melding in deze stukken van een aanval in of nabij het onderzoeksgebied, zonder bevestiging uit een bron die betrouwbaar is m.b.t. de locatie, zou daardoor op geen enkele wijze leiden tot een andere conclusie van het onderzoek.

Ten tweede heeft de heer Zwanenburg voor zijn onderzoeken reeds een vrij uitvoerige zoekslag gemaakt en de meldingen m.b.t. Nederland verwerkt in zijn boeken. Een meer uitvoerige zoektocht, zonder dat er aanvullende informatie beschikbaar is om gericht te kunnen zoeken, zou dus dieper moeten gaan en erg arbeidsintensief zijn.

Ten derde zit de leemte in de boeken van Zwanenburg voornamelijk aan het einde van WOII, toen de oorlog in alle hevigheid in en nabij Nederland plaatsvond. Om dit te ondervangen raadpleegt T&A altijd luchtfoto's van eind WOII, zodat ook incidentele en/of niet in andere bronnen vastgelegde sporen van oorlogshandelingen gevonden worden. Indien daaruit blijkt dat er sprake is van een luchtaanval op of nabij het onderzoeksgebied, voert T&A waar nodig alsnog een zoekslag uit in de archieven van Bomber Command RAF.

Met andere woorden: Op voorhand – dus zonder concrete aanwijzing uit andere bron – onderzoek doen in de stukken van Bomber Command RAF kan alleen leiden tot een andere conclusie indien (1) de locatieaanduiding in de betreffende stukken correct en nauwkeurig genoeg zijn, (2) de aanval niet reeds vermeld was in de boeken van Zwanenburg, (3) geen enkele andere bron melding doet van bominslagen, (4) er een luchtfoto beschikbaar is van na de aanval en (5) de luchtfoto sporen laat zien die de aanval bevestigen. Volgens T&A staat de extra inspanning daardoor niet in verhouding tot de kans op bruikbare resultaten die anderzijds niet verkregen zouden zijn.

T&A doorzoekt het archief van Bomber Command RAF wel indien er uit andere bronnen aanwijzingen zijn, die duiden op een bombardement door eenheden van dit Command.

Door Wardocs geraadpleegde toegangsnummers van het National Archives te Londen

Via Wardocs is navraag gedaan m.b.t. het bombardement van 12 augustus 1943. De informatie is verwerkt in bijlage 3.

² Doelwitten werden vaak niet gevonden, of herkend, zeker in het begin van de oorlog en bij nachtelijke aanvallen. Uit een onderzoek van de RAF uit augustus 1941, het Bensusan-Butt report, bleek dat in de zomer van 1941 slechts 20% van de bommen binnen een straal van circa 8 kilometer van het doelwit terecht kwamen. Hoewel gedurende WOII dit verbeterde, bleef het een probleem voor de geallieerde luchtmacht.

3.2.10 Informatie van internet

Tegenwoordig is ook internet een goede bron voor informatie, ook voor vooronderzoek. Hoewel op internet informatie staat waarvan de betrouwbaarheid en nauwkeurigheid in twijfel getrokken kunnen worden, zijn er tegenwoordig ook veel archiefinstellingen die foto's, archiefstukken, dagboeken en meer gedigitaliseerd materiaal beschikbaar hebben gesteld via hun website. Daarnaast is er informatie te vinden van amateur historici, krantenberichten van de afgelopen decennia, contactgegevens van mogelijke getuigen en locatiedeskundigen en meer.

Betrouwbaarheid van de bron

De betrouwbaarheid van informatie van internet is zeer sterk wisselend. Er wordt alleen informatie van internet verwerkt in onderzoeken wanneer de bron als redelijk tot zeer betrouwbaar wordt gezien, of tenminste in één betrouwbare bron wordt bevestigd. Indien de informatie van internet doorslaggevend is voor een analyse, zal de betrouwbaarheid in de analyse in bijlage 3 vermeld worden.

Website Vergeltungswaffen

De website <http://www.vergeltungswaffen.nl/> geeft een overzicht van gebeurtenissen omtrent V-wapens (V₁ en V₂) in Nederland. Op de kaart zijn locaties van inslagen en lanceerinstallaties aangegeven. Bij de meldingen wordt eventueel aanvullende beschikbare informatie betreffende datum en locatie weergegeven. De meldingen zijn echter niet voorzien van bronverwijzing. Op basis van eigen onderzoek kan worden gesteld dat de aangegeven locaties en data niet altijd correct zijn en er meldingen dubbel op de kaart staan. Tevens blijkt dat er verschillende meldingen in kaart staan waarvan de exacte locatie niet te achterhalen is. Vergeltungswaffen.nl is in dit onderzoek gebruikt voor een indicatie van de gebeurtenissen omtrent V-wapens. Meldingen dienen ter afbakening van op CE verdachte gebieden altijd te kunnen worden bevestigd met informatie uit andere bronnen.

Geraadpleegde websites

Website	Korte toelichting	Bronverwijzing ³
http://www.topotijdreis.nl/	Historische kaarten van Kadaster	Kadaster topotijdreis
http://www.vergeltungswaffen.nl	Overzicht van V1 en V2-inslagen in Nederland	Vergeltungswaffen
www.ikme.nl	Indicatieve kaart militair erfgoed	ikme
https://www.delpher.nl/nl/kranten	Digitaal archief van historische kranten	Delpher
https://www.airwar4045.nl/	World War II allied aircraft crashes in the Netherlands	texlaweb
http://www.mei1940.nl/Meidagen/10_mei_1940_deel_1.htm	Valkenburg mei 1940	Valkenburg mei 1940
http://www.mei1940.nl/Verslagen/Zwart-J-van-de.htm	Valkenburg mei 1940, verhaal van Jac. van der Zwart, inwoner van Valkenburg	Valkenburg mei 1940 Zwart
http://www.mei1940.nl/Verslagen/4RI/Maj-Mallinckrodt.htm	Gevechtsberichten Majoor J. Mallinckrodt. C.-III-4R.I..	Valkenburg mei 1940 Mallinckrodt
http://www.mei1940.nl/Verslagen/4RI/Lt-van-Kessel_SC2-III-4RI.htm	Gevechtsverslag van Lt. Van Kessel.	Valkenburg mei 1940 Kessel
http://katwijkinoorlog.nl/oberst-kurt-heyser-en-i-r-47/	Oberst Kurt Heyser en I.R.47	Katwijkinoorlog Heyser
http://katwijkinoorlog.nl/de-hel-van-valkenburg/	De hel van Valkenburg	Katwijkinoorlog Hel van Valkenburg
http://katwijkinoorlog.nl/oostelijke-flakbatterij/	Oostelijke Flakbatterij	Katwijkinoorlog OF
http://katwijkinoorlog.nl/flugplatz-katwijk/	Flugplatz Katwijk	Katwijkinoorlog FPKW
http://katwijkinoorlog.nl/marinevli	Marinevliegkamp Valkenburg	Katwijkinoorlog

³ In bijlage 3 wordt in de kolom "bronverwijzing" naar deze termen verwezen voor de betreffende website.

Website	Korte toelichting	Bronverwijzing ³
egkamp- Valkenburg/		MVKV
http://katwijkinoorlog.nl/fokker-cx-naar-Valkenburg/	Huisje, boompje, beestje naar Valkenburg	Katwijkinoorlog HBB
http://katwijkinoorlog.nl/militaire-slachtoffers-katwijk/	Militaire slachtoffers – Katwijk	Katwijkinoorlog Militaire slachtoffers
http://katwijkinoorlog.nl/de-Valkenburgse-wederopbouw/	De Valkenburgse wederopbouw	Katwijkinoorlog wederopbouw
http://cultuurtijdschriften.nl/download?type=document&docid=479151	Verhaal van G. Roeloffzen, Nederlandse piloot van Fokker CV op 10 mei 1940	Roeloffzen

Uitwerking van de aangetroffen relevante stukken

Voor de aangetroffen relevante gebeurtenissen wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

3.3 Luchtfoto interpretatie

In WOII zijn door de geallieerden diverse fotoverkenningssluchten boven Nederland uitgevoerd. Veel van deze luchtfoto's zijn terug te vinden in de Speciale Collecties van de bibliotheek van Wageningen UR ("Wag") en bij het Kadaster in Zwolle ("Zwolle"). Ook de luchtfotocollectie van de Royal Commission on the Ancient and Historical Monuments of Scotland te Edinburgh (waarbinnen twee afzonderlijke archieven, "ACIU/JARIC") en the National Archives and Records Administration te College Park ("NARA") hebben (een grote hoeveelheid) luchtfoto's van Nederland beschikbaar.

The National Archives te Londen ("NAL"), de National Air Photo Library Ottawa ("Canada"), het Bundesarchiv/Militärarchiv te Freiburg ("BAF") en het spoorwegmuseum te Utrecht ("SMU") beschikken over een beperkt aantal luchtfoto's van Nederland.

De Nederlandse luchtfotoarchieven van Wageningen en Zwolle, en de luchtfotocollectie van RCAHMS zijn conform de richtlijnen van het Procescertificaat verplicht te raadplegen. De overige archieven zijn eventueel te raadplegen als er in deze drie archieven geen bruikbare luchtfoto's beschikbaar zijn en ook andere geraadpleegde bronnen niet voldoende duidelijkheid bieden met betrekking tot oorlogshandelingen, die middels luchtfoto-analyse opgehelderd kunnen worden.

Criteria luchtfotoselectie

Luchtfoto's worden geselecteerd op basis van de opnamedatum, dekking, schaal en kwaliteit van de luchtfoto. Middels deze criteria wordt de keuze voor de meest bruikbare luchtfoto's in relatie tot de oorlogshandeling gemaakt. De datum is daarbij erg belangrijk. Bij voorkeur wordt een foto van zo kort mogelijk na een oorlogshandeling gebruikt, omdat daarop de sporen ervan in de regel duidelijker zichtbaar zijn. Om deze sporen goed te onderscheiden wordt – waar nodig – een foto van voor de oorlogshandeling geraadpleegd, bij voorkeur van een datum van zo kort mogelijk ervoor. Daarnaast is beeldkwaliteit zeer belangrijk. De voorkeur gaat uit naar een scherpe foto, die het gebied goed dekt, van een goede schaal is en zonder beperkende factoren, zoals aanwezigheid van bewolking, inundaties, of beschadigingen aan de foto zelf. Zie ook bijlage 5 voor een de afspraken met de opdrachtgever m.b.t. de selectie van luchtfoto's.

Tevens wordt altijd een vlakdekkende luchtfotoanalyse uitgevoerd met foto's van eind WOII teneinde een zo compleet mogelijk beeld van de oorlogshandelingen te verkrijgen. Dit wordt gedaan ongeacht of er meldingen van oorlogshandelingen in de tijd ervoor zijn.

Luchtfoto-interpretatie

Foto's worden door deskundigen met ervaring in de interpretatie van luchtfoto's uit het tijdvak 1940-1945 onafhankelijk van elkaar geïnterpreteerd. Eén van deze deskundigen voert deze analyse uit met de kennis van informatie uit het overige bronnenmateriaal. Hierbij wordt gebruik gemaakt van een beeldbewerkingsprogramma waarmee o.a. helderheid, contrast en scherpte van de foto zijn aan te passen. De tweede analist voert zijn analyse uit zonder de aanvullende informatie uit het bronnenmateriaal en maakt gebruik van ArcGIS en de geogereferencierte luchtfoto. Hierbij wordt gebruik gemaakt van de Image Analysis Toolbox en Effect Toolbox voor de beeldbewerking en –analyse (o.a. Dynamic Range Adjustment, Swipe functionaliteit).

Vergelijking van de luchtfoto's met de huidige situatie

Door de luchtfoto's uit 1940-1945 te vergelijken met recente luchtfoto's en satellietbeelden, kan een goed beeld verkregen worden van de naoorlogse ontwikkelingen in het gebied. Aanvullend zijn diverse topografische kaarten van de afgelopen 70 jaar (waaronder uit de Grote Atlas van Nederland 1930-1950 en www.topotijdreis.nl van Kadaster) met elkaar en de luchtfoto's vergeleken.

Betrouwbaarheid van de bron

Luchtfoto's worden in de regel als betrouwbare bron gezien. Bij luchtfoto's dient echter rekening gehouden te worden met het feit dat ze geïnterpreteerd worden, met andere woorden dat er een soort van "vertaling" plaatsvindt van wat op de foto zichtbaar is. Aangezien niet alle sporen van oorlogshandelingen eenduidig als zodanig te herkennen zijn, geldt echter dat de betrouwbaarheid van deze sporen uiteen kunnen lopen. Van een rijtje kraters van 10 meter doorsnede kan gesteld worden dat deze door ontplofte bommen zijn veroorzaakt, maar er kunnen diverse redenen zijn waarom een woning is verdwenen –vernield door een ontplofte bom, sloop van het gebouw om plaats te maken voor nieuwbouw, etc.

Bij de analyse van de sporen van oorlogshandelingen wordt per spoor/object beoordeeld hoe waarschijnlijk de conclusie is. Hierbij bestaan twee classificaties:

1. Waarschijnlijk: de deskundigen zijn overwegend zeker van de validiteit van de classificatie van het object op de luchtfoto.
2. Mogelijk: de deskundigen zijn overwegend onzeker van de validiteit van de classificatie van het object op de luchtfoto.

Tenminste twee deskundigen beoordelen per object hoe betrouwbaar de conclusie van de luchtfotoanalyse is. Verschillen in de interpretaties tussen de deskundigen worden besproken en resulteren in een gezamenlijke eindclassificatie. Indien sporen op een luchtfoto niet eenduidig zijn, zal meegewogen worden of ze door een tweede bron bevestigd worden. In de chronologische lijst van bijlage 3 worden de luchtfotoanalyses beschreven. De omschreven sporen van oorlogshandelingen en objecten worden als waarschijnlijk beoordeeld, tenzij anders vermeld. Indien er onzekerheid is over de validiteit van een object, zal dit vermeld worden. Als informatie uit andere bronnen deze onzekerheid wegnemen, zal dit onderbouwd worden en zal tevens vermeld worden hoe het is meegewogen in de conclusies (verdacht/onverdacht).

Geraadpleegde luchtfoto's

In onderstaande tabel staan alle luchtfoto's van het onderzoeksgebied die zijn geraadpleegd voor onderhavig onderzoek. De afkortingen in de kolom "archief" verwijzen naar de archiefinstellingen zoals aan het begin van deze paragraaf aangegeven.

Datum	Fotonr	Sortie	Schaal (1:x)	Relevant	Archief
10.05.1940	298a	Bron: RL2-II – 957	ca. 20.000	Ja. Geraadpleegd wegens de Duitse bombardementen op vliegveld Valkenburg (markeringsnummer 7091-002)	BAF
11.05.1940	67, 298b	Bron: RL2-II – 957	ca. 5.000	Ja. Geraadpleegd wegens de Duitse en Nederlandse bombardementen op vliegveld Valkenburg op 10 mei 1940.	BAF
19.05.1942	1049	4/2524	ca. 24.000	Ja. Geraadpleegd wegens diverse bombardementen in de dagen ervoor	ACIU
07.07.1942	1068	C/0043	ca. 16.000	Ja. Geraadpleegd wegens diverse bombardementen in de dagen ervoor	ACIU
10.09.1944	3417	106G/2764	ca. 10.000	Ja. Geraadpleegd wegens bombardement van 15 augustus 1944.	Zwolle
18.03.1945	4140	106G/4894	ca. 10.000	Ja. Geraadpleegd wegens vlakdekkende luchtfotoanalyse van eind WOII	Zwolle

Leemte in kennis luchtfoto's

- Geen.

Uitwerking van de luchtfoto-analyse i.v.m. oorlogshandelingen

Voor de luchtfoto-analyse wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

Uitwerking van de luchtfoto-analyse i.v.m. naoorlogse grondroering

Voor de aangetroffen relevante naoorlogse grondroering wordt verwezen naar de chronologische tabel in bijlage 3.

4 Fase 2: Analyse bronnenmateriaal

In deze fase wordt het historisch feitenmateriaal afkomstig van de inventarisatiefase gedetailleerd geanalyseerd. Op basis hiervan wordt vastgesteld of er sprake is van de vermoedelijke aanwezigheid van explosieven. Deze analyse is in het chronologische overzicht in bijlage 3 uitgevoerd per relevante gebeurtenis. In onderhavig hoofdstuk is een algemene toelichting gegeven over de uitvoering van een dergelijke analyse.

Verdacht of onverdacht?

Bij de analyse wordt het bronnenmateriaal geanalyseerd en de betrouwbaarheid ervan beoordeeld. In de paragrafen van hoofdstuk 3 zijn per bron de richtlijnen weergegeven die T&A hanteert bij het beoordelen van deze betrouwbaarheid. In bijlage 8 zijn de richtlijnen van de WSCS-OCE weergegeven met betrekking tot welke oorlogshandelingen wel of niet tot een verdacht gebied leiden. Waar de beoordeling van een bron afwijkt van een van deze richtlijnen of anderzijds een nadere toelichting noodzakelijk wordt geacht, zal deze in de analyse in bijlage 3 beschreven worden.

Als na de analyse van het bronnenmateriaal geen feiten duiden op de vermoedelijke aanwezigheid van explosieven, wordt de conclusie onverdacht getrokken. Als er sprake is van de vermoedelijke aanwezigheid van explosieven, wordt de conclusie verdacht getrokken. In dit geval dient een analyse uitgevoerd te worden om te bepalen wat de afbakening hiervan is (horizontaal en/of verticaal), welke (sub)soort explosieven mogelijk aanwezig zijn en van welk kaliber, nationaliteit en verschijningsvorm ze zijn.

Op basis van die analyse is een deel van het onderzoeksgebied verdacht verklaard.

Aanvulling van de analyse – afbakeningen, soorten explosieven, etc.

In bijlage 3 is per gebeurtenis in de laatste kolom van de tabel aangegeven tot welk verdacht deelgebied het behoort. In de tabel in hoofdstuk 6 is per verdacht deelgebied de aanvullende analyse verwerkt.

Voor de verdachte delen van het onderzoeksgebied is de analyse aangevuld met:

- het horizontaal en verticaal vaststellen en afbakenen van het verdachte gebied
- het vaststellen van de hoofdsort, kaliber, nationaliteit en verschijningsvorm van vermoede explosieven
- het vaststellen van de subsoort, type ontsteker(s) en aantal van vermoede afwerpmunitie

Afbakening van verdachte deelgebieden is per hoofdsort explosief uitgevoerd.

Meerdere gebeurtenissen die leiden tot één verdacht deelgebied

Meerdere gebeurtenissen op verschillende data kunnen leiden tot één verdacht deelgebied. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer meerdere bombardementen allen leiden tot dezelfde conclusie wat betreft (sub)soorten, gewichten van de afwerpmunitie en de verticale afbakening. In plaats van per bombardement een verdacht deelgebied te maken, zijn die samengevoegd in één deelgebied.

Overlappende verdachte deelgebieden

Het kan voorkomen dat verschillende deelgebieden overlappen – een verdacht deelgebied waar bommen zijn gevallen overlapt bijvoorbeeld met een gebied dat is getroffen door artilleriebeschietingen. Elke gebeurtenis leidt dan tot een eigen verdacht deelgebied (bv. deelgebieden 1 en 2), met aanvullend een deelgebied waar de twee overlappen (bv. deelgebied 3). Van de eerste twee is in dat geval een motivatie van de analyse die leidde tot de conclusie 'verdacht' opgenomen in bijlage 3, inclusief verwijzing

naar het nummer van het verdachte deelgebied. In hoofdstuk 6 volgt per deelgebied de aanvullende analyse (afbakeningen, soorten explosieven, etc.), waarbij voor de horizontale afbakening van deelgebied 3 uitsluitend vermeld zal zijn, dat het de overlap tussen deelgebieden 1 en 2 betreft. Bijlage 3 bevat dus geen verwijzing naar deelgebied 3 in dat geval, dat staat uitsluitend vermeld in hoofdstuk 6.

Risicoanalyse

In het geval dat grondroerende werkzaamheden binnen het verdachte gebied gepland zijn, is het raadzaam een risicoanalyse te laten uitvoeren, die resulteert in een advies over hoe om te gaan met de risico's van de vermoede explosieven bij de geplande werkzaamheden en toekomstig grondgebruik. Voor de geplande werkzaamheden ten behoeve waarvan onderhavig vooronderzoek is uitgevoerd, is een dergelijke analyse verkort uitgevoerd in hoofdstuk 5.

Horizontale afbakening

De horizontale afbakening van verdachte gebieden heeft plaatsgevonden op basis van de resultaten van de inventarisatie van het bronnenmateriaal (waaronder de overzichtskaart in bijlage 4) en de richtlijnen hiervoor in het WSCS-OCE (zie bijlage 8).

Deze afbakening is omschreven in de tabel in hoofdstuk 6 en weergegeven in de CE bodembelastingkaart in bijlage 1.

Soort, kaliber, nationaliteit en verschijningsvorm van de vermoede explosieven

Op basis van het aangetroffen feitenmateriaal, is een analyse verricht van de vermoedelijke hoofdsoort, kaliber, nationaliteit en verschijningsvorm van de explosieven binnen het verdachte gebied. Indien de hoofdsoort afwerpmunitie betrof, is aanvullend een analyse verricht op de vermoede subsoort, type ontsteker(s) en verwachte aantal van de mogelijk aanwezige explosieven.

Verticale afbakening

Explosieven kunnen vanaf direct onder het maaiveld (maaiveld ten tijde van WOII) aangetroffen worden. De maximale diepte tot waar explosieven kunnen voorkomen hangt af van verschillende factoren zoals bodemgesteldheid, soort explosieven en bij afwerpmunitie (vliegtuigbommen) ook vliegsnelheid, afwerphoogte en -hoek.

Op basis van de mogelijk aan te treffen explosieven, ondergrond en naoorlogse werkzaamheden is per deelgebied/voor het onderzoeksgebied een verticale afbakening van het verdachte gebied bepaald, zoals weergegeven in de tabel in hoofdstuk 6. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld, behalve waar vermeld wordt dat dit niet het geval is (zie projectspecifiek achtergrondrisico aan het eind van hoofdstuk 6). Indien tijdens werkzaamheden op locatie blijkt dat deze aanname plaatselijk niet klopt, dient deze aanname bijgesteld te worden aan hand van de nieuw verkregen informatie.

Afwerpmunitie

Voor het bepalen van de maximale indringingsdiepte van afwerpmunitie dient tenminste rekening gehouden te worden met het bodemtype en de bodemweerstand, gewicht en diameter van het explosief en de indringingsnelheid van het explosief. De bodemgegevens worden gehaald uit boringen en sonderingen, de overige factoren zijn bepaald aan hand van onderhavig archiefonderzoek. Indien geen bodemgegevens bekend zijn van een locatie, kan geen goede maximale verticale afbakening bepaald worden.

Niet-afwerpmunitie

Niet-afwerpmunitie wordt afhankelijk van de bodemopbouw en soort explosieven in de regel verwacht op maximaal 2.5 m-mv.

Gedumpte niet-afwerpmunitie

Gedumpte niet-afwerpmunitie wordt verwacht op de diepte van de beschikbare dumplocaties zoals kraters, sloten en loopgraven. Dit is in de regel maximaal 2.0 m-mv.

De diepte minus maaiveld die in hoofdstuk 6 is gegeven, kan via het Dinoloket (www.dinoloket.nl) en/of via de algemene hoogtekaart van Nederland (www.ahn.nl) worden herleid tot een hoogte ten opzichte van NAP.

Voor de diepteafbakening zijn geen aanvullende boringen of sonderingen gezet of proefsleuven gegraven. De afbakening kan dan ook gezien worden als een goede indicatie op basis van de toegankelijke informatie. Indien er een project voorbereid wordt, zullen in de regel veel meer gedetailleerdere gegevens over de bodemopbouw beschikbaar komen. Ook kan extra informatie naar voren komen over naoorlogse grondroering, constructies van gebouwen of ophooglagen.

In die gevallen wordt geadviseerd om op basis van deze extra informatie opnieuw de diepte afbakening vast te stellen en op basis daarvan de noodzaak en wijze van detectie onderzoek te bepalen.

Achtergrondrisico

Gebieden met een zogenaamd 'achtergrondrisico' hebben, al spreekt men over een verdacht gebied, geen wezenlijk verhoogd risico op het aantreffen van explosieven (tenzij er sprake is van een contra indicatie). Het betreft de volgende gebieden:

- Naoorlogs aangebrachte ophooglagen
- Onder vooroorlogse bebouwing, waarbij deze en de directe omgeving niet beschadigd is tijdens de oorlog en er geen sprake is van bombardementen
- Geroerde grond, waarbij het aannemelijk is dat aanwezige explosieven tijdens eerdere werkzaamheden zouden zijn ontdekt. Dit geldt bijvoorbeeld voor de grond boven naoorlogs aangelegde kabels, de naoorlogs vernieuwde ballastlaag en al eerder gebaggerde waterbodembodem, waarbij aantoonbaar niet dieper wordt gewerkt.

Diepte naoorlogse werkzaamheden

In veel gevallen is de beschikbare informatie over de diepte van naoorlogse ingrepen dermate globaal, dan wel afwezig dat deze vastgesteld/geverifieerd dient te worden in het veld door onderzoek. Dit kan door het zetten van boringen of sonderingen, het graven van proefsleuven of uitvoeren van geofysisch onderzoek.

Als algemene richtlijnen voor het veldonderzoek kan hierbij het volgende worden aangehouden:

- Onder gesloopte en naoorlogse bebouwing: funderingsdiepte (vaak 2 tot 4 m-mv tenzij er sprake is van een slappe bodem en de bebouwing op palen staat, dan tot 10 Mpa laag) ter plaatse van de paallocaties
- Ballastvernieuwing op doorgaande sporen: tot 0.5 m-BS
- Wegen en parkeerplaatsen: tot 0.5 m-mv
- Kabels en leidingen: 0.5 tot 1.0 m-mv
- Damwanden: dieper dan een laag met 10 Mpa drukweerstand en normaal minimaal 4 meter lang

Voor de volledigheid wordt nogmaals opgemerkt dat bovenstaande indicaties betreffen, die in alle gevallen geverifieerd dienen te worden door beschikbare tekeningen, getuigen en veldonderzoek.

Zie het einde van hoofdstuk 6 voor projectspecifiek achtergrondrisico.

5 Fase 3: Verkorte risicoanalyse geplande werkzaamheden

De mogelijke aanwezigheid van explosieven in een verdacht gebied kan een risico vormen tijdens het uitvoeren van grondroerende werkzaamheden. Of de vermoede explosieven een risico vormen en, zo ja, welke maatregelen getroffen kunnen worden om dit risico te voorkomen of te beperken, hangt af van diverse factoren zoals de soort en de verschijningsvorm van de vermoede explosieven, de afbakening van het verdachte gebied, de geplande werkzaamheden en omgevingsfactoren. Aan hand hiervan kan een risicoanalyse uitgevoerd worden voor de toekomstige grondroerende werkzaamheden en grondgebruik binnen het onderzoeksgebied.

In onderhavig hoofdstuk wordt een verkorte risicoanalyse uitgevoerd, om vast te stellen of er vervolgmaatregelen aan te bevelen zijn in relatie tot de mogelijk aanwezige explosieven. Dit leidt in de regel tot de aanbeveling dat er maatregelen noodzakelijk zijn in de vorm van een (volledige) Risicoanalyse CE en/of opsporingswerkzaamheden enerzijds of anderzijds dat er geen aanleiding is om verdere maatregelen te nemen. Het betreft dus geen Risicoanalyse CE conform het certificatieschema voor het "Procescertificaat Vooronderzoek CE en Risicoanalyse CE". De resultaten van deze verkorte analyse zijn in hoofdstuk 7 vermeld met bijbehorend advies.

5.1 Geplande werkzaamheden

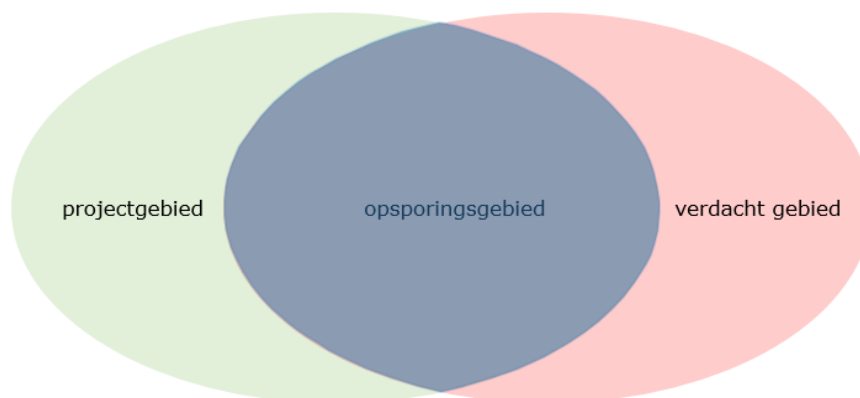
Ter plaatse gaan werkzaamheden uitgevoerd worden in verband met het aanleggen van twee tracés ter plaatse van het Gasunie project Rijnlandroute knooppunten 5 en 6.

Samengevat worden de volgende werkzaamheden uitgevoerd op elk van de twee locaties:

- Ingraven kabels in open ontgraving en graven put t.b.v. HDD-boring;
- HDD-boring;
- Gebruik terrein als uitlegstrook.

5.2 Verkorte risicoanalyse

Over het algemeen zijn risico's met betrekking tot mogelijk aanwezige explosieven beperkt tot het gebied waar grondroerende werkzaamheden overlappen met een verdacht gebied, het zogenaamde opsporingsgebied (zie onderstaande illustratie).

Opsporingsgebied is werkgebied/projectgebied binnen verdacht gebied.

In hoofdstuk 6 zijn de horizontale en verticale afbakening van elk verdacht deelgebied vermeld. Tevens zijn ze inzichtelijk gemaakt in de kaart in bijlage 1, waar ze rood/roze gemarkeerd zijn.

Daar waar grondroerende werkzaamheden gepland zijn in een verdacht deelgebied in naoorlogs ongeroerde grond, zijn in de regel verdere veiligheidsmaatregelen noodzakelijk in verband met de geplande werkzaamheden en het toekomstige gebruik. Ook de aard van de werkzaamheden is hierbij van belang. In sommige gevallen behoort ook een deel van een verdacht gebied waar geen werkzaamheden gepland zijn tot het opsporingsgebied. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer er sprake is van een veiligheidszone bij werkzaamheden waarbij grote trillingen worden veroorzaakt, zoals heien en hoogfrequent trillen.

Voor de geplande werkzaamheden van dit onderzoek zijn de conclusies van de verkorte risicoanalyse als volgt samen te vatten:

- Er zijn grondroerende werkzaamheden gepland in verdacht gebied (rode en/of roze gebieden in bijlage 1), waardoor aanvullende veiligheidsmaatregelen aanbevolen worden. Zie hoofdstuk 7 voor een nadere uiteenzetting;
- Hoewel er voor delen van het onderzoeksgebied geen feitenmateriaal is op basis waarvan het verdacht verklaard kan worden, wordt geadviseerd de reguliere, grondroerende werkzaamheden in het onverdachte gebied uit te voeren onder een werkprotocol "onverwacht aantreffen conventionele explosieven". Zie hoofdstuk 7 voor een nadere uiteenzetting;

Opmerking: de conclusies van de verkorte risicoanalyse hebben betrekking op de onder §5.1 omschreven werkzaamheden.

6 Conclusie

Er is feitelijk materiaal aangetroffen, waaruit blijkt dat er mogelijk verschillende typen explosieven in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven tijdens WOII. Hierdoor geldt dat het onderzoeksgebied (deels) verdacht is op de aanwezigheid van explosieven.

Op basis van de inventarisatie en analyse van het bronnenmateriaal, is onderscheid gemaakt in verschillende deelgebieden. De afbakening van de verdachte gebieden en de soorten te verwachten explosieven is als volgt:

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven	Verschi-jningsvorm	Aantal	Verticale afbakening
Deelgebied 1 – op basis van markeringsnummers 7091-004 en -030				
Gebied binnen 100 meter* van de contouren van vliegveld Valkenburg ten tijde van mei 1940	<u>Geschutsmunitie</u> : diverse kalibers van 5 cm, 57mm, 7,5 cm en 8 cm; Duits en Oud-Hollands	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn explosieven te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 1.5 m-mv ^{##}
	<u>Gevechtsveldmunitie</u> [#] : Diverse kalibers; Duits en Oud-Hollands	Verschoten, gegooid, gedumpte	Enkele tientallen	Gedumpte explosieven zijn te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 2.0 m-mv ^{##} Ter plaatse van (gedempte) watergangen zijn gedumpte explosieven te verwachten tot op harde waterbodem zoals deze was t.t.v. WOII.
*Conform de WSCS-OCE dient de horizontale afbakening situationeel bepaald te worden. De inslagen van de artilleriebeschietingen liggen in de regel op enkele tientallen meters van elkaar (circa 10 – 50 meter). Een eventuele blindganger kan dus op zeker een dergelijke afstand van de bekende inslaglocaties verwacht worden. # Onder gevechtsveldmunitie worden de hoofdsoorten Klein Kaliber Munitie, handgranaten, geweergrenaten, munitie voor granaatwerpers en raketten verstaan. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				

Conclusies en afbakeningen (zie hoofdstuk 4 voor een nadere toelichting)				
Horizontale afbakening	(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven	Verschi- ningsvorm	Aantal	Verticale afbakening
Deelgebied 2 – op basis van markeringsnummer 7091-004d, -006a, -008a, -008b, -009a en -020a				
Gebied binnen 100 meter* van de tuinen direct om boerderij Torenvliet, de toegangsweg er naartoe, de Achterweg voor de boerderij en 100 meter* rondom de stal en woning van Dirk van Dijk	<u>Geschutsmunitie:</u> diverse kalibers 7.5 cm (veld-7); Oud-Hollands	Verschoten	Enkele	Gezien de bodemopbouw (zie §2.1) zijn explosieven te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 1.5 m-mv##
	<u>Gevechtsweldmunitie#:</u> Diverse kalibers; Duits	Gedumpte	Enkele	Gedumpte explosieven zijn te verwachten vanaf maaiveld tot maximaal 2.0 m-mv##
*Conform de WSCS-OCE dient de horizontale afbakening situationeel bepaald te worden. De inslagen van de artilleriebeschietingen liggen in de regel op enkele tientallen meters van elkaar (circa 10 – 50 meter). Een eventuele blindganger kan dus op zeker een dergelijke afstand van de bekende inslaglocaties verwacht worden. Voor de afbakening zijn uitsluitende de delen meegenomen, rondom locaties die concreet als getroffen vermeld zijn, of waar men in sloten wegdoek om dekking te zoeken wegens artilleriebeschietingen. Het deel tussen de omgeving van Torenvliet en de stal en woning van Dirk van Dijk is onverdacht, omdat er geen feitenmateriaal is aangetroffen dat het door artillerie is getroffen. Tevens is die omgeving naoorlogs geroerd, waarbij geen explosieven zijn gemeld. # Onder gevechtsweldmunitie worden de hoofdsorten Klein Kaliber Munitie, handgranaten, geweergrenaten, munitie voor granaatwerpers en raketten verstaan. ## Met maaiveld wordt maaiveld ten tijde van WOII bedoeld. Er kan van uitgegaan worden dat het maaiveld ten tijde van WOII overeenkomt met het huidige maaiveld.				

Voor aanvullende informatie over horizontale en verticale afbakening en de vermoede soorten, hoeveelheden en verschijningsvormen van de explosieven wordt verwezen naar hoofdstuk 4 en de bijlagen. De uitleg op basis van welk feitenmateriaal de gebieden verdacht zijn verklaard en afgebakend, is terug te vinden in bijlage 3.

Projectspecifiek achtergrondrisico

Er heeft naoorlogs geen grootschalig grondverzet plaatsgevonden op basis waarvan voor delen van het onderzoeksgebied gesteld kan worden dat er een achtergrondrisico geldt.

Vrijgegeven gebieden binnen het onderzoeksgebied

In de eerste tabel in bijlage 3 zijn de vrijgegeven gebieden omschreven en in kaartbijlage 4 zijn de locaties ervan ingetekend. In bijlage 1 zijn deze gebieden als onverdacht (groene markering) ingetekend indien het gehele gebied is vrijgegeven, of als roze-gemarkeerde verdachte gebieden indien de locatie slechts deels is vrijgegeven.

7 Aanbevelingen met betrekking tot de geplande werkzaamheden

Aan hand van de resultaten van de analyse van het bronnenmateriaal en de geplande werkzaamheden zoals omschreven in §5.1 wordt het volgende aanbevolen om de veiligheid tijdens het uitvoeren van de geplande werkzaamheden te waarborgen:

- Er zijn grondroerende werkzaamheden gepland in verdacht gebied (rode en/of roze gebieden in bijlage 1), waardoor aanvullende veiligheidsmaatregelen aanbevolen worden:
 - Een Risicoanalyse CE laten uitvoeren. Dit zou kunnen leiden tot een reductie in het gebied waar opsporingsonderzoek noodzakelijk is en/of gericht advies hoe de werkzaamheden veilig uitgevoerd kunnen worden. Zie een nadere toelichting verderop bij "Risicoanalyse CE."
 - Opsporingsonderzoek laten uitvoeren. Zie een nadere toelichting verderop bij "Opsporingsonderzoek."
- Hoewel er voor delen van het onderzoeksgebied geen feitenmateriaal is op basis waarvan het verdacht verklaard kan worden, wordt geadviseerd de reguliere, grondroerende werkzaamheden in het onverdachte gebied uit te voeren onder een werkprotocol "onverwacht aantreffen conventionele explosieven". Zie een nadere toelichting verderop bij "Werkprotocol."
- Voor het terrein dat als uitlegstrook wordt gebruikt, kan overwogen worden om in de verdachte delen de grond niet te roeren, maar uitsluitend werkzaamheden op maaiveld uit te voeren. In dat geval kunnen de werkzaamheden ter plaatse veilig, zonder aanvullende maatregelen m.b.t. explosieven worden uitgevoerd.
- Voor de HDD-boring geldt, dat explosievenonderzoek uitsluitend nodig is voor de delen die de verdachte laag roeren. M.a.w. ter plaatse van waar de boring op grotere diepte ligt dan het verdachte gebied, is er geen risico dat de boring een explosief roert en is dus geen opsporingsonderzoek noodzakelijk. Hierbij wordt wel aanbevolen om rekening te houden met een veiligheidsmarge.

Risicoanalyse CE

Om tot een gericht advies te komen betreffende de explosievenveiligheid van het projectgebied, kan een Risicoanalyse CE worden uitgevoerd. De bedoeling van een Risicoanalyse CE is het beoordelen van de risico's van de te verwachten explosieven in de bodem van het projectgebied in relatie tot het toekomstige gebruik van het projectgebied/de geplande werkzaamheden, inclusief de maatregelen die nodig zijn om deze risico's te beheersen.

De Risicoanalyse CE wordt uitgevoerd op basis van onderhavig vooronderzoek, aangevuld met feitenmateriaal over naoorlogse werkzaamheden, de door opdrachtgever geplande werkzaamheden en een uitgebreide studie van de locatie specifieke omstandigheden.

Opsporingsonderzoek

Aanbevolen wordt voor aanvang van, of tijdens de reguliere werkzaamheden in verdacht gebied (zie rode/roze gebieden op de kaarten in bijlage 1) opsporingswerkzaamheden te laten uitvoeren. Dit wordt geadviseerd voor de delen waar grondroerende werkzaamheden binnen verdacht gebied gepland zijn.

Fasering opsporingswerkzaamheden:

1. Projectplan non-realtime detectie dat ter kennisgeving aan het bevoegd gezag aangeleverd dient te worden. Werkzaamheden mogen direct worden uitgevoerd;
2. Oppervlakedetectie;
 - Betreft het vlakdekkend inmeten van werkgebieden binnen verdachte gebieden (opsporingsgebieden)
 - Onderscheid in landbodem en waterbodem
 - Oppervlakedetectie, afhankelijk van projectspecifieke (verstorende) factoren, in de regel mogelijk tot circa 4.0 m-mv
3. Proces-verbaal van oplevering;
 - Onderzoeksresultaten detectie resulteert in een bodembelastingkaart met verdachte objecten en beperkt of niet interpreteerbare gebieden
 - Advies aanvullende opsporingswerkzaamheden (benadering)
4. Projectplan realtime detectie en benadering dat ter goedkeuring aan het bevoegd gezag aangeleverd dient te worden. Werkzaamheden kunnen pas starten na actieve goedkeuring.
5. Realtime detectie en benadering
6. Verdachte objecten, beperkt vrijgegeven gebieden en verstoorde gebieden worden nader onderzocht;
 - Inzet benaderteam en beveiligde graafkraan (indien noodzakelijk)
 - Laagsgewijs ontgraven, identificeren en tijdelijk veiligstellen van aangetroffen explosieven
 - Overdracht aangetroffen explosieven aan de EOD en ruiming hiervan
7. Proces verbaal van oplevering – verklaring vrij van explosieven

Onderzoeksresultaten benadering resulteren in een bodembelastingkaart met (beperkt)vrij van explosieven verklaarde gebieden

Detectieverstorende factoren

Voor het uitvoeren van een constructief en representatief opsporingsonderzoek is het van belang een duidelijk beeld te hebben van de locatiespecifieke omstandigheden. Deze kunnen namelijk bepalend zijn voor de mogelijkheden en onmogelijkheden van het opsporingsproces. De inzetbaarheid en het detectiebereik van detectietechnieken kan negatief worden beïnvloed door verstorende factoren als damwanden, hekwerk, kabels en leidingen, hoogspanningsmasten, bruggen, bovenleiding van het spoor en stelconplaten. Tevens is de begaanbaarheid van een opsporingsgebied van groot belang. Ter plaatse van bovengrondse obstakels is het in de regel niet mogelijk om opsporingswerkzaamheden uit te kunnen voeren.

Opsporingsdiepte

De verticale afbakening zoals omschreven in hoofdstuk 6 geeft weer tot welke diepte de te verwachten soorten explosieven voor kunnen komen binnen de verdachte deelgebieden. Afhankelijk van de aard van werkzaamheden en wensen opdrachtgever dient de opsporingsdiepte te worden bepaald. De opsporingsdiepte hangt af van verschillende factoren:

- Diepte verdacht gebied: de maximale diepte tot waarop de explosieven aanwezig kunnen zijn.
- Werkdiepte geplande werkzaamheden: de maximale diepte tot waarop grondwerkzaamheden plaatsvinden plus een veiligheidsmarge van 0.5 meter.

Contra indicaties – explosieenvondst in onverdacht gebied

Wanneer er sprake is van een vondst van een explosief in onverdacht gebied, is er sprake van nieuw feitenmateriaal ten opzichte van het uitgevoerde vooronderzoek (contra-indicatie). In dat geval wordt geadviseerd om bij het opsporingsbedrijf vast te laten vaststellen of de vondst als incidentele vondst kan worden beschouwd. Zeker bij meerdere explosieven vondsten (contra-indicaties) kan men er vanuit gaan dat er gedurende WOII gevechtshandelingen hebben plaatsgevonden in het gebied, waardoor de kans op een volgende vondst reëler wordt. In dit geval is het verstandig om voorzorgsmaatregelen te treffen, zodat het werk onder veilige omstandigheden kan worden voortgezet. Een voorzorgsmaatregel is om (tijdelijk) te stoppen met de geplande werkzaamheden en een aanvullende probleemanalyse uit te laten voeren door het opsporingsbedrijf.

Werkprotocol

In de omgeving van het vliegveld en het dorp Valeknburg hebben er tijdens de meidagen van 1940 beschietingen en grondgevechten plaatsgevonden. Er zijn echter voor sommige delen van het onderzoeksgebied geen concrete aanwijzingen dat er conventionele explosieven in het onderzoeksgebied zijn achtergebleven. Er wordt daarom geadviseerd de reguliere werkzaamheden uit te voeren onder een werkprotocol "onverwacht aantreffen conventionele explosieven". Een dergelijk werkprotocol wordt gehanteerd indien er geen aantoonbaar verhoogd risico aanwezig is aangezien de werkzaamheden worden uitgevoerd in onverdacht gebied. Ter plaatse is een achtergrond risico aanwezig. In het werkprotocol wordt beschreven hoe men dient te handelen bij het spontaan aantreffen van een explosief. Tevens wordt geadviseerd een toolbox voor de aannemer te laten verzorgen. Dit verhoogt de veiligheid op de werkplek en voorkomt mogelijk stagnatie tijdens de werkzaamheden en verkleint daarmee financiële risico's.

Naoorlogse activiteiten

Ook adviseert T&A om de naoorlogse werkzaamheden in het verdachte gebied te achterhalen. Als hier voldoende aantoonbare feiten over worden achterhaald, leidt dit tot een reductie van de verdachte gebieden.

8 T&A en kwaliteit

Het vooronderzoek Conventionele Explosieven behandeld in deze rapportage is op zorgvuldige wijze uitgevoerd volgens algemeen gebruikelijke inzichten en methoden. Door een ISO-9001, VCA** en WSCS-OCE gecertificeerd kwaliteitssysteem waarborgt T&A de kwaliteit en veiligheid van haar diensten.

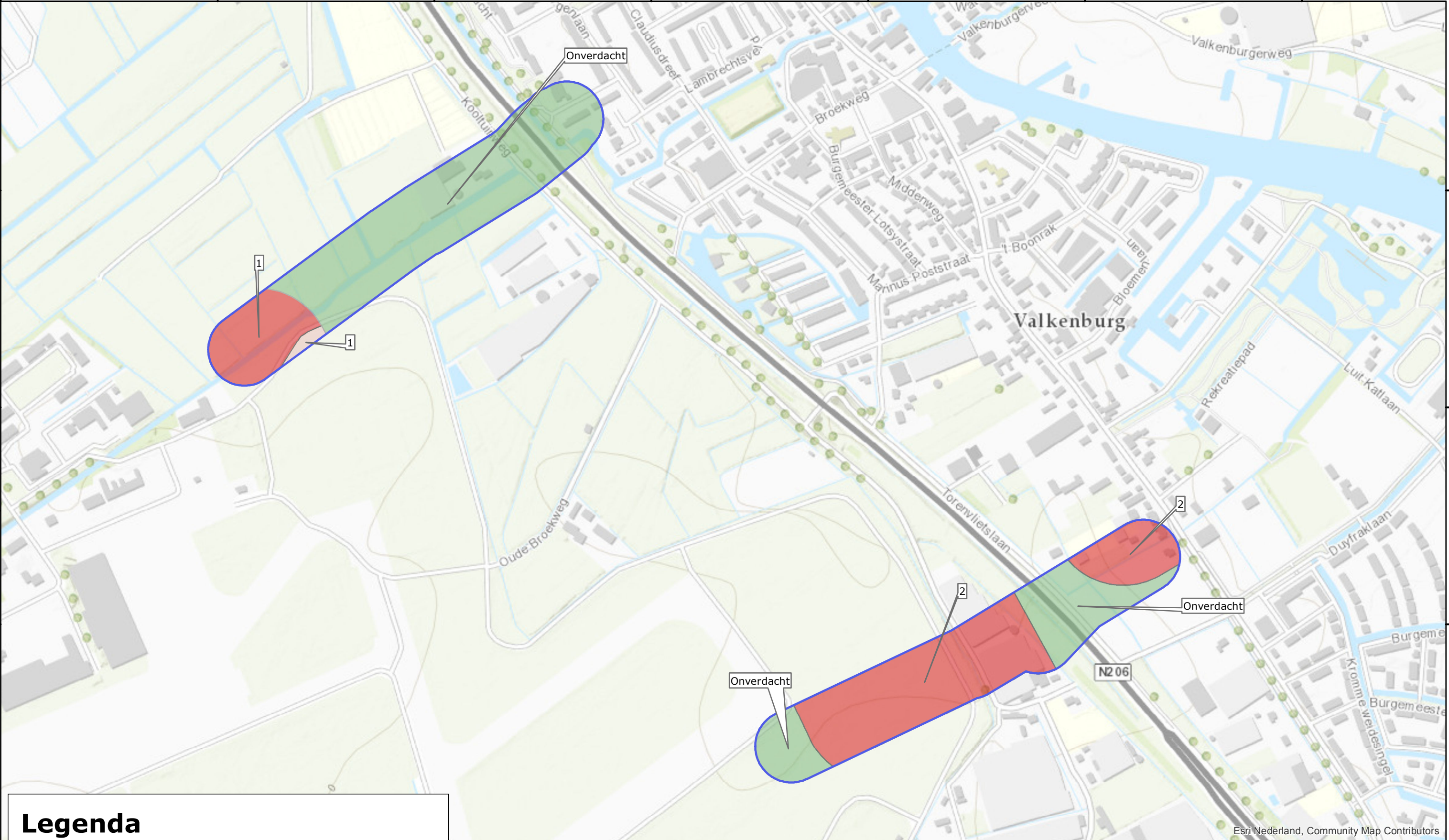
T&A vindt het belangrijk om de CO2 emissie van haar activiteiten te monitoren en te reduceren. Daarom beschikt T&A over het CO2-bewust certificaat 3.

T&A streeft naar een zo groot mogelijke representativiteit van het onderzoek. Een inventarisatie is echter gebaseerd op een (relatief) beperkt archiefonderzoek. Zodoende blijft het mogelijk dat relevante informatie niet wordt achterhaald.

T&A is niet aansprakelijk voor de schade die mogelijk voortvloeit uit het gebruik van haar onderzoeksresultaten

Bijlage 1**CE bodembelastingkaart met onderzoeksgebied**

Noot T&A: Hoewel er naar gestreefd wordt om de kaart in deze bijlage zo weer te geven, dat er in gemeten kan worden, wordt altijd aanbevolen om de oorspronkelijke GIS-bestanden te hanteren bij het bepalen van de grenzen van de (on)verdachte gebieden. Indien gewenst kan opdrachtgever deze grenzen als GIS-bestanden (shape-files) of als CAD-bestanden (*.dwg of *.dxf) ontvangen.

Legenda

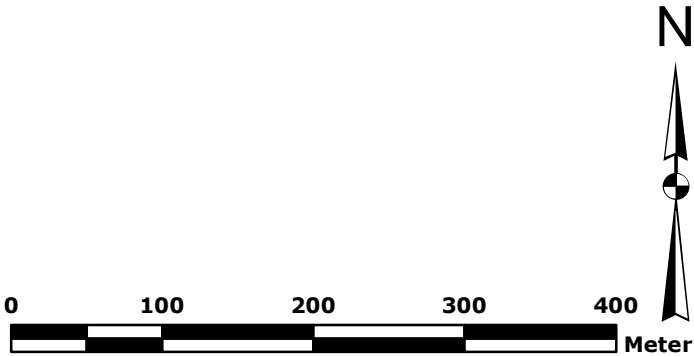
Onderzoeksgebied

Status met verwijzing naar deelgebieden

Verdacht

Verdacht, naorlogs geroerd/beperkt vrijgegeven

Onverdacht

T&A Survey BV
Dynamostraat 48
Postbus 20670
1001 NR Amsterdam
Telefoon: 020-6651368
Fax: 020-6685486
E-mail: info@ta-survey.nl
Internet: www.ta-survey.nl

HO CE te Valkenburg

Bijlage:		1. CE-Bodembelastingkaart	
Projectnummer:		GPR7091	
Opdrachtgever:		Antea Group	Formaat: A3
Tekenaar:		Akkoord: 	Schaal: 1:5.000
R.F. Assendorp		M. van Oers	Opmaakdatum: 03-05-2018

Bijlage 2

Toelichting gebruik tabellen - in bijlage 3 en hoofdstuk 6

In bijlage 3 zijn twee tabellen opgenomen. De eerste tabel betreft een chronologisch overzicht van de gebeurtenissen in en nabij het onderzoeksgebied inclusief een analyse van het bronnenmateriaal. De tweede, daaronder, betreft de ruimingen door de EOD, ook inclusief een analyse. Indien ruimingen door de EOD te relateren zijn aan specifieke oorlogshandelingen in de eerste tabel, staat betreffende ruiming (ook) samengevoegd bij de gebeurtenis in de eerste tabel.

Eerste tabel in bijlage 3 – chronologisch lijst gebeurtenissen

Samen met bijlagen 1 en 4 vormen ze een totaaloverzicht van wat, wanneer en waar gebeurd is en voor welke delen van het onderzoeksgebied - op basis van dat feitenmateriaal - geconcludeerd kan worden dat het verdacht of onverdacht is op de aanwezigheid van explosieven. Onderstaande toelichting is ter ondersteuning van het gebruik van het chronologisch overzicht en de relaties met bijlagen 1 en 4.

Markeringen

In het chronologisch overzicht van bijlage 3 staat per gebeurtenis per bron uitgewerkt wat de bron vermeldt. In de eerste kolom ("markering") is elke melding, die in of nabij het onderzoeksgebied plaatsvond, voorzien van een markeringsnummer dat uniek is per gebeurtenis. Deze markeringsnummers verwijzen naar markeringen in de inventarisatiekaart in bijlage 4, die gelabeld zijn met hetzelfde nummer.

Indien dit nummer voorzien is van de melding "indicatief" of "i" (in de kaart), houdt dit in dat de gebeurtenis niet exact te plaatsen is. Hetzelfde geldt voor tekstvakken in bijlage 4. Indien deze onnauwkeurigheid gevolgen heeft op de conclusie en/of horizontale afbakening, staat dit vermeld in de kolom "motivatie van de conclusie" in de eerste tabel in bijlage 3.

Voor luchtfoto-interpretaties wordt de verwijzing "luchtfoto" gebruikt om te verwijzen naar bijlage 4.

Gebeurtenissen die niet relevant waren om nader te analyseren, omdat ze bijvoorbeeld ver buiten het onderzoeksgebied plaatsvonden, of niet aan explosieven gerelateerd bleken te zijn, hebben geen markeringsnummer en staan dus ook niet in kaart.

De toevoeging 'BOL' (buiten onderzoekslocatie) aan het markeringsnummer laat zien dat de melding zich buiten het onderzoeksgebied bevindt, maar dat één of meerdere bronnen impliceren dat de gebeurtenis wel degelijk in of nabij het onderzoeksgebied plaatsgevonden had of kon hebben. Deze meldingen staan niet in kaartbijlage 4, maar heeft wel een markeringsnummer gekregen en is geanalyseerd in bijlage 3.

Datum

De datum in deze kolom geeft de datum van de gebeurtenis (zo nauwkeurig mogelijk) weer.

Gebeurtenis/locatie

In deze kolom is de gebeurtenis omschreven, waarbij zo veel mogelijk de originele bron wordt geciteerd. Hierin is alle informatie die als relevant wordt beschouwd van de betreffende bron opgenomen.

Bronverwijzing en archief

Op basis van de kolommen "bronverwijzing" en "archief" zijn de bronnen te achterhalen via hoofdstuk 3. Archiefinstellingen met een langere naam zijn weergegeven met de afkorting die in de regel gebruikt wordt voor het betreffende archief en die tevens als dusdanig is vermeld in hoofdstuk 3.

Conclusies en motivatie

In de kolom "conclusie" staat vermeld of op basis van een gebeurtenis (een deel van) het onderzoeksgebied verdacht of onverdacht is. In de kolom "motivatie conclusie" staat een toelichting hoe tot deze conclusie is gekomen. Bovendien staat in deze kolom – indien noodzakelijk – de betrouwbaarheid van de bron, onderbouwing (van nauwkeurigheid) van afbakening(en), soorten explosieven, onderbouwing van afwijkingen t.o.v. de richtlijnen van de WSCS-OCE (indien van toepassing), e.d.

Deelgebieden

Indien de conclusie "verdacht" is getrokken, wordt in de kolom "deelgebied" verwezen naar het deelgebied zoals omschreven in de tabel in hoofdstuk 6.

Tweede tabel in bijlage 3 – ruimingen door de EOD

Deze tabel staat onder de chronologische tabel en betreft de MORA's van de EOD.

Markering

Omdat de EOD werkt met UO-nummers, zijn voor de MORA's geen markeringsnummers gebruikt, maar wordt verwezen naar het UO-nummer. Deze staat in de eerste kolom weergegeven en deze verwijzen – net als de overige markeringsnummers – naar het overeenkomstige nummer in kaartbijlage 4.

Locatie

In deze kolom staat de locatie omschreven waar het explosief ligt. Dit is niet altijd de locatie waar het explosief is aangetroffen en zelden erg nauwkeurig. Zo komen er meldingen voor dat een explosief ligt op een baggerschip in een kanaal, maar is verder onduidelijk waar het explosief is opgebaggerd. Ook een adres biedt niet perse duidelijkheid over de locatie waar het explosief is aangetroffen – dat kan uit de grond komen voor de deur van het adres, maar het kan bijvoorbeeld ook ver er vandaan in het perceel van betreffende boerderij aangetroffen zijn. Bovendien is niet uit te sluiten dat het een verzamelobject was, of "bij opa op zolder" is aangetroffen. Dergelijke informatie is echter zelden vermeld in een MORA, waardoor de locatie-aanduiding onbetrouwbaar is wat betreft de locatie van het aangetroffen explosief.

Vondst

Hierin staat geciteerd wat de EOD ter plaatse heeft aangetroffen. Dit is vaak in afkortingen, die door de jaren heen en per persoon verschillen.

Conclusies, motivatie en verwijzing naar deelgebieden

Zie omschrijving hiervan hierbij bij de toelichting van de eerste tabel.

Tabel in hoofdstuk 6 – conclusies en afbakening

In deze tabel is per verdacht deelgebied de horizontale afbakening, (sub)soort, kaliber/gewicht, nationaliteit, verschijningsvorm en verticale afbakening omschreven. Omdat verschillende gebeurtenissen uit de chronologisch lijst samen tot één verdacht deelgebied kunnen leiden, is per deelgebied vermeld op basis van welk(e) markeringsnummer(s) het deelgebied verdacht is verklaard.

Horizontale afbakening

In deze kolom staat de horizontale afbakening omschreven, rekening houdend met eventuele onnauwkeurigheden (indien van toepassing) wegens beperkte mogelijkheden om een gebeurtenis exacte te plaatsen. Indien de afbakening afwijkt van de richtlijnen in de WSCS-OCE, staat dit middels een voetnoot eronder vermeld.

(Sub)soort, kaliber en nationaliteit van mogelijk aan te treffen explosieven

In deze kolom staan de details over de mogelijk aan te treffen explosieven omschreven. Indien noodzakelijk wordt middels een voetnoot eronder een toelichting hierop.

Verschijningsvorm

Hier staat aangegeven in welke verschijningsvorm mogelijk aanwezige explosieven verwacht mogen worden.

Aantal

Hierin staat het aantal te verwachten explosieven. Indien dit exact te bepalen is, staat er een exact nummer. In de meeste gevallen betreft een indicatie van aantallen te verwachten explosieven.

Verticale afbakening

Hierin staat de verticale afbakening gebaseerd op de bodemopbouw, soort en maximale kaliber explosief vermeld. In het geval van afwerpmunitie waarvoor een penetratieberekening is uitgevoerd, wordt middels een voetnoot verwezen naar de uitgangspunten voor deze berekening, die eronder staan verwoord.

Bijlage 3 Chronologische lijst gebeurtenissen

Gemeente Katwijk								
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-			
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied	
Nederlandse stellingen op vliegveld Valkenburg								
7091-030	1940	Rond de hangars van vliegveld Valkenburg stond Nederlands geschut opgesteld. O.a. lichte Lewis mitrailleurs en zwarte mitrailleurs Schwarsloze 08/15. In de uiterste NO hoek bevonden zich twee lichte mitrailleurs.	Valkenburg mei 1940	Internet	Verdacht	Bij de gevechten om vliegveld Valkenburg in de meidagen van 1940, is het vliegveld doelwit geweest van beschietingen. De Nederlandse artillerie heeft het gebied onder vuur genomen om de Duitse parachutisten te verdrijven en deze Duitse soldaten hebben met o.a. mortieren de aanval ingezet tegen de Nederlandse verdedigers. Mogelijk hebben de soldaten bij deze gevechten munitie achtergelaten of gedumpt bij de diverse stellingen.	Deelgebied 1	
Duits bombardement op vliegveld Valkenburg 10 mei 1940								
7091-002	10-05-40	De Luftwaffe keerde zich in de vroege ochtenduren voornamelijk tegen vliegvelden. Van noord naar zuid bestookten zij, doorgaans in formaties van niet meer dan 3 bommenwerpers, omzwermd door Messerschmitts, met bommen en boordvuur vliegbases o.a. Valkenburg. Tussen 4.45 en 5.20 uur overval van o.a. vliegveld Valkenburg door parachutisten. Ongeveer gelijktijdig teisterde een tweede golf bommenwerpers en jagers opnieuw de vliegvelden om de verdedigers te verlammen.	Korthals Altes (1984)	Literatuur	Onverdacht	Uit de beschikbare gegevens blijkt dat er in de ochtenduren van 10 mei 1940 door ten minste twee, mogelijk drie Duitse toestellen bommen op en nabij vliegveld Valkenburg werden afgeworpen. De toestellen vlogen uit zuidoostelijke richting over bij de eerste aanval. De eerste serie bommen kwam op en nabij de hangars terecht. Het aantal afgeworpen bommen en de gemelde hangar wisselt per bron, maar dit lijkt verklaarbaar: de getuigen uit het dorp zagen de bommen uit het toestel vallen en konden die mogelijk tellen, terwijl de Nederlandse troepen in allerijl weggedoken zullen zijn en alleen de bommen opmerkten die zeer nabij insloegen. Ook de getroffen hangar wisselt per melding, maar dat lijkt enerzijds door verwarring over de nummering van de hangars te zijn (verwisseling van nummers 1 en 3) en anderzijds doordat de getroffen Nederlandse reserve troepen net uit hangar 3 waren gekomen en buiten stonden nabij hangars 2 en 3. De meest betrouwbare bron lijkt die van de reserve-kapitein C. van Zuilen, die tevens dit in een schets heeft aangegeven. Van het eerste bombardement kan gesteld worden, dat tenminste twee of drie bommen insloegen nabij de hangar. De onderlinge afstand tussen de bommen zal ruim minder dan 70 meter geweest zijn, aangezien de hangars zo lang waren en de schets van de reserve-kapitein een inslag op de hoek van de hangar aangeeft en een inslag halverwege. Ook vrijwel alle andere meldingen geven aan dat de bommen zeer nabij de hangar insloegen. Op basis van de inslagen bij de hangar en de onderlinge afstand van maximaal 70 meter, kan gesteld worden dat het onderzoek niet verdacht verklaard kan worden op basis van dit eerste bombardement. Over de inslaglocaties van de tweede serie bommen, bij de kleidammen ten noorden van de hangars is wat minder bekend. De enige melding met een wat nauwkeurige aanduiding betreft de schets van C. van Zuilen, die drie inslagen tussen de kleidammen in plaatst, in het midden. Ook hier zijn de inslagen nabij elkaar aangegeven, wat verwacht mag worden, aangezien de drie Duitse toestellen waarschijnlijk dezelfde bommenlading hadden en wijze en instellingen voor het afwerpen. Op basis van de schets van deze reserve-kapitein kan het onderzoeksgebied niet verdacht verklaard worden wegens dit tweede bombardement, omdat de inslagen op ruim meer dan 150 meter van het onderzoeksgebied liggen en ook hier de onderlinge afstand maximaal 70 meter zal bedragen. Bovendien blijkt uit kaarten dat de reserve troepen bij de kleidammen, die doelwit waren, aan de westkant zaten van de kleidammen. Dat is op ruim 200-350 meter vanaf het onderzoeksgebied. Er is door één getuige een derde serie bommen gemeld, die nog een stukje verder richting Katwijk gevallen zouden zijn. Er zijn geen andere bronnen die dit bevestigen. Ook het feit dat er drie Duitse toestellen vlogen, bewijst niet dat ze alle drie hun bommen afwierpen. Zo wordt over de tweede serie bommen bijvoorbeeld door sommigen beweerd dat ze kort na de eerste serie vielen, terwijl anderen aangeven dat er wat meer tijd tussen zat. De eerste omschrijving suggereert dat de drie toestellen in formatie vlogen en tegelijk aanvielen, de tweede omschrijving doet vermoeden dat één toestel	Onverdacht	
	10-05-40	Duitse bombardementen Vliegkamp Valkenburg.	Brongers (1985), 23, 25	Literatuur				
	10-05-40	Drie Duitse bommenwerpers bombarderen Vliegkamp Valkenburg. Nederlanders verlaten schuttersputten in paniek na bombardement. Duitse para's en jachtvliegtuigen vallen Nederlandse mitrailleursnesten aan. Om 6 uur vliegveld in Duitse handen.	De Jong (1970), 11-12	Literatuur				
	10-05-40	In de vroege morgen van 10 mei 1940 wordt de jachtgroep, die al klaar stond met draaiende motoren, overvallen door een Duits bombardement. Hierbij worden zo goed als alle vliegtuigen vernietigd of zwaar beschadigd. De Fokker CX's van de strategische verkenningsgroep 1-I-1 Lv R. waren echter zo goed gecamoufleerd en dusdanig verspreid over het terrein opgesteld dat hun materiaal vrijwel onbeschadigd uit de strijd komt.	Katwijkinoorlog HBB	Internet				
	<u>1e serie:</u> 7091-002a	10-05-40	Omstreeks 4.15 uur begon de eerste luchtaanval op vliegveld Valkenburg, die werd uitgevoerd door drie bommenwerpers die uit ZO richting kwamen. De eerste serie bommen kwam neer in de onmiddellijke nabijheid van hangar A3 , waar de algemene reserve was opgesteld. Dit detachement had – zoals bekend – zich reeds om 3.15 uur in de opstelling bij de kleidammen moeten bevinden. De gevolgen van deze ernstige nalatigheid deden zich onmiddellijk voelen. Hoewel er weinig slachtoffers waren te betreuren, renden de dodelijk verschrikte manschappen in grote wanorde in de richting van de kleidammen. [...] De verwarring werd nog groter, toen even later een tweede serie bommen insloeg bij de kleidammen . Het aantal slachtoffers was ook ditmaal gering, maar het gevolg was, dat nu ook de schuttersputten grotendeels werden verlaten en vrijwel een ieder zijn heil zocht in een vlucht naar het open veld. [...] Omstreeks 4.50 uur verschenen een aantal transportvliegtuigen, waaruit valschermtroepen afsprongen. [...] Om 5.20 uur landden talrijke transporttoestellen op het vliegveld. Terwijl laag vliegende jachttoestellen de verdedigende opstellingen aan de randen van het vliegveld met mitrailleurvuur bestookten, verlieten de luchtlandmijstroepen de transportvliegtuigen.	Molenaar (1970), 544-547, 818, 819 Nierstrasz, III Deel 4 A&D, 52				Literatuur
<u>2e serie:</u> 7091-002b	10-05-40	Met het aanbreken van de dag bevond het personeel van het wachtgedeelte zich in de gevechtsoptellingen, terwijl het overige personeel van het detachement - het piket en het rustende gedeelte - gereed om uit te rukken, in hangaar A3 was verzameld. Het piket gedeelte was juist naar buiten bevolen door kapt. de Vries om de schuttersputten in de kleidammen te gaan bemannen.	Valkenburg mei 1940	Internet				
<u>3e serie:</u> GEEN		Dpl. soldaat Bernhard van Hemert van de 2sectie van 1-III-4R.I. op het vliegveld: 3.30 uur 12 vliegtuigen komen van richting Scheveningen en vliegen laag pal over ons heen. We zien dat het Duitschers zijn en veronderstellen dat ze van Engeland terug komen. Om ongeveer 4 uur, komen er uit richting Noordwijk 3 bommenwerpers. Deze worden onder mitr. vuur genomen We krijgen eindelijk commando om in stelling te gaan. Ik hol naar buiten maar hoor fluitgeluid. We worden gebombardeerd. 4 granaten [Noot TA. Bommen] vallen in onze richting . Gelukkig weinig getroffenenen. (PANIEK) 4.20 u 16 vliegtuigen met parachutisten. Ze vallen overal voor ons en achter ons. We nemen ze onder vuur. Op de vliegtuigen hebben geweerkogels geen uitwerking. Hier had luchtafweer moeten staan. Verscheidene parachutisten sneuvelen er. Hun munitie vliegt in de lucht in brand. Ook vallen er, waar parachute geen wind vat. Deze vallen te pletter. De overigen nemen stelling en beschieten ons met hun moderne automatische wapens. Steeds meer vliegtuigen onder bescherming van luchtkruisers. Jac. v.d. Zwart. inwoner van Valkenburg:						

Gemeente Katwijk					Analyse bronnenmateriaal-		
Inventarisatie bronnenmateriaal							
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
1 ^e serie: 7091-002a		Op straat zagen wij de vliegtuigen over het dorp en de polder vliegen. Te ruim 4 uur kwamen 3 Duitse bommenwerpers uit de richting Rotterdam naar het vliegveld gevlogen. De eerste liet in schuine richting naar de hangars vliegende, 3 bommen vallen welke vlakbij en tegen de hangars ontploften. Dat ging gepaard met hevige knallen en zware rookwolken. Hierna volgde de tweede bommenwerper, welke twee bommen liet vallen die iets verder van de hangars afvielen, dit ging met hetzelfde geweld gepaard en gaf dezelfde rookwolken te zien. Kort daarop volgde nummer drie, die weer drie bommen liet vallen, welke weer iets verder van de hangars terechtkwamen, weer iets in de richting van Katwijk. Dit gebeuren verwekte een angstige stemming onder de mensen in het dorp. Door de luchtdruk waren de ruiten van de woning van Jan Postmus stukgegaan. De eerste aanval op Valkenburg begon om 04.15 uur met een bombardement, door een van de drie Duitse bommenwerpers, die drie bommen vanaf een hoogte van ongeveer 200 meter afwierp dat de reserve een veilig heenkomen deed zoeken. Een bom kwam op hangaar A1 en de andere twee ernaast (noot T&A: er zit een kaartje bij met indicatief drie bominslagen ingetekend – één in de noordoostelijke hoek van de zuidelijkste van de drie hangaars, één ten westen ervan tussen de rij van twee en de rij van drie hangaars en één ten oosten ervan net buiten het vliegveld). Enige slachtoffers waren er te betreuren. Na het afwerpen van de bommen vlogen de Duitse toestellen in duikvlucht over het vliegveld heen en schoten daarbij met hun mitrailleurs en kanonnen op alles wat bewoog. De commandant van de reserve, eerste Luitenant Moller, was een van de eersten die door de salvo's dodelijk gewond raakte. De tweede serie bommen viel bij de kleidammen en leidde er toe dat nu ook de schuttersputten grotendeels werden verlaten en vrijwel een ieder zijn heil zocht in het open veld in de richting van de Wassenaarse weg. Van enig verband was nu geen sprake meer. Tot overmaat van ramp bleek na de tweede bomaanval dat ook de telefoonverbinding niet meer functioneerde. Er kon dus niet snel om hulp gevraagd worden: de gehele verdediging berustte nu bij de vijfentachtig man die om het vliegveld opgestelde machine geweren bedienden.				aanviel op de troepen toen ze bij de hangar stonden en het tweede toestel even later een aanval uitvoerde, toen diezelfde troepen zich verplaatst hadden naar de kleidammen. Of het derde toestel zijn lading heeft afgeworpen bij Valkenburg, is niet zeker. We kan op basis van de getuigenverklaring worden gesteld, dat ze in dat geval vrijwel zeker verder naar het noorden vielen en daarmee ver buiten onderzoeksgebied.	
	10-05-40	Burgemeester: Tegelijk zag ik ook 3 bommen uit een vliegtuig werpen, dat boven de hangar’s vloog. Voor zover ik kon zien, vielen deze bommen, die een hevige explosie veroorzaakten, naast de hangar’s. Later vernam ik, dat vele hollandsche militairen die op het vliegveld lagen, juist in die hangar’s overnachten en dat er verschillende door die bommen werden gedood of verwond.	Val-1553	Gemeentearchief Valkenburg			
	10-05-40	Ongeveer een half uur na een inleidend bombardement door enkele He 111’s van het Kampfgeschwader 4 verschenen rond kwart voor vijf in de ochtend Ju-52 transportvliegtuigen, die zowel ten ZO als ten NO van het vliegveld parachutisten afwierpen. Even later zetten ongeveer 60 Ju-52’s van de Kampfgruppe zur besondern Vendung 11 de landing in op het vliegveld, dat tot verassing van de Duitsers onbruikbaar bleek. Eenmaal op de grond zakten de Junkers weg in de grasmat en konden niet meer opstijgen.	Grimm (2009), 240	Literatuur			
	10-05-40	Transportvliegtuigen van Duitsers (crash)landen op Vliegkamp Valkenburg.	Brongers (1985), 25	Literatuur			
1 ^e serie: 7091-002a 2 ^e serie: 7091-002b	10-05-40	De gevechten op en om het vliegveld VALKENBURG. Bewerkt door den Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf D.A. van Hilten. (...) Kort daarop, het zal omtrent 4.00 uur geweest zijn, vlogen 3 vliegtuigen in Z.O.-N.W. richting over waarbij het middelste vliegtuig twee bommen los liet, die terecht kwamen onmiddellijk nabij hangar A2 – zie de schets Bijlage IV. (noot T&A: betreffende bijlage en enkele andere bijlages waar naar wordt verwezen, zaten niet in de inventaris) (...) Het piket en het rustende gedeelte waren verzameld onder bevel van den kapitein de Vries, die zijn troep gereed stelde ten Noorden van de hangars A 2 en A 3, doch voor hij hiermee gereed was werden de bommen reeds geworpen. De hangar A 2 werd getroffen en er ontstond groote verwarring onder de reserve compagnie, doch het aantal slachtoffers was gering. Van het rustig innemen van de opstellingen bij de Kleidammen in de schuttersputten was, ondanks de pogingen die de officieren hiertoe aanwendden, geen sprake. Zonder verband te bewaren spoedde men zich naar den Kleidam buiten het vliegveld en het open weiland, dat grenst aan den Wassenaarscheweg. De vijand had blijkbaar inmiddels eenige concentratie van de reserve sectiën waargenomen, want kort na het eerste bombardement werd een drietal bommen geworpen op en om de kleidammen. Veel slachtoffers heeft echter ook dit bombardement niet gekost. Van het eerste bombardement is onmiddellijk telefonisch bericht gezonden aan de boven reeds genoemde autoriteiten. Bij het tweede bombardement raakten de telefoonlijnen defect en werd alle communicatie met de buitenwereld verbroken, zoodat geen verdere telefonische berichten meer konden worden verzonden. (...)	409-447047	NIMH			

Gemeente Katwijk					Inventarisatie bronnenmateriaal			Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied			
<u>1^e serie:</u> 7091-002a	10-05-40	Verslag van kapitein H.J. de Vries: (...) juist toen deze de hangar had verlaten, naderde op geringe hoogte eenige Duitsche vliegtuigen, die twee bommen op en nabij de hangar wierpen om ongeveer 3.45 uur. Onmiddellijk daarop werden nog een drietal bommen geworpen temidden van de reserve in de nabijheid van de kleidammen , zoodat deze zeer verspreid dekking zocht in het land aan de West en Noordrand van het vliegveld. (...)	409-476023 en 409-476026	NIMH						
<u>2^e serie:</u> 7091-002b										
<u>1^e serie:</u> 7091-002a	10-05-40	Verslag van reserve-kapitein C. van Zuilen, opgesteld 10 juni 1940. Te pl.m. 4.15 rapporteerde mij het bombardement (2 bommen op hangar A3) aan C.-Ie Legerkorps, C. Vg. Holland en C.-III-4 R.I. Dit eerste bombardement werd onmiddellijk gevolgd door een tweede, 3 bommen vielen omgeving kleidammen , bij de opgestelde reserve. Door de luchtdruk bleken de tfn. verbindingen verbroken. (...) Kort daarop – het zal omtrent 4 uur zijn geweest – vlogen 3 vliegtuigen in ZO-NW richting over; het middelste vliegtuig liet twee bommen los , die terecht kwamen op hangar A 2 (zie schets). (noot T&A: de schets geeft twee inslagen van het eerste bombardement op de middelste van de drie hangars, aan de noordkant ervan in het midden en de noordoostelijke punt. Van het tweede bombardement zijn drie inslagen weergegeven tussen de kleidammen vrijwel direct ten noorden van de hangars. Eén inslag ten zuiden van de waterweg, twee inslagen ten noorden ervan). (...) Het piket en het rustend gedeelte hadden zich gewapend verzameld onder Kap. De Vries, die zijn troep ten N. van hangar A 2 en 3 gereed stelde om eventueel op te treden. Nog voordat hij hiermee gereed was, werden de bommen geworpen. Door het betrekkelijk miswerpen der bommen werd wel de hangar A 2 geraakt , doch veroorzaakte dit bombardement niet veel slachtoffers, doch wel groote verwarring onder de reservecompagnie. (...) Manschappen en kader en officieren spoedden zich toen zonder het verband te bewaren, naar de kleidam buiten het vliegveld en het weiland – open terrein – dat grenst aan den Wasseñaarschenweg. Kort hierna herhaalden de drie vliegtuigen hun prestatie en wierpen toen drie bommen uit , op en om de kleidammen, waar toen eenige concentratie van de reservesectien blijkbaar was waargenomen door den vijand. (...)	409-476026	NIMH						
<u>2^e serie:</u> 7091-002b										
Luchtfoto		10-05-40						De luchtfoto dekt het gehele vliegveld Valkenburg en omgeving. De schaal is slecht en kwaliteit zeer matig. De foto is geraadpleegd wegens de Duitse bommen die er vielen in de ochtend. Door de schaal en kwaliteit zijn er geen eenduidige sporen van de Duitse bominslagen zichtbaar.	Foto 298a RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg
Luchtfoto	11-05-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld Valkenburg zoals dat was ten tijde van WOII. De schaal is goed en de kwaliteit is redelijk. De foto is geraadpleegd wegens de Duitse bommen die er vielen in de ochtend. Hiervan zijn geen eenduidige sporen zichtbaar. Tevens zijn er kraters zichtbaar van enkele andere bombardementen en artilleriebeschietingen, uitgevoerd op 10 mei 1940, waardoor er geen eenvoudig onderscheid meer te maken is tussen de bomkraters van het Duitse bombardement op de ochtend van 10 mei en latere. Noot: Omdat deze foto het onderzoeksgebied niet dekt wordt deze niet weergegeven in de kaart van bijlage 4.	Foto 67, 298b RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg						
Nederlandse bombardement op vliegveld Valkenburg op 10 mei 1940										
7091-003	10-05-40	Nog in de eerste oorlogsuren kreeg de ML opdracht de Ju 52's op Valkenburg aan te vallen. Vijf Fokkers c.v.'s van Ruigenhoek en drie Fokker c.x.'s van Bergen bombardeerden dezelfde ochtend het volgepakte vliegveld. De Nederlandse artillerie, die zich eveneens in het gevecht mengde, bestookte het terrein voortdurend. Nederlandse troepen heroverden in de loop van de middag het vliegveld, maar hun tegenstanders verschansten zich in het dorp Valkenburg en de duinen bij de Wasseñaarse Slag. De hevige gevechten, waarbij het dorp zware schade opliep, duurden voort tot de Nederlandse capitulatie.	Grimm (2009), 240	Literatuur				Onverdacht	Op 10 mei 1940 hebben twee bombardementen door Nederlandse vliegtuigen plaatsgevonden op vliegbasis Valkenburg. Hoewel er geen geschikte luchtfoto's zijn gevonden, die het onderzoeksgebied goed dekken om dit te verifiëren, mag verwacht worden dat het onderzoeksgebied niet is getroffen door ze. Ze vlogen namelijk overdag en op betrekkelijk geringe hoogte ("slechts" op 2.000 meter). Bovendien melden alle getuigen dat ze de Duitse vliegtuigen op het vliegveld troffen, wat ook hun doel was. Die stonden dermate ver van het onderzoeksgebied, dat er geen aanleiding is om blindgangers van deze twee bombardementen in het onderzoeksgebied te verwachten.	Onverdacht
	10-05-40	Rond 10 uur stegen er 3 Fokkers (type C-10) op met Valkenburg als doel; 5 koersten naar Waalhaven. Hun brisantbommen doorgaans van 50 kg sloegen midden tussen de gelande Junkers in.	Korthals Altes (1984)	Literatuur						
	10-05-40	Nederlandse Fokker C10 en/of C5 toestellen (oude dubbeldekker verkenningsvliegtuigen) bombarderen vliegveld Valkenburg.	Brongers (1985), 82	Literatuur						
	10-05-40	Om 5.30 uur kreeg men op Ruigenhoek de opdracht het in aanleg zijnde vliegveld Valkenburg bij Katwijk te gaan verkennen. Door mankementen werd niet het eerste vliegtuig een Koolhoven-FK 51, gebruikt maar om 6.15 uur de Fokker CV 617. Deze keerde om 7.15 uur terug op vliegpark Ruigenhoek. De waarnemer had op het verkende vliegterrein ongeveer 50 vliegtuigen van het type Junkers 52 waargenomen, doch geen grondtroepen. [...] Vermoedelijk op grond van de resultaten van deze verkenning, kreeg majoor Raland van de C.-Lvd telefonisch de opdracht	Molenaar (1970), 406-408	Literatuur						

Gemeente Katwijk							
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
Luchtfoto		om met 5 VC vliegtuigen het vliegterrein Valkenburg te bombarderen. Om 8.20 uur startte toen de formatie met Fokkers 631, 622, 619, 605 en 621. De vliegtuigen waren elk voorzien van vier bommen van 25 kg. In formatie vliegend klommen zij naar 2000 m hoogte. Zonder door de vijand te worden onderschept, bereikte de formatie het opgegeven doel. De afgeworpen bommen kwamen op het vliegterrein tot ontploffing tussen de vijandelijke vliegtuigen, waardoor een aantal Ju-52 in brand vloog. Nauwelijks 20 minuten na de starts waren de CV'n weer op hun basis teruggekeerd. Hierna werd een fotoverkenningsvlucht ingezet om 10.07 uur.					
	10-05-40	Om 8.25 uur ontving de commandant van de C.-Lvd te Bergen telefonisch de opdracht 'bombardeer onverwijld de Duitse vliegtuigen op de velden Waalhaven en Valkenburg'. Valkenburg zou door drie toestellen worden gebombardeerd. Tussen 10.40 en 10.50 uur startten drie Fokker CX vliegtuigen, 713, 714 en 715. De vliegtuigen verzamelden zich om 11.00 uur op 500 m hoogte boven Alkmaar. Van hier zetten zij koers naar Valkenburg, via Beverwijk en Noordwijkerhout, daarbij geleidelijk klimmen naar 1500 m. Om 11.20 uur vielen 21 mijnbommen (de toestellen keerden op het vliegpark terug met 3 mijnbommen, waarvan het afvuurmechanisme had geweigerd) van 50 kg diagonaal over het landingsterrein van dit vliegveld, waardoor verschillende daar geparkeerd staande vijandelijke vliegtuigen in brand geraakten. Naar schatting stonden er ongeveer 40 á 50 vliegtuigen verspreid opgesteld op dit nog in aanleg zijde landingsterrein. [...] Omstreeks 11.40 uur keerden de drie vliegtuigen op Bergen terug.	Molenaar (1970), 287, 290	Literatuur			
	10-05-40	Vijftig jaar geleden nabij de Grebbeberg: Oorlogsvlieger G. Roeloffzen door Luftwaffe neergeschoten. (...) <i>10 mei 1940</i> Het was op de zeer vroege morgen van de tiende mei 1940 (...), werden aan de IIIe Verkenningsgroep orders verstrekt en startte om plm . 06. I 5 uur de eerste Fokker voor een verkenningsvlucht richting Valkenburg. Daar werden door de bemanning van dit toestel vele inmiddels gelande vijandelijke vliegtuigen waargenomen. Om deze toestellen aan te vallen werd besloten vijf Fokkers met bommen uit te rusten. <i>Bomaanval</i> Om 08.20 uurs startten vervolgens vijf Fokkers C-V, waaronder ook de No. 63 I met als vlieger Gerd Roeloffzen en als waarnemer de res. kapt. Marcelis Mortsinck met de opdracht gezamenlijk een bomaanval uit te voeren op voornoemd doel. Vanaf een hoogte van 2000 meter werden boven bommen losgelaten met als resultaat dat vele geparkeerde toestellen in vlammen opgingen	Roeloffzen	Internet			
	10-05-40	Valkenburg. 10 mei 8.30 Gebombardeerd door Ned. vln. (5 C.V.) 20 bommen van 25 kg. Resultaat: Vele vij. vln. Geraakte in brand. 11.20 Gebombardeerd door Ned. vln. (3 C.V.) 21 12 bommen van 25 kg. Resultaat: verschillende vij. vln. Geraakte in brand. Noot T&A: de 21 was getypt, net als de rest van de tekst, maar doorgestreept met pen en 12 opgeschreven.	409-476023	NIMH			
	10-05-40	De gevechten op en om het vliegveld VALKENBURG. Bewerkt door den Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf D.A. van Hilten. Het vliegveld Valkenburg is daarna ook gebombardeerd geworden door eigen vliegtuigen. Te 8.30 uur wierpen vijf vliegtuigen (C.V.) er 20 bommen op van 25 kg., waardoor vele vijandelijke vliegtuigen in brand geraakten en te 11.20 werden door drie vliegtuigen (C.V.) 21 bommen op het veld geworpen met het resultaat dat wederom verschillende vijandelijke toestellen in brand vlogen.	409-447047	NIMH			
	11-05-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld Valkenburg zoals dat was ten tijde van WOII. De schaal is goed en de kwaliteit is redelijk. De foto is o.a. geraadpleegd wegens de Nederlandse bommen die er vielen in de loop van de ochtend. Hiervan zijn geen waarschijnlijk sporen zichtbaar, echter er is niet eenduidige te stellen welke kraters van welk bombardement afkomstig zijn – er zijn respectievelijk 20 en 21 bommen door de Nederlandse toestellen afgeworpen, maar er is ook een bombardement door zes Duitse toestellen gemeld die avond. Tevens zijn er kraters zichtbaar artilleriebeschietingen, uitgevoerd op 10 mei 1940, waardoor	Foto 67, 298b RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg			

Gemeente Katwijk					Analyse bronnenmateriaal-		
Inventarisatie bronnenmateriaal							
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
		er geen eenvoudig onderscheid meer te maken is tussen de bomkraters van de relatief kleine Nederlandse bommen en andere kraters. Omdat deze foto het onderzoeksgebied niet dekt wordt deze niet weergegeven in de kaart van bijlage 4.					
Artillerie gevechten tussen Duitser en Nederlandse soldaten bij Valkenburg op 10 mei 1940							
7091-004	10-05-40	De Duitse luchtlandingstroepen, die uitstekend waren bewapend, bonden onmiddellijk na het landen de strijd aan met de Nederlandse verdedigers van vliegveld Valkenburg (4-RI). Omdat hun aantal spoedig was aangegroeid tot plm 600 man, viel het niet te verwonderen, dat de ongelijke strijd vrij snel in het voordeel van de aanvallers was beslist. De verspreide mitrailleuropstellingen werden van verschillende zijden aangegrepen en achtereenvolgens veroverd. Omstreeks 6.00 uur was alle weerstand gebroken en het vliegveld in vijandelijke handen. [...] Het vliegveld werd door onderdelen van 4 RI omstreeks 18.00 uur heroverd. De gelande vijandelijke strijdkrachten waren op dit tijdstip (in het algemeen gesproken) samengetrokken in twee centra, te weten in het dorp Valkenburg en bij de Wassenaarse slag. Zij hielden hier stand tot de Nederlandse strijdkrachten op 14 mei de wapens neerlegden. Evenals bi Ockenbrug heeft ook bij de herovering van het vliegveld Valkenburg het artillerievuur een beslissende rol gespeeld. Op eigen initiatief liet de C.-III-2 RA, majoor der artillerie H.J.J.W. Dürst Britt, dit vuur afgeven om 8.30 uur en het werd tot 12.00 uur volgehouden.	Molenaar (1970), 547-548, 825, 829, 830	Literatuur	Verdacht	<u>Vliegveld</u> : Bij de gevechten om vliegveld Valkenburg, is het vliegveld doelwit geweest van beschietingen. De Nederlandse artillerie heeft het gebied onder vuur genomen om de Duitse parachutisten te verdrijven en deze Duitse soldaten hebben met o.a. mortieren de aanval ingezet tegen de Nederlandse verdedigers. Mogelijk zijn er bij deze beschietingen blindgangers in de ondergrond terecht gekomen. Nadat het vliegveld bevrijd was, werden op hun beurt de Nederlandse troepen op het vliegveld onder Duitse vuur genomen. Er zijn geen bruikbare luchtfoto’s aangetroffen, dus afbakening is gebeurd op basis van locaties waarvan bekend is, of redelijkerwijs verwacht mag worden dat ze doelwit van beschietingen zijn geweest, namelijk het vliegveld, de Nederlandse stellingen en mangaten in de kleidammen en de locatie waar de Duitse troepen ten noorden van het vliegveld bij de kleidammen zijn aangegeven in de schets uit collectie 409 van het NIMH (markeringsnummer 7091-004c).	Deelgebied 1
	10-05-40	Aanvankelijk wordt door de Nederlandse troepen te Katwijk aangenomen dat de overkomende vliegtuigen, Duitse bommenwerpers zijn op weg naar Engeland, maar niets is minder waar. Hemelsbreed, op nog geen twee kilometer afstand, wordt er hevig geschoten en dalen er Fallschirmjäger neer op vliegekamp Valkenburg. Bevelen worden gegeven om de wapens om te hangen en de karren met de zware mitrailleurs uit de schuren te halen. Uiteindelijk begint de realiteit tot hen door te dringen en ze beseffen: het is oorlog! Het is even voorbij half zes als III 4-RI onder leiding van Majoor Mallinckrodt de eerste tegenaanval inzet. III 4-RI treft de Duitse troepen aan de rand van het vliegveld en in de omliggende duinen en neemt stelling in de Zanderij. Er wordt verwoed gevochten om de watertoren en de weg langs het vliegveld naar Katwijk aan den Rijn. Eén van de eerste slachtoffers van de aanval op het vliegveld is J.C. (Han) van Haastrecht. Een mortiergranaat ontploft vlak boven zijn Schwarzlose mitrailleur. Hij wordt ter plekke begraven aan de Cantineweg. Inmiddels wordt er niet alleen in Valkenburg gevochten, maar zijn de Duitsers al opgerukt naar Katwijk aan den Rijn en ligt het Seminarium in de vuurlinie. Op de tiende mei om twaalf uur ’s nachts is het Seminarium weer op de Duitsers heroverd.	Katwijkinoorlog Militaire slachtoffers	Internet			Deelgebied 2
	10-05-40	Tegen 06.00 uur was het vliegveld in handen van de Duitsers die er echter minder profijt van trokken dan zij hadden gedacht. Het vliegveld Valkenburg was namelijk nog in aanleg en de grasmat te zwak om het gewicht van een vliegtuig te kunnen dragen. Weldra zakten de zevenenvijftig gelande toestellen zover in de grond dat zij niet meer konden opstijgen. Hierdoor was het vliegveld geblokkeerd en volkomen onbruikbaar geworden. Zij versperden het veld voor de volgende landingen. In vele vliegtuigen die op het vliegveld stonden lagen dode Duitsers. Na de verovering van het vliegveld maakte de vijand zich op voor het volvoeren van haar opdracht: het gebied boven de Oude Rijn afgrendelen. Daartoe moesten de bruggen over de Oude Rijn in Katwijk en Voorschoten (thans Leiden) bezet worden.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	10-05-40	Burgemeester: Even later hoorden wij erg schieten. Door de deur van mijn kamer, die aan de straat gelegen is, kijkende, zag ik dezelfde militairen, die enkele oogenblikken geleden op het Raadhuis waren, dood of gewond op de straat liggen. De Duitschers waren vanuit de Broekweg bij den smid van Stijn den hoek omgekomen, en hadden beide jongens, in den bloei van hun leven neergeschoten. Terwijl ik stond te kijken, trok een groepje Duitscher reeds voorbij het raam. Zij kwamen niet het raadhuis op, maar gingen verder. Geregeld werd er geschoten, ook wel met de mitrailleur.	Val-1553	Gemeentearchief Valkenburg			
	10-05-40	Burgemeester: Er werd opgedragen alle mannen tussen 18 en 65 jaar op de aangeduide plaats aanwezig moesten zijn. De gemeente-veldwachter en nog een paar personen, zouden de betreffende mannelijke personen gaan waarschuwen. Dat was niet zonder gevaar, want nog steeds werd er gevochten en spoedig zou ook het granaatvuur op de gemeente worden gericht. De gemeente-veldwachter ondervond dat, toen hij de bewoners van de boerderij Torenvliet moest gaan waarschuwen. Hij granaatvuur dwong hem, gedurende twee uur, in een greppel te blijven liggen, en wel dicht bij een Duitsch	Val-1553	Gemeentearchief Valkenburg			

Gemeente Katwijk					Analyse bronnenmateriaal-		
Inventarisatie bronnenmateriaal							
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
Torenvliet: 7091-004d Botenpad: 7091-004a Indicatief Poot 7091- 004b		mitrailleurnest. De garage van den heer Poot [Hoofdstraat 104] stond ook aan deze kant van de gemeente. het werd voor de mensen, die daar vertoefden zeer gevaarlijk. de eerste granaat was gevallen tusschen den Rijn en de boerderij van C. Barnhoorn, dus ook in de richting waar de garage stond. Mijn woonhuis, Valkenburgerweg 102, thans Hoofdstraat 66, stond ook aan dien kant van het dorp, waar de granaten overheen vlogen of in de nabijheid reeds insloegen. Nu bleef vrijdags het granaatvuur beperkt tot het vliegveld en de buitenkant der gemeente.					
	10-05-40	Veldwachter Rous was intussen op de Achterweg aangekomen. Hem restte slechts de boerderij Torenvliet waar alles rustig scheen. Hij liep het weggetje op dat landinwaarts naar de boerderij voerde toen hij het inmiddels bekende geluid van een naderende granaat hoorde. Instinctief sprong hij in een greppel. Vanaf dat moment leek er geen einde aan het geweld te komen. Twee uur moest hij daar liggen. Vlak bij een Duitse mitrailleurpost! Ook in garage Poot [Hoofdstraat 104] was het verre van veilig. Vanuit Oegstgeest, ergens in de buurt van de Rijkssstraatweg en een viaduct, werd Valkenburg met granaten bestookt. Klaarblijkelijk waren ze zich aan het inschieten op de boerderij Torenvliet want er was al een granaat terecht gekomen in het land van Cornelis Barnhoorn, nu het Botenpad [Hoofdstraat 99]. Ook de nieuwe huisjes aan de Straatweg liepen zware schade op, in één ervan woonde Krijn Postmus. Terwijl groepjes Duitsers langs de garage trokken, richting Straatweg, dromden de gevangenen binnen angstig bijeen in de hoeken van de loods. Ze zagen en hoorden rondom de garage granaten uiteenspatten.	Portengen (1995), 118, 119, 177, 206	Literatuur			
	-	15 mei gemeld: De boerderij [Torenvliet] was op een paar kogelgaten na geheel ongeschonden gebleven.	Val-1570	Gemeentearchief Valkenburg			
	-	Ook dicht bij het vuur gelegen was de boerderij Torenvliet. Volgens Jan van Leeuwen, hij was toen 11 jaar, hadden de Duitsers hun boerderij al van te voren bestemd tot hospitaal. Dat was te zien op de kaarten die achterbleven in de boerderij na de capitulatie. "	Portengen (1995), 39	Literatuur			
	10-05-40	Dpl. soldaat Bernhard van Hemert van de 2sectie van 1-III-4R.I. op het vliegveld: Hanger wordt ingericht als hospitaal. 'n Kleine 100 gewonden worden hier geborgen. Soldaat van Beek, die op het dak een rood kruis schildert, wordt er af geschoten. Nu komt onze artillerie in actie en beschiet het vliegveld, waar wy op verzameld zyn. Onder leiding van Duitschers verlaten wy het vliegveld en worden op het kerkplein te Valkenburg verzameld. [...] Vliegveld wordt steeds beschoten. Verscheidene rookzuilen van in brand geschoten vliegtuigen.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	10-05-40	Een ongeveer 100 man sterke vijandelijke afdeling naderde dorp Valkenburg vanuit het vliegveld (via Broekweg). Dit was voor 07.00 uur.	Nierstrasz, III Deel 4 A&D, 117	Literatuur			
	10-05-40	Iets meer dan 900 Duitsers waren op en rondom het vliegveld aan de grond gekomen. Daarvan behoorden ongeveer 170 man tot de bemanningsleden van de transporttoestellen. Valkenburg met haar ruim 1000 inwoners werd ingenomen en voor de verdediging ingericht.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	10-05-40	Op 10 mei richten Duitsers (circa 600 man) dorp Valkenburg in ter verdediging.	De Jong (1970), 134	Literatuur			
	10-05-40	De boerderij van W. van Egmond aan de Achterweg 11 werd ingericht als commandopost van Ob. Kurt Heyser, commandant van IR47. Hoeve Zonneveld werd ingericht als commandopost van Oblt.G. Wlike, commandant van het vliegpersoneel van KGzbV 12, die niet meer weg kwamen	Valkenburg mei 1940	Internet			
	10-05-40	Artillerie bij Katwijk aan Zee schiet op Vliegkamp Valkenburg vanaf 8.30 uur tot in de middag.	De Jong (1970), 132	Literatuur			
	10-05-40	Nederlanders beschieten Duitsers op vliegkamp vanaf Wassenaarseweg.	Brongers (1985), 32	Literatuur			
	10-05-40	Artilleriebeschietingen door Nederlanders op Duitsers. Zeker 20 transportvliegtuigen gaan hierdoor in vlammen op.	Brongers (1985), 32	Literatuur			
	10-05-40	Terwijl deze aanvallen op de Duitse indringers zich voltrokken, was ook de derde afdeling van het 2e Regiment Artillerie (12 houwitser lang 14.) in actie gekomen. Reeds om 06.00 uur is de 3e batterij opgesteld bij Noordwijk en om 07.00 uur was de 2e batterij ten zuiden van Katwijk zo opgesteld dat het vliegveld visueel was en onder vuur genomen kon worden. Omstreeks 08.30 uur begon de artillerie met het inschieten en gedurende de morgen werd het vliegveld met goed gerichte schoten onder vuur genomen - het angstaanjagende gieren van de over hun hoofden afgevuurde granaten hadden de Nederlanders nog nooit ervaren - waardoor niet minder dan 20 transporttoestellen met veel rookontwikkeling, gepaard gaande met het ontploffen van seinpatronen en munitie volledig in vlammen op ging terwijl 10 andere zwaar werden beschadigd.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	10-05-40	Nederlandse aanval op Vliegveld Valkenburg door Duitsers afgeslagen. Duitsers achtervolgen tot in Katwijk aan den Rijn, waar ze laat in de middag weer vertrekken.	De Jong (1970), 132	Literatuur			
	10-05-40	Dpl. soldaat J.Herbert, 3s-MC-III-4R.I.:	Valkenburg mei 1940	Internet			

Gemeente Katwijk								
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-			
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied	
Duitse troepen: 7091-004c		[...] Dan horen we de granaten suizen van onze artillerie; zij vuren naar het vliegveld. Er vallen voltreffers op de hangars. We zien de vijand er uitstormen. Een paar vliegtuigen worden in brand geschoten.						
	10-05-40	Geheel afzonderlijk nam de Opzichter der 1e klasse van de Militaire Luchtvaart A. Entrop, werkzaam in de nabij gelegen Luchtvaartloods, maatregelen tegen de op het vliegveld aanwezige Duitsers. Om wat voor reden dan ook, kennelijk wist de Opzichter een aantal militairen te van 10 Dep. CBT te verzamelen en daarmee de aanval te openen op de Duitsers op het vliegveld. Hij ontving voor zijn optreden het Bronzen Kruis. De motivatie voor de uitreiking van het BK was: Heeft zich door moedig optreden tegenover de vijand onderscheiden als opzichter van de Luchtvaart, belast met het inrichten van een magazijn te KATWIJK aan de RIJN, bij de vijandelijke aanval uit de lucht op het vliegveld VALKENBURG in de vroege morgen van 10 Mei 1940. Na zich van een karabijn te hebben voorzien heeft hij zich met de drie hem toegevoegde, eveneens met karabijn bewapende soldaten geheel vrijwillig naar een dijk ten Zuiden van zijn magazijn begeven en heeft hij de vijand, die reeds op het vliegveld VALKENBURG was geland, onder vuur genomen. Voorts heeft hij het bevel van ongeveer tien militairen op zich genomen en met deze afdeling de vijand verder bestreden. Hoewel hij werd gewond, is hij toch aan de strijd blijven deelnemen totdat een afdeling infanterie hem kwam aflossen. (Bedoelde magazijn was vermoedelijk de Luchtvaartloods [Steenfabriek] naast brug over de Klein Watering aan de kant van Katwijk aan de Rijn op positie vt.28.75 - 66.45. De Luchtvaartloods stond niet op de stafkaarten die in 1940 gebruikt werden en uit 1914 stamden.) De Duitsers hadden deze loods middels waarnemingen ook opgemerkt.	Valkenburg mei 1940	Internet				
	10-05-40	Inmiddels hadden de Duitsers (tussen de 932 en 982 man) in de loop van de middag het dorp Valkenburg met de omgeving ter verdediging ingericht en de - niet gewonden - krijgsgevangenen en Valkenburgers vanaf het vliegveld teruggevoerd naar het dorp.	Valkenburg mei 1940	Internet				
	10-05-40	Met achterlating van de soldaten Stouten en Somerwil, de eerste als gewonde en de laatste als hulp bij de gewonden verpleging. marcheerde later de 2s-MC-II-4R.I. en 2-II-4R.I. naar de Wassenaarse weg om gehoor te geven aan de opdracht van Cramer om het dorp Valkenburg via de Broekweg aan te vallen.	Valkenburg mei 1940	Internet				
	10-05-40	Het vliegveld leek genieperig veilig. Onze vlag wapperde lusteloos: over een bruggetje kwamen we op het heroverde terrein. De grond voelde zo vreemd aan. Richting hangaar. We hadden nauwelijks het terrein betreden of daar werd het vuur geopend. Onze artillerie schoot vanuit de duinen, de infanterie vanuit de omtrek van het vliegveld, de vijand vanuit het dorp Valkenburg.	Valkenburg mei 1940	Internet				
	10-05-40	14.00 uur. De aanval op het vliegveld begint weer als 's morgens. In verbitterde tweegevechten werden de parachutisten en de weinige soldaten van het luchtlandingskorps buiten gevecht gesteld. De vijandelijke hoofdmacht had zich al teruggetrokken in het dorp, en de laatste Duitsers sloten in paniek daarbij aan. Ook vluchten een aantal van hun naar de oostzijde van het vliegveld. Om 18.00 uur verstomde het vuren. Op het vliegveld troffen de Nederlanders een ware ravage aan. Dertig totaal uitgebrande Junkers, de veertien onbeschadigde probeerde men onklaar te maken. Vóór en op het vliegveld vonden zij dode parachutisten, gesneuvelde Nederlandse soldaten en vele geweren, pistolen en M.G.s door de vijand achtergelaten. Dode Duitsers lagen in het gevechtsveld en in de gelande vliegtuigen. In een hangaar werden gewonde Nederlanders en Duitsers aangetroffen die door res. off. v.gez. 2e kl. H. Verdonck en Duits geneeskundig personeel werd verzorgd.	Valkenburg mei 1940	Literatuur				
	10-05-40	Grondgevechten Nederlanders tegen Duitse parachutisten.	Brongers (1985), 25	Internet				
	10-05-40	Verslag van 1 ^e Luitenant J. van Kessel. Bij het verslag met gebeurtenissen die buiten onderzoeksgebied plaatsvonden, zit een schets van de situatie aan de noordkant van het vliegveld, zoals door de 1 ^e luitenant ingeschat. Hierbij staat met een rode markering een locatie bij de kleidammen gemarkeerd als "vijand". Er staat verder niets over toegelicht.	409-476025	NIMH				

Gemeente Katwijk					Analyse bronnenmateriaal-		
Inventarisatie bronnenmateriaal							
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
Engelse bommen op 10 mei 1940 strand Katwijk							
GEEN	10-05-40	De op het strand gelande vliegtuigen werden die morgen eerst, door twee stukken 7 veld van het I-IV Dep.B.A. met succes onder vuur genomen, omstreeks 17.30 uur door Bristol Blenheim bommenwerpers van de Engelse luchtmacht (RAF) gebombardeerd en diverse malen gemitrailleerd door de Luchtvaart Afdeling.	Valkenburg mei 1940	Internet	Onverdacht	Locatie ligt te ver van het onderzoeksgebied om erop van invloed te zijn.	Onverdacht
	10-05-40	Konden de geallieerde bondgenoten ons met hun materiaal dan niet steunen? Inderdaad vooral de Engelse RAF heeft gedaan wat zij in die uitermate moeilijke omstandigheden nog konden opbrengen. Voor Valkenburg bleef het echter beperkt tot enkele acties: Op 10 mei werden om 17.30 uur door Bristol Blenheim bommenwerpers de Junkers op het strand gebombardeerd, daarbij werden zij aangevallen door Duitse jagers. Eén Engels toestel werd boven Wassenaar neergeschoten, de Engelsen schoten vier Duitse toestellen neer.	Portengen (1995), 144	Literatuur			
Duitse bommen in avond op 10 mei 1940 vliegveld Valkenburg							
7091-032	10-05-40	Luit Kolonel J. Mallingckrodt C.-v.m. I-4 RI Waar I-4 RI bleef liggen, zette nu III-4 RI de aanval door met het bekende succes en zeer weinig verliezen. Een Mitr.-opstelling op 100 m voor het vliegveld gaf zich zonder strijd over. De hoofdweerstand had zich na het goedgerichte mortiervuur teruggetrokken naar de oostzijde van het vliegveld, vanwaar weer vuur ontvangen werd, evenals uit het dorp Valkenburg en uit de Pan. Dit laatste vuur lag 200 m te kort en veroorzaakte geen verliezen. Voorlopig onbegrijpelijk was het vuur uit Valkenburg, dat op een bepaald ogenblik op klaarlichte dag met lichtspoormunitie werd afgegeven. Weldra zou de bedoeling ons duidelijk worden. Zes vliegtuigen vlogen over de plaats waar de lichtspoor was neergekomen en weldra gierden de bommen naar beneden en ontploften precies op het door de lichtspoor aangegeven terrein , waar de manschappen, die daar gestaan hadden, inmiddels als reserve waren aangewezen en met het oog op het mitr. vuur in een gedekte opstelling waren geplaatst op circa 50 m afstand tussen twee kleidammen, leden wij door dit bombardement geen verliezen.	Val-1557	Gemeentearchief Valkenburg	Onverdacht	In de avond van 10 mei 1940 werden er door zes Duitse toestellen bommen afgeworpen op vliegbasis Valkenburg, dat net door Nederlandse troepen was heroverd. De inslaglocaties worden in de diverse bronnen niet vermeld, waaruit op te maken is, dat ze niet nabij Nederlandse troepen vielen. Op basis van de luchtfoto-analyse van een foto die het vliegveld, maar niet het onderzoeksgebied, dekt, kan gesteld worden dat ze daadwerkelijk het veld troffen en naar verwachting twee tot vier bommen per toestel hebben afgeworpen. Op basis van de luchtfoto kan gesteld worden dat tenminste drie toestellen het veld raakten (set van 4, 3 en 2 kraters) en waarschijnlijk het vierde en vijfde toestel het vliegveld ten oosten van hangars troffen (twee enkele kraters). Het is onduidelijk waar het zesde toestel zijn lading bommen afwierp. Er is echter geen feitenmateriaal op basis waarvan gesteld kan worden, dat het onderzoeksgebied is getroffen door deze bommen, mede doordat er geen Nederlandse troepen in de directe omgeving zaten en er daarmee geen doelwit was voor ze.	Onverdacht
	10-05-40	Pl.m. 18.00 vliegveld genomen en bezet. Om pl.m. 19.00 kwam één Comp. ter versterking. Direct na de bezetting luchtbombardement van Duitse vliegtuigen . Hierna één Engelsch vliegtuig overgekomen dat ook één bom wierp naar de hangars.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	10-05-40	De gevechten op en om het vliegveld VALKENBURG. Bewerkt door den Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf D.A. van Hilten. (...) Kort nadat het vliegveld was heroverd, werd dit gebombardeerd door Duitse vliegtuigen , terwijl ook een Engelsch vliegtuig een bom afwierp naar één der hangars. (...)	409-447047	NIMH			
	10-05-40	Verslag van Majoor J. Mallinckrodt, C.-III-4 R.I., opgesteld op 10 juni 1940. (...) Pl.m. 18.00 vliegveld genomen en bezet. Om pl.m. 19.00 kwam één Comp. ter versterking. Direct na de bezetting luchtbombardement van Duitse vliegtuigen . Hierna één Engelsch vliegtuig overgekomen, dat ook één bom wierp naar de hangars. (...) Om pl.m. 24.00 het vliegveld verlaten en stg. genomen waar de W. uitgang op de Wass.weg komt. Hier de nacht verder doorgebracht en ingegraven.	409-476021	NIMH			
	10-05-40	2-III-4 RI kapitein H.L. Segaar [...] Door de duinenrij langs de Wassenaarscheweg is mijn compagnie opgetrokken in de richting van het vliegveld. Hierbij werden wij voortdurend onder vuur genomen door Duitse patrouilles. Vanuit de duinen tegenover de ingang van het vliegveld is mijn compagnie uitgebroken in de richting van het vliegveld. Doordat wij voortdurend onder mitrailleurvuur kwamen was het onmogelijk verder op te rukken dan tot ca. 200 m van de heistelling. In den namiddag was het mogelijk verder op te rukken en is het vliegveld veroverd. Aldaar werden wij in de loop van den avond onder mitrailleurvuur uit de richting Valkenburg en Wassenaar genomen terwijl er voorts vliegtuigbommen op de hangars en omgeving zijn gevallen uit Duitse vliegtuigen en later uit een Engelsch vliegtuig.	409-476024	NIMH			
	Luchtfoto	11-05-40	De luchtfoto dekt het gehele vliegveld Valkenburg zoals dat was ten tijde van WOII. De schaal is goed en de kwaliteit is redelijk. De foto is o.a. geraadpleegd wegens de Duitse bommen die er vielen in de avond van 10 mei 1940. Hiervan zijn waarschijnlijk sporen zichtbaar, te onderscheiden doordat er op diverse locaties kraters zichtbaar zijn, die aanzienlijk groter zijn dan de andere kraters. Dit betreft een rijtje van vier kraters, een rijtje van drie, een set van 2 kraters en twee enkele kraters. Het is vrijwel zeker dat ze door de Duitse bommen van de avond van 10 mei veroorzaakt zijn, aangezien de Nederlandse bommenwerpers bommen van slechts 25 en 50 kg afwierpen. Omdat deze foto het onderzoeksgebied niet dekt wordt deze niet weergegeven in de kaart van bijlage 4.	Foto 67, 298b RL2-II – 957			

Gemeente Katwijk					Analyse bronnenmateriaal-		
Inventarisatie bronnenmateriaal							
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatie conclusie	Deelgebied
Engelse bommen op 10 mei 1940 vliegveld Valkenburg							
7091-005	10-05-40	Pl.m. 18.00 vliegveld genomen en bezet. Om pl.m. 19.00 kwam één Comp. ter versterking. Direct na de bezetting luchtbombardement van Duitse vliegtuigen. Hierna één Engelsch vliegtuig overgekomen dat ook één bom wierp naar de hangers.	Valkenburg mei 1940 Mallinckrodt	Internet	Onverdacht	Uit het verslag van reserve Luitenant J. van Kessel blijkt dat de bommen van het Engelse vliegtuig insloegen bij de hangaars op het vliegveld. Dit ligt ver genoeg van het onderzoeksgebied om er niet op van invloed te zijn.	Onverdacht
	10-05-40	De gevechten op en om het vliegveld VALKENBURG. Bewerkt door den Luitenant-Kolonel van den Generalen Staf D.A. van Hilten. (...) Kort nadat het vliegveld was heroverd, werd dit gebombardeerd door Duitse vliegtuigen, terwijl ook een Engelsch vliegtuig een bom afwierp naar één der hangars. (...)	409-447047	NIMH			
	10-05-40	Verslag van Majoor J. Mallinckrodt, C.-III-4 R.I., opgesteld op 10 juni 1940. (...) Pl.m. 18.00 vliegveld genomen en bezet. Om pl.m. 19.00 kwam één Comp. ter versterking. Direct na de bezetting luchtbombardement van Duitse vliegtuigen. Hierna één Engelsch vliegtuig overgekomen, dat ook één bom wierp naar de hangars. (...) Om pl.m. 24.00 het vliegveld verlaten en stg. genomen waar de W. uitgang op de Wass.weg komt. Hier de nacht verder doorgebracht en ingegraven.	409-476021	NIMH			
	10-05-40	2-III-4 RI kapitein H.L. Segaar [...] en is het vliegveld veroverd. Aldaar werden wij in de loop van den avond onder mitrailleurvuur uit de richting Valkenburg en Wassenaar genomen terwijl er voorts vliegtuigbommen op de hangars en omgeving zijn gevallen uit Duitse vliegtuigen en later uit een Engelsch vliegtuig.	409-476024	NIMH			
	10-05-40	SC.1-2-III-4R.I, de res. 1e Lt J. v. Kessel, Bij den ingang van den laatsten hangar biedt iemand me, een friesche chocomel aan, Dit knapt me weer zoover op, dat ik besluit eens in de barak naar mijn collega's te gaan kijken. (...) Een geheele barak vol Nederlandsche en Duitse gewonden. Bij den Kapitein vind ik zelfs een "Pfarrer", Ook al in de uniform van parachutist. Dit is de Duitse grondigheid. Buiten gekomen krijg ik nu het bevel een reserve te vormen voor de compagnie, terwijl Luitenant Brouwer tusschen de hangars stelling moet nemen (...) "Boem!!!" "Booem!!!" Op 100 meter vallen er vliegtuigbommen. Weer duikt alles zoo diep mogelijk weg. Met een anderen officier spring ik in een diepen granaattrechter, die 's morgens door een Duitse bom in den bodem is geslagen, Dicht tegen elkaar aan, wachten we de volgende bom af. Deze laat niet lang op zich wachten. Een paar meter naast onzen krater slaat zij in en doet onze kuil de helft kleiner worden. Dit scheelt toch maar weinig. Het zijn Engelschen, die ons blijkbaar voor Duitschers aanzien! En dat ondanks de vlag! Het kost ons intusschen 1 zwaargewonde en 2 lichtgewonden.	Valkenburg mei 1940 Kessel	Internet			
Op 10 mei 1940 neergekomen vliegtuigen							
GEEN	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam om 05.38 uur een Ju 52 3m neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Deze Duitse Junkers vliegtuigen zijn de transporttoestellen waarmee er Duitse soldaten naar o.a. vliegveld Valkenburg werden vervoerd. Deze toestellen, welke niet op het vliegveld neer zijn gekomen, landden in de buurt van het vliegveld in de weilanden.	Onverdacht
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (1./KGrzbV 12 / onb.).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (1./KGrzbV 12 / onb.).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (3./KGrzbV 11 / Winkler).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (1./KGrzbV 11 / Landau).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (2./KGrzbV 11 / Kaiser).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (2./KGrzbV 11 / Schmidt	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	In de buurt van Valkenburg kwam een Ju 52 3m neer (1./KGrzbV 12 / Wahl).	Verliesregister NIMH	Literatuur			

Gemeente Katwijk							
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatie conclusie	Deelgebied
Op het vliegveld Valkenburg vernielde Junkers							
GEEN	10-05-40	10 mei: 57 Ju-52's op vlv VALKENBURG . Weggezakt in drassige bodem; deels vernield door artillerievuur, luchtbombardementen(door Fokkers C-10 en C-5) en bij de herovering van het vlv. (Op een Foto ook een Do-17 en (mog) een Junkers W-34(1motorig) te zien; niet in Duitse documentatie en niet op luchtfoto's; kan na 14 mei zijn genomen). Gesnen Valkenburg en omg. bekend van I/KGzbV1, III/KGzbV1 en KGr zbV11.	Brongers (2008)	Literatuur	Onverdacht	Deze Duitse Junkers vliegtuigen zijn de transporttoestellen waarmee er Duitse soldaten naar o.a. vliegveld Valkenburg werden vervoerd. Deze toestellen zijn op vliegveld Valkenburg geland waarna ze door verschillende oorlogshandelingen beschadigd of vernield raakten. Diverse toestellen branden hierbij uit. Hierbij zijn er geen wrakstukken in de ondergrond terechtgekomen.	Onverdacht
	10-05-40	Op vliegveld Valkenburg zijn 57 Ju-52 neergekomen.	Rijnhout (1982), 117	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (Stab /KGrzbV 2).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (4./KGrzbV 11 / Alter).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (Stab /KGrzbV 11 / Neesmann).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (Stab /KGrzbV 11 / Sperling).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (Stab /KGrzbV 11 / Roser).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (Stab /KGrzbV 11 / Dominiak).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Winkler).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Steeb).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Puls).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Knapp).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / von Priets).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Hausknecht).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Velte).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Gutsch).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (1./KGrzbV 11 / Herzberg).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (2./KGrzbV 11 / Baier).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (4./KGrzbV 11 / Weber).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vernielde Ju 52 3m (4./KGrzbV 11 / Sieger).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (Stab /KGrzbV 11).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (4./KGrzbV 11 / Römer).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	10-05-40	Bij Valkenburg vliegveld vernielde Ju 52 3m (4./KGrzbV 11 / Reissmüller).	Verliesregister NIMH	Literatuur			
	-	Na de capitulatie moesten allereerst de tientallen Junkerswrakken worden opgeruimd en de gevechtsschade worden geruimd op vliegveld Valkenburg.	Grimm (2009), 240	Literatuur			
Luchtfoto 10 mei 1940							
Luchtfoto	10-05-40	De foto dekt het gebied van vliegveld Valkenburg en het gebied ten westen en zuiden hiervan. De foto is van matige kwaliteit en schaal. De op het vliegveld gelande Duitse Junkers zijn zichtbaar, evenals het door de Duitsers aangebrachte hakenruis ter aanduiding van de verovering. Verder zijn ook de witte parachutes van de gelande Duitse parachutisten zichtbaar. Door de schaal en kwaliteit zijn er geen eenduidige sporen van bom- of granaatinslagen zichtbaar.	Foto 298a RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	Er zijn geen eenduidige sporen van oorlogshandelingen zichtbaar binnen of bij de onderzoeksgebieden.	Onverdacht

Gemeente Katwijk					Analyse bronnenmateriaal-		
Inventarisatie bronnenmateriaal							
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
Artilleriegevechten tussen Duitse en Nederlandse troepen op 11 mei 1940							
7091-006	11-05-40	Op 11 mei vallen Nederlanders Duitsers in dorp Valkenburg aan. Eigen artillerie hindert voortgang.	Brongers (1985), 98	Literatuur	Verdacht	Torenvliet (markeringsnummer 7091-006a): Hoewel de boerderij was ingericht als hospitaal, blijkt dat er Duitse soldaten rondom de boerderij in stelling lagen en dat er enkele malen met artillerie geschoten is. Op 11 mei 1940 hebben vluchtende burgers in de sloten en greppel langs de Achterweg ter hoogte van de boerderij dekking gezocht in verband met dergelijke beschietingen door de Nederlandse artillerie. De omgeving van de boerderij, oprit naar de boerderij, Achterweg en het gebied ten noordoosten ervan, richting het huis van Boeke - van het gezin Binnekade en de stal van Dirk van dijk die doelwit van de Hollandse artilleriewaren (markeringsnummer 7091-008a) zijn daarom verdacht op verschoten geschutsmunitie en achtergelaten munitie van de Duitse troepen die hier lagen.	Deelgebied 2
	11-05-40	1-III-15R.A. Pas de volgende dag om 07.00 kreeg C.1-III-15R.A. orders om zich te melden in Warmond bij C.-6R.A., werd toegevoegd aan I-6RA, en kwam omstreeks 11.00 uur in stelling bij de <u>Leidse Hout</u> . Omstreeks 13.30 u was de batterij gereed om te vuren. De order werd gegeven : vuren op het vliegveld. De uitkijk in de R.K. Kerk te Oegstgeest meldde echter dat er een Nederlandse vlag wapperde op een van de hangaars en dat het vliegveld verlaten was. Men vernam, of zag, dat de Duitsers zich ophielden in en rond de Kerk in het dorp Valkenburg. De order werd gewijzigd: vuren 200 m. breedte met de Kerk als middelpunt. Zo heeft het kunnen gebeuren dat dit vuur van 1-III-15R.A. eigen troepen beschoot tijdens de tweede aanval van II-4R.I. Ook tijdens de derde aanval, door II-9R.I., is door I-6- en 1-III-15RA op diverse doelen gevraagd op aanvraag van C.1R.I. Ongelukkigerwijs was C.-1R.I. niet door C.-III-Div op de hoogte gebracht van deze aanvallen. Op 12 mei keerde de batterij terug naar haar stellingen in Leusden.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	11-05-40	Op 11 mei vallen Nederlanders vanuit Katwijk aan den Rijn de Duitsers in dorp Valkenburg aan. Eigen artillerie (vermoedelijk vanuit Oegstgeest) en Duitse mitrailleurs hinderen voortgang in dorp. Nederlanders trekken terug. Een tweede aanval vanuit Katwijk volgt en mislukt. Een derde aanval met 3 pantserwagens vanuit Leiden loopt ook op eigen artillerie stuk.	De Jong (1970), 236	Literatuur			
	11-05-40	Nederlandse artillerie bestookt vanaf 7.30 uur Duitsers in Valkenburg. Kerk door artillerie getroffen.	De Jong (1970), 236	Literatuur			
	11-05-40	Tweede aanval van II-4RI De telefoonverbinding met de cp.4R.I. werd door Cramer persoonlijk onderhouden en was zeer goed. Het artillerievuur werd hierop 400 m voorwaarts verlegd en opnieuw werd een uitwerkingsvuur van 3 min. afgegeven. Tenslotte werd het vuur nogmaals voorwaarts verlegd op het gedeelte van Valkenburg, gelegen achter de Kerk, waarop de infanterie de Broekweg overschreed en de eerste huizen van Valkenburg bereikte en de voorste groepen zonder verliezen tot het gemeentehuis door drongen.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	11-05-40	Tijdens de tweede oorlogsdag begint het inkomende granaatvuur zich steeds meer te concentreren op het centrum van Valkenburg. Nederlands artillerievuur uit de richting van Katwijk en Oegstgeest verandert met een aantal voltreffers het hospitaal in een heksenketel van dood en verderf. Ook de kerk waar ruim 200 Hollandse soldaten krijgsgevangen worden gehouden krijgt een drietal granaatinslagen te verduren en binnen in de kerk probeert men dan ook tevergeefs dekking te zoeken onder de kerkbanken. Het interieur van de kerk wordt volledig verwoest en onder de dekking van een grote wolk stof en gruis probeert men langs de Duitse bewakers te komen en te vluchten. Na afloop van de beschieting zijn er zes Nederlandse doden te betreuren. De lichamen worden in afwachting van de begrafenis in het lijkenhuisje opgebaard. Inmiddels is het schoolgebouw dusdanig beschadigd dat het bij lange na niet meer geschikt is om gewonden te herbergen. Een honderdtal Valkenburgers besluiten op zaterdag 11 mei de gok te wagen en te proberen te vluchten richting Leiden. Het zijn hoofdzakelijk vrouwen en kinderen vergezeld door een handjevol mannen. Erg ver komen ze niet want ter hoogte van de Zonneveldslaan komen de vluchtelingen in moordend Nederlands granaatvuur terecht. De vlucht komt tenslotte tot een eind in een moddersloot. Elf Valkenburgers komen hierbij om het leven.	Katwijkinoorlog Hel van Valkenburg	Internet			
7091-006a	11-05-40	Zo kwamen we (vluchtende inwoners van Valkenburg), na vele malen zicht te hebben moeten dekken voor de granaten, bij de boerderij van G. van Leeuwen. Torenvliet. Deze woning was ingericht als Duits hospitaal, althans er stond een rodekruisvlag op. Er gingen stemmen op, om daar onze intrek te nemen. Ook onder de bespreking daarover kwamen er weer granaten aansuizen, die een eind maakte aan overleg en allen weer verstrooiden. Men kroop in greppels en in sloten. Toen het weer rustig werd, kwam ieder weer uit zijn schuilhoek te voorschijn en werd niet meer gedacht om naar Torenvliet te gaan. Het ging nu weer verder naar de Slotlaan.	Valkenburg mei 1940 Zwart	Internet			
7091-006a	11-05-40	(...) restte hen slechts één uitgang, de Achterweg. Daar was ook een Duitse wachtpost, maar die liet hen gaan. (...) " <i>We waren nog maar pas aan het lopen, even voorbij het eerste huis aan de Achterweg (noot T&A: gezien vanuit Valkenburg) of daar begonnen de granaten weer te fluiten. Een schreeuw van "Dekken!" ging door de stoet. De één kroop nog dieper in de slootkant dan de ander.</i> " Het was tot dan toe een tijdje rustig geweest maar daarna werd de stoet doelwit voor de Hollandse granaten. Kropen ze na enige tijd hun schuilplaats weer uit om weer wat verder te lopen, dan begon het bombardement opnieuw. Ze kwamen tenslotte ter hoogte van Torenvliet. De boerderij was ingericht als hospitaal, er was een Rode Kruisteken opgeschilderd. Er liepen soldaten. " <i>Laten we daarheen gaan!"</i> " zie de een. " <i>Zullen we dat wel doen?"</i> " de ander. Het overleg werd gauw verstoord, weer kwamen granaten	Portengen (1995), 180	Literatuur			

Gemeente Katwijk					Analyse bronnenmateriaal-		
Inventarisatie bronnenmateriaal							
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatie conclusie	Deelgebied
		dreigend dicht in de buurt. Weer moesten ze greppels en sloten opzoeken. Toen het even rustig was besloten ze maar verder te trekken, de Slotslaan (Torenvlietslaan) op. Jaap was van mening dat de Duitsers voornamelijk in het dorp zaten, hier bleek anders. Tussen het lage hout verscholen lagen ze in stelling. Klaarblijkelijk had het granaatvuur hen niet kunnen verdrijven.					
	-	15 mei gemeld: De boerderij [Torenvliet] was op een paar kogelgaten na geheel ongeschonden gebleven.	Val-1570	Gemeentearchief Valkenburg			
	-	Ook dicht bij het vuur gelegen was de boerderij Torenvliet. Volgens Jan van Leeuwen, hij was toen 11 jaar, hadden de Duitsers hun boerderij al van te voren bestemd tot hospitaal. Dat was te zien op de kaarten die achterbleven in de boerderij na de capitulatie. "	Portengen (1995), 39	Literatuur			
Luchtfoto 11 mei 1940							
Luchtfoto	11-05-40	De foto's dekken het gebied van vliegveld Valkenburg. De foto's zijn van prima kwaliteit en goede schaal. Op het landingsterrein van vliegveld Valkenburg zijn Duitse vliegtuigen zichtbaar. Diverse exemplaren zien er nog heel uit, enkele zijn beschadigd en nog andere zijn verbrand. Op het veld zijn vervolgens nog inslagen zichtbaar Nederlandse bommen. Verder zijn er drie inslagen zichtbaar in het dak van de middelste van de drie hangars (hangar A2) en sporen van artillerie inslagen op het vliegveld. Omdat deze foto het onderzoeksgebied niet dekt wordt deze niet weergegeven in de kaart van bijlage 4.	Foto 67, 298b RL2-II – 957	Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	Zie toelichting bij de melding van markeringsnummer 7091-002 en - 003.	Onverdacht
Artilleriegevechten tussen Duitse en Nederlandse troepen op 12 mei 1940							
7091-008	12-05-40	Reeds in de nacht van 11 op 12 Mei had overste Buurman besloten, nogmaals een poging te doen het dorp Valkenburg te vermeesteren en wel door een aanval van I-9 R.I. (min 2), gesteund door III-2 R.A. Majoor van der Schee (C.-I-9 R.I.) ontving dan ook opdracht, de op 11 Mei mislukte aanval op 12 Mei bij het aanbreken van de dag te herhalen.	Valkenburg mei 1940	Internet	Verdacht	Torenvliet en Dirk van Dijk (markeringsnummers 7091-008a en - 008b): Hoewel de boerderij was ingericht als hospitaal, blijkt dat er Duitse soldaten rondom de boerderij in stelling lagen en dat er enkele malen met artillerie geschoten is. Op 12 mei 1940 hebben enkele Nederlandse burgers in de boerderij overnacht, waarbij sporadisch granaten van de Nederlandse artillerie opgemerkt zijn. De omgeving van de boerderij, oprit naar de boerderij, Achterweg en het gebied ten noordoosten ervan, richting het huis van Boekee - van het gezin Binnekade en de stal van Dirk van dijk die doelwit van de Hollandse artilleriewaren (markeringsnummer 7091-008a) zijn daarom verdacht op verschoten geschutsmunitie en achtergelaten munitie van de Duitse troepen die hier lagen. <u>Dorp Valkenburg</u> : De beschietingen die er op 12 mei 1940 op het dorp Valkenburg en het gebied ten noorden ervan, hebben plaatsgevonden liggen te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Deelgebied 2
	12-05-40	Sgt J.W. Nijholt, 2s-MC-I-9RI; Zo gaan we bij het krieken van de eerste Pinksterdag weer voorwaarts. Nu komen we vrijwel ongehinderd, tot waar we ons gisteren naar toe moesten worstelen. Slechts af en toe krijgen we vuur. We komen tot een afstand van slechts enige honderden meters van het dorpje. Weer zitten de zware mitrailleurs in de voorste groepen. Van den vijand niets te zien of te horen. We denken al, dat de laatsten door de artilleriegranaten onschadelijk zijn gemaakt en dat we zonder slag of stoot het dorp binnen kunnen marcheren, als plotseling de hel weer losbreekt en ons de kogels weer om de oren fluiten. Plat liggen we weer, geen stap verder kunnen we. De zware mitrailleurs worden zo goed en zo kwaad het gaat opgesteld en nu blijkt ons eigenlijk pas duidelijk, wat dit een onmogelijke apparaten zijn. De schutter moet ver uit zijn dekking te voorschijn komen om via het hoge kijkervizier het wapen te kunnen richten. Slechts de moedigsten durven zich hiertoe te lenen, want de vijand tolereren het niet. Zodra zich een helm vertoont, zitten ze er bovenop en ze kunnen mikken ook!	Valkenburg mei 1940	Internet			
	12-05-40	De 1e en 2e Batterij van III-2 R.A. schoten in afdelingsvuur in op de omgeving van het gemeentehuis van Valkenburg.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	12-05-40	Nederlandse artillerie bestookt Duitsers in Valkenburg.	Brongers (1985), 117	Literatuur			
	12-05-40	Sectiecommandant J.F.J Seket, 1-II-6 RA: Onze 7-veld batterij had stelling genomen in de duinen naast de schietbaan in Katwijk aan Zee. Wij kregen opdracht te vuren op het dorp Valkenburg en in het bijzonder op de kerk daar. Het gerucht ging dat de vijand zijn lokale hoofdkwartier in die kerk gevestigd had. Daar wij wat hoger in de duinen lagen, konden we met directe richting schieten (een grote uitzondering voor de veldartillerie) en heb met eigen ogen waargenomen dat we diverse voltreffers op de kerk hadden. Na de capitulatie bleek dat er Nederlandse krijgsgevangenen in de kerk opgesloten waren.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	12-05-40	Dpl. soldaat Bernhard van Hemert van de 2sectie van 1-III-4R.I. in de kerk: Worden wederom beschoten door de artillerie. Verdeelen weer wat koek en dergelijke. Doch stilt de honger niet. 'n Duitse soldaat geeft me een stuk van zijn noodrantsoen, ook kryg ik een slok wyn. 's Middags hevig gevecht in het dorp. Onze mitrailleurs klinken dichterbij. Artillerie wordt afgewisseld door mitrailleurvuur. De munitie der Duitschers raakt op, daar 's nachts een auto met munitie door brand vernietigd is. De kerk gaat heviger branden! We mogen er eindelyk uit en worden het dorp door getransporteerd. De granaten ontploffen in de straten. Ik zoek telkens dekking tusschen de puinhopen. Het lazaret wordt ook geraakt. (achteraf hoorde ik dat hier ook 11 dooden te betreuren zyn, waaronder ook een meisje van de luchtbeschermingsdienst) Het heele dorp is kapot geschoten.	Valkenburg mei 1940	Internet			
	12-05-40	Om 17.30 rukte 2-II-9 R.I. onder res.kapitein Berger uit de uitgangsstelling voorwaarts in zuid-oostelijke richting. De opdracht luidde;	Valkenburg mei 1940	Internet			

Gemeente Katwijk					Analyse bronnenmateriaal-		
Inventarisatie bronnenmateriaal							
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
Hoofdstraat 124: 7091-008a Torenvliet: 7091-008b		terrein te winnen tot de weg van het vliegveld naar het dorp Valkenburg (Broekweg) was bereikt, en daarna in noordoostelijke richting op het dorp aan te vallen. Nadat de 2e Compagnie voldoende afstand had verkregen van de 1e Compagnie, volgde laatstgenoemde achter haar in dezelfde richting. Hoewel weinig vuur werd ontvangen, kon slechts in een zeer matig tempo worden opgerukt, daar de talrijke dwarssloten zeer vertragend werkten. Met veel improvisatie overschreed de vóórcompagnie de Kleine Watering en bereikte tenslotte de Grote Watering. Dit water, ter breedte van 6 á 7 meter en 2 m diep, vormde een zeer moeilijk te nemen hindernis. Terwijl de vijand de opmars van II-9 R.I. slechts weinig door vuur had bemoeilijkt, vermoedelijk in verband door het beschermende vuur van II-6 R.A. en mede doordat de indringers al hun krachten hadden geconcentreerd op de noordzijde van het dorp om daar de aanval van I-9R.I. af te slaan, nam hij thans de terugtrekkende compagnieën onder een hevig mitrailleurvuur	409-477057, 477060	NIMH			
	11 en 12-05-40	Gerrit Russchenberg bewoonde met zijn gezin het huis dat nu als Hoofdstraat 124 te boek staat. Op 10 mei kregen ze om zes uur al inkwartiering. De eerste Duitser diende zich aan. Eenmaal binnen gingen ze niet meer weg. De koekoek had haar ei gelegd, het jong werkte al na twee dagen de oorspronkelijke bewoners het nest uit. Op zondag, de 1e pinksterdag moest het gezin Russchenberg een ander onderkomen zoeken. Het werd in eerste instantie de kelder onder het huis van Boekee, zo stond de woning later bekend die toen door het gezin Binnekade bewoond werd. Meteen diezelfde avond al werden ze van af de brug zwaar beschoten, de schuur stond in lichter laaie. Ze verhuisden naar de stal van Dirk van Dijk schuin tegenover hun schuilplaats. Alsof die boerderij zoveel veiliger was met halfsteensmuurtjes, en slechts dakpannen tussen hen en de blote hemel. Want ook de boerderij van de familie van Dijk op Hoofdstraat 132 (nu Leen van Tilburg) was doelwit van de Hollandse artillerie die dacht dat daar de Duitsers lagen. Links en rechts sloegen de granaten in. Wonder boven wonder werd niemand getroffen. Wel werd een buitenmuur van het woonhuis beschadigd (ze zijn dicht gesmeerd met cement en daarom nog steeds duidelijk te zien). (...) De vier uit de garage voelden er alles voor om daar te blijven (noot T&A: boerderij Torenvliet), het leek er heel wat veiliger dan in de garage. (...) Inderdaad, het was er heel wat rustiger dan in het dorp, slechts een enkele verdwaalde kogel vloog over het huis, nog minder vaak een granaat en steeds zonder iets te raken.	Portengen (1995), 177, 206, 210	Literatuur			
	12-05-40	Op 12 mei mislukken wederom aanvallen van Nederlanders op de Duitsers. Twee maal een poging vanuit Katwijk en eenmaal vanuit het zuidwesten.	De Jong (1970), 276	Literatuur			
Artilleriegevechten tussen Duitse en Nederlandse troepen op 13 mei 1940							
7091-009	13-05-40	Artilleriebeschietingen hervat.	De Jong (1970), 329	Literatuur	Verdacht	Torenvliet (markeringsnummer 7091-009a): Hoewel de boerderij was ingericht als hospitaal, blijkt dat er Duitse soldaten rondom de boerderij in stelling lagen en dat er enkele malen met artillerie geschoten is. De omgeving van de boerderij, oprit naar de boerderij, Achterweg en het gebied ten noordoosten ervan, richting het huis van Boekee - van het gezin Binnekade en de stal van Dirk van dijk die doelwit van de Hollandse artilleriewaren (markeringsnummer 7091-008a) zijn daarom verdacht op verschoten geschutsmunitie en achtergelaten munitie van de Duitse troepen die hier lagen.	Deelgebied 2
	13-05-40	Hollandse artillerie nam hoeve Zonneveld onder vuur waarbij Heyser gewond raakte en niet langer in staat is om het bevel te blijven voeren over I.R. 47.	Katwijkinoorlog Heyser	Internet			
	13-05-40	Die nacht ontsnapte Lt. v. Gunsteren uit krijgsgevangenschap uit Valkenburg. Via majoor Mulder, C.22-Dep.Bat., werd de Luitenant naar de cp. van overste Buurman gebracht. Nadat hij daar een verklaring had afgelegd gaf hij op de kerktoeren in Katwijk aan de Rijn uitleg over de positie van de Duitsers. De overste gaf naar aanleiding daarvan III-2R.A. de opdracht om bij daglicht hoeve Zonneveld onder vuur te nemen. Om omstreeks 5.00 uur bracht III-2 R.A. daarop met de 1e batterij onder res. kapitein Aafjes en 2e Batterij onder res. kapitein Schröder tweemaal een uitwerkingsvuur uit op de hoeve Zonneveld en het daarbij gelegen bosje. De hoeve raakte in brand, waarna de daar aanwezige vijanden de vlucht namen in de richting van Rhijnvliet.	Valkenburg mei 1940	Internet			
7091-009a	13-05-40	De gevechten blijven tot het dorp Valkenburg beperkt. Ver van de boerderij (noot T&A: Torenvliet) Slechts enkele keren ketsten kogels tegen de muren, anderen vlogen voorbij. (...) Door de raampjes konden ze de Duitse soldaten rond de boerderij in stelling zien liggen. In het schuurtje stond een zender. Naar de mening van Berend was de boerderij een vreemde combinatie van vesting en hospitaal.	Portengen (1995), 239	Literatuur			
Artilleriegevechten tussen Duitse en Nederlandse troepen op 14 mei 1940							
7091-020	14-05-40	Op de vroege ochtend van de 14e mei 1940 sloeg er door de Westelijke achterwand van de garage Poot [Hoofdstraat 104], waar we gevangen zaten, door een halfsteens muur nog een artillerieblindganger van onze eigen artillerie naar binnen.	Valkenburg mei 1940	Internet	Verdacht	Torenvliet (markeringsnummer 7091-020a): Hoewel de boerderij was ingericht als hospitaal, blijkt dat er Duitse soldaten rondom de boerderij in stelling lagen en dat er enkele malen met artillerie geschoten is. Uit de melding van Berend Borst blijkt dat men in die omgeving voorzichtig moest zijn, omdat men slachtoffer kon worden van het oorlogsgeweld en dus niet duidelijk zichtbaar wilde zijn. De omgeving van de boerderij, oprit naar de boerderij, Achterweg en het gebied ten noordoosten ervan, richting het huis van Boekee - van het gezin Binnekade en de stal van Dirk van dijk die doelwit van de Hollandse artilleriewaren (markeringsnummer 7091-008a) zijn	Deelgebied 2
	14-05-40	Enige tijd daarna werd uit het dorp Valkenburg vrij veel mitrailleurvuur ontvangen, waarin overste Buurman, die wellicht een Duitse uitval verwachtte, de volgende maatregelen nam; Hij droeg omstreeks 15.00 uur 2-II-6 R.A. op, Valkenburg en later de boerderij Zonneveld, onder vuur te nemen.	Valkenburg mei 1940	Internet			

Gemeente Katwijk					Analyse bronnenmateriaal-		
Inventarisatie bronnenmateriaal							
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
Torenvliet: 7091-020a		Hij liet kort voor 17.00 de 3e Sectie van 4 C.Mr. onder SMI van Vliet de verlaten stelling van de 1e Sectie dezer compagnie, die de aanval op Albertushof moest steunen, bij het tankstation bezetten. Het vuur uit Valkenburg werd beantwoord door deze mortiersectie, alsmede door enige sectiën zware mitrailleurs van M.C.-II-4 R.I. en door een sectie van 4-C.PAG. Door de 1e sectie van de MC is voortdurend vuur afgegeven op Duitsers die trachten de gedropte munitie bij het vliegveld te bergen.				daarom verdacht op verschoten geschutsmunitie en achtergelaten munitie van de Duitse troepen die hier lagen.	
	14-05-40	Torenvliet. Krijgsgevangene Berend Borst werd die dag al vroeg gewekt. (...) Achter de boerderij moesten twee kuilen gegraven worden. (...) Daarbij had de Duitser haast, ieder ogenblik kon het oorlogsgeweld weer losbarsten.	Portengen (1995), 267	Literatuur			
Schade aan Valkenburg dorp							
7091-004, -006, -008, -020	15-05-40	Op 15 mei 1940 liggen de straten van Valkenburg bezaaid met puin en granaatschreven. Mensen lopen met een doek over de mond door het dorp. De doordringende geur van brand en de ontbindende lichamen van mens en dier is bijna niet te harden. Het dorp is vijf dagen lang het toneel geweest van een verbeten strijd tussen Nederlandse en Duitse troepen om het vlakbij gelegen vliegveld Valkenburg. Nederlands geschut heeft met beschietingen vanuit Katwijk, Noordwijk en Oegstgeest het dorp veranderd in een rokende puinhoop. De oude kern van het dorp is het zwaarst getroffen. De als hospitaal ingerichte gemeenteschool en de NH kerk zijn volledig verwoest door een aantal voltreffers. Hetzelfde geldt voor de smederij en de winkel van Meurs waar de voorgevel zwaar is beschadigd. Dit in tegenstelling tot het rijtje huizen rechts aan de Middenweg, die wel geraakt zijn, maar er met de nodige glas en scherfschade vanaf komen. De zijgevel van nr. 33 is slechts licht geschampt terwijl nr. 21, het hoekhuis aan de kant van de kerk, bezaaid is met inslagen. Een Duitse parachutist spoed zich zojuist op de fiets over de Middenweg van het vliegveld naar het dorp, hemelsbreed een afstand van niet meer dan 500 meter. Bij de familie van Leeuwen aan de Straatweg nr. 100 heeft een voltreffer een groot gedeelte van het dak weggeslagen. Ook het waterleidingnet krijgt te lijden onder de oorlogshandelingen. In mei 1940 ligt in Valkenburg in totaal een buizenet van 1473 meter, verzorgd door de Leidsche Duinwater Maatschappij. Eén van de hoofdbuizen wordt door een granaatinslag plaatselijk vernield waardoor de waterlevering in het dorp anderhalf uur wordt onderbroken. Uit al het kwade moest toch iets goeds komen. Men is van mening dat de plannen zich niet alleen moesten beperken tot de verwoeste kernen, maar dat er ook gekeken moest worden naar uitbreiding en verbeteringen. De verbetering van de Straatweg (nu Hoofdstraat / Voorschoterweg) waar de stenen al vanaf begin 1940 klaarliggen zal nu in het kader van de wederopbouw plaatsvinden. Men maakt van de gelegenheid gebruik om hinderlijke verkeersobstakels in het dorp op te ruimen en riolering aan te leggen. Tevens wordt er een nieuw kerkhof aan de Kruisweg ingericht.	Katwijkinoorlog wederopbouw	Internet	Onverdacht	Dorp Valkenburg, zoals deze was ten tijde van WOII, ligt te ver van de huidige onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
	Mei 40	Schade aan Broekweg 1, 2, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 20, 23, 26, 28. Perceel 2 geheel verwoest. Percelen 7 t/m 12 evenals 23 en 26 moeten worden gesloopt. Ook perceel Achterweg 1 moet worden gesloopt.	Val-609, 890	Gemeentearchief Valkenburg			
Schade aan vliegveld Valkenburg							
7091-002, -003-, 004, -005	Mei 40	Vrijwel direct na de capitulatie van het Nederlandse leger in mei 1940 begonnen de Duitsers met herstelwerkzaamheden aan het kleine "Vliegpark Valkenburg". Het vliegveld had tijdens de bange meidagen van '40 veel schade opgelopen. Verspreid over het landingsterrein lagen tientallen wrakken van de Ju-52 transportvliegtuigen die tijdens de gevechten niet meer op konden stijgen. Ook de hangaars hadden schade opgelopen. De artillerie had kraters in het terrein geslagen.	Katwijkinoorlog FPKW	Internet	Verdacht	Bij de gevechten om vliegveld Valkenburg, is het vliegveld doelwit geweest van beschietingen. De Nederlandse artillerie heeft het gebied onder vuur genomen om de Duitse parachutisten te verdrijven en deze Duitse soldaten hebben met o.a. mortieren de aanval ingezet tegen de Nederlandse verdedigers. Mogelijk zijn er bij deze beschietingen blindgangers in de ondergrond terecht gekomen. Nadat het vliegveld bevrijd was, werden op hun beurt de Nederlandse troepen op het vliegveld onder Duitse vuur genomen. Er zijn geen bruikbare luchtfoto's aangetroffen, dus afbakening is gebeurd op basis van locaties waarvan bekend is, of redelijkerwijs verwacht mag worden dat ze doelwit van beschietingen zijn geweest, namelijk het vliegveld, de Nederlandse stellingen en mangaten in de kleidammen en de locatie waar de Duitse troepen ten noorden van het vliegveld bij de kleidammen zijn aangegeven in de schets uit collectie 409 van het NIMH (markeringsnummer 7091-004c).	Deelgebied 1
Schijnvliegvelden t.b.v. vliegveld Valkenburg							
GEEN	-	Als schijnvliegveld voor Valkenburg (door de Duitsers steevast Katwijk genoemd) gold Vogelenzang en vanaf 1941 ging ook Ockenburg een rol spelen als schijnvliegveld voor Valkenburg.	Grimm (2009), 242	Literatuur	Onverdacht	Betreft geen oorlogshandelingen met explosieven.	Onverdacht

Gemeente Katwijk							
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatie conclusie	Deelgebied
Duitse stellingen Torenvliet							
7091-024	16-05-40	Wij zagen, dat de Duitsers de mitrailleurs rondom de boerderij [Torenvliet] verwijderden.	Val-1570	Gemeentearchief Valkenburg	Onverdacht	Aangezien Torenvliet zelf niet getroffen is door de artillerie en er geen meldingen zijn dat de Duitse stellingen bij deze boerderij in gebruik geweest zijn of dat er ter plaatse munitie zou zijn achtergelaten, zijn er geen aanwijzingen dat er ter plaatse achtergelaten of gedumpte munitie te verwachten is.	Onverdacht
	-	15 mei gemeld: De boerderij [Torenvliet] was op een paar kogelgaten na geheel ongeschonden gebleven.	Val-1570	Gemeentearchief Valkenburg			
	-	Ook dicht bij het vuur gelegen was de boerderij Torenvliet. Volgens Jan van Leeuwen, hij was toen 11 jaar, hadden de Duitsers hun boerderij al van te voren bestemd tot hospitaal. Dat was te zien op de kaarten die achterbleven in de boerderij na de capitulatie. "	Portengen (1995), 39	Literatuur			
Bommen te Katwijk op 5 juli 1940							
GEEN	05-07-40	09.30 uur. Katwijk. 4 bommen. Bominslagen in het vrije veld, onbeduidende schade aan het veld. 1 persoon en 1 paard gedood.	RL2-II - 212	Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	Hoewel er geen aanvullende bronnen zijn betreffende de exacte locatie van de gemelde bommen, zijn er geen aanwijzingen dat deze binnen of bij de onderzoeksgebieden zijn neergekomen.	Onverdacht
Bommen op vliegveld Valkenburg op 8 augustus 1940							
7091-010	08-08-40	Bomber Command. Een Blenheim naar Valkenburg (10 km ten oosten van Maastricht). Inslag op hangar, maar verder geen resultaten waargenomen. NB zal vliegveld Valkenburg ZH geweest zijn, want bij het dorp Valkenburg bij Maastricht lag geen vliegveld.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Een Blenheim zou vliegbasis Valkenburg hebben gebombardeerd volgens de gegevens van de RAF. Echter, er zijn geen andere bronnen die de inslagen daar bevestigen. Wel zijn er die avond bommen ingeslagen in de omgeving van het Radio-Station bij Noordwijk. In die omgeving lag tevens (nood)vliegveld Ruigenhoek, wat door de Duitsers als Scheinflugplatz SF15 is gebruikt. Waarschijnlijk heeft de bemanning van de Blenheim zich vergist en die locatie aangevallen in de veronderstelling dat het Valkenburg was. Er is daarmee niet voldoende feitenmateriaal op basis waarvan een verdacht gebied afgebakend kan worden in gemeente Katwijk.	Onverdacht
	08-08-40	Een Blenheim naar Valkenburg.	Boiten (1996), 67	Literatuur			
	Aug 40	Vanaf augustus 1940 bombardeerde een Brits vliegtuig af en toe het vliegveld.	Grimm (2009), 246	Literatuur			
	Tot 31-12-40	In de periode tot 31-12-40 werd er op vliegveld Valkenburg door één toestel een aanval gedaan. Hierbij werd 2x 250 lbs GP en 12x 40 lbs GP afgeworpen. Noot TA. Hierbij is de aanval van mei 1940 niet meegenomen in de lijst.	Low-Countries-2	TA-Archief			
	08-08-40	Twelve aircraft took off to attack targets in territory occupied by the enemy. One attacked target Z57. One, unable to reach it primary target, bombed VALKENBURG. Nine returned owing to lack of cloud cover. One failed to return. R3841. Duty: Schellingwoude. Time up: 17.40. Time Down: 20.03. Unable to reach primary target. Dropped bombs at VALKENBURG. Twaalf vliegtuigen stegen op om doelwitten in door de vijand bezet gebied aan te vallen. Eén toestel viel doelwit Z57 aan. Eén kon zijn primaire doelwit niet vinden en bombardeerde Valkenburg. Negen toestellen keerden terug wegens gebrek aan wolkendek. Eén toestel niet teruggekeerd. Toestel R3841. Taak: Schellingwoude. Opgestegen om 17.40 uur en geland om 20.03 uur (Britse tijden). Bommen afgeworpen op Valkenburg.	AIR27 - 243	The National Archives Londen			
	08-08-40	18.00 uur. Noordwijk (Zuid-Holland). 3 bommen. Inslagen in de omgeving van Radio-Station. 1 burger zwaar gewond. Geen schade. Noot T&A: Katwijk of Valkenburg worden niet vermeld.	RL2-II - 1025	Bundesarchiv Freiburg			
Bommen te Katwijk op 9/10 oktober 1940							
GEEN	09/10-10-40	Tussen 18.49 en 05.00 uur vonder er 35 vluchten plaats, waarvan 28 naar het oosten. In totaal werden er ongeveer 40 brisantbommen op 11 gebieden afgeworpen. [...], in Katwijk werd een woonhuis vernield.	RL2-II - 216	Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	Dit is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
Bommen op Katwijk op 21 maart 1941							
GEEN	21-03-41	0730 uur. Katwijk. 1 brisantbom. Noodafworp van een Bristol Blenheim voordat ze werden afgeschoten door een jager op een Duitse boot in de zee. Geen schade.	RL2-II - 235	Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	Dit is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
Flakprojectiel te Katwijk							
GEEN	27-03-41	In Valkenburg (Zuid-Holland), 1 niet geëxplodeerd flakprojectiel gevonden op akkerland aan de Valkenburgerweg.	077-1328	NIOD	Onverdacht	Uit de bronnen kan opgemaakt worden dat er een luchtdoelgranaat bij het onderzoeksgebied is ingeslagen. Conform de richtlijnen van de WSCS-OCE leidt dit niet tot een verdacht gebied.	Onverdacht

Gemeente Katwijk							
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatie conclusie	Deelgebied
Blenheim bij vliegveld aangeschoten							
GEEN	14-04-41	Vliegbewegingen rondom vliegveld Valkenburg (ZH). Twee vliegtuigen vlogen over het vliegveld. Beide werden beschoten door de luchtafweer. Eén vliegtuig kwam neer in de richting van Oegstgeest-Leiden (Nachtegaallaan).	Dort (1994), Middelbrook (2000); Zwanenburg (z.j.); Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Dit is te ver van het onderzoeksgebied m er op van invloed te zijn.	Onverdacht
	14-04-41	Om 17.15 uur, in Valkenburg (Zuid-Holland), 1 Engels vliegtuig door flak afgeschoten en in Leiden bij de Annakliniek neergestort Van de bemanning zijn drie man dood en 2 zijn vermoedelijk met parachute gesprongen. De Nederlandse politie in Leiden heeft zoekactie ingesteld. Bij de wrakresten liggen nog enige niet geëxplodeerde bommen.	077-1328	NIOD			
	14/15-04-41	Bristol Blenheim 15 km westelijk van Katwijk (noordelijk van Den Haag) boven zee afgeschoten.	RL2-II - 239	Bundesarchiv Freiburg			
Bommen op vliegveld Valkenburg op 15/16 mei 1941 om 00.04 uur							
7091-011	15/16-05-41	Bomber Command. AD's. Vliegvelden Eelde, Waalhaven, Schiphol, geen resultaten waargenomen. Noot. Ook bommen op vliegvelden Leeuwarden en Valkenburg, het schijnvliegveld bij Stiens, Soesterberg en bij Callantsoog.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Het vliegveld is in de nacht van 15 op 16 mei 1941 om 00.04 uur getroffen door tenminste één brisantbom en 17 brandbommen. Het is onbekend door wie de bommen zijn afgeworpen en wat de bommenlading was. Wel melden de Duitsers dat er 3 Me109-toestellen aan romp en vleugels werden beschadigd. Er waren diverse locaties waar deze toestellen gestaan konden hebben, namelijk in de uitgespreide opstelplaatsen in het noordwesten of het zuidoosten van het vliegveld, of in de hangars in het noorden. De meest nabij het onderzoeksgebied gelegen locatie hiervan zijn de hangars, die op circa 200 meter van het onderzoeksgebied stonden. De exacte inslaglocaties zijn niet bekend. Indien de treffers bij één van beide uitgespreide opstelplaatsen waren, dan liggen die dermate ver van het onderzoeksgebied, dat ze er niet op van invloed zijn – beide locaties lagen op ruim meer dan 350 meter van het onderzoeksgebied. Indien de bommen insloegen in en nabij de hangars, dan zouden aanzienlijk dichtter bij het onderzoeksgebied terechtgekomen zijn. Echter, de bom(men) die de toestellen beschadigden zouden nog steeds op minstens 200 meter er vandaan ingeslagen zijn. Er is daarmee geen feitenmateriaal op basis waarvan een verdacht gebied in het onderzoeksgebied afgebakend kan worden.	Onverdacht
	16-05-41	00.04 uur. Katwijk. 1 brisantbom en 17 brandbommen. Afwerp op vliegveld, 3 Me109 aan de romp en vleugels beschadigd.	RL2-II - 243	Bundesarchiv Freiburg			
	16-05-41	Er is in deze stukken geen melding voor Katwijk/Valkenburg op dit tijdstip. Wel is er een melding om 04.00 uur (zie verderop in de chronologische lijst).	RL20 - 241	Bundesarchiv Freiburg			
	1941	Vanaf 1941 nam het aantal aanvallen op vliegveld Valkenburg toe. Vaak echter met pover resultaat.	Grimm (2009), 246	Literatuur			
Bommen op vliegveld Valkenburg op 15/16 mei 1941 om 04.00 uur							
7091-007	15/16-05-41	Op vrijdag 16 mei 1941, des voormiddags omstreeks 4 uur, bevond ik mij in mijn woning. Ik werd uit mijn slaap gewekt door twee direct op elkaar volgende krakende slagen, als van ontploffende bommen. Ik verliet mijn bed, maar zag vanuit mijn woning niets, dat er op wees dat de bommen te Valkenburg Z.H. waren gevallen, terwijl er ter plaatse geen luchtalarm werd gemaakt. Omstreeks vijf minuten later hoorde ik het geluid van een op groote hoogte vliegend vliegtuig. De richting in welke het vloog kon ik niet bepalen. Te omstreeks 4.15 uur hoorde ik: Jacob de Moij en Leonardus Bernardus van Elten, beiden ingedeeld bij de vaste kern der LBD te Valkenburg ZH, welke mij verklaarden, dat, terwijl zij zich buiten bevonden, door hen het geluid was gehoord, van twee ontploffende bommen, gevolgd door twee voor hen onzichtbare brandjes, welke blijkbaar op den grond waren ontstaan en eenige minuten aanhielden. De richting in welke de ontploffingen door hen waren gehoord en de brandjes waren gezien, was ten ZW van de gemeente Valkenburg ZH, op ongeveer 2.5 á 3 km vandaar en waarschijnlijk, volgens de ligging onder de gemeente Katwijk of Wassenaar. Persoonlijke ongelukken of materiele schade is voor zoover bekend, in deze gemeente niet ontstaan. Van de inslag der bommen is door het hoofd LBD te Valkenburg ZH telefonisch kennis gegeven aan de Rijksinspectie voor de Bescherming der Bevolking tegen Luchtaanvallen te 's-Gravenhage.	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg	Onverdacht	In de nacht van 15 op 16 mei 1941 sloeg ook om 04.00 uur een aantal bommen in nabij vliegbasis Valkenburg. Een aantal getuigen van deze gebeurtenissen, beiden leden van de Luchtbeschermingsdienst, rapporteerden echter dat deze op2.5 à 3 kilometer ten zuidwesten van Valkenburg terecht waren gekomen, waarschijnlijk in de gemeente Katwijk en/of Wassenaar. Dit ligt dermate ver buiten onderzoeksgebied, dat het er niet op van invloed is.	Onverdacht
	15/16-05-41	04.00 uur. Valkenburg (Zuid-Holland). 2 brisantbommen. Afwerp in de nabijheid van het vliegveld. Geen schade.	RL2-II - 243	Bundesarchiv Freiburg			
	16-05-41	04.00 uur. Afwerp van 25 brandbommen op Katwijk. Geen schade.	RL20 - 241	Bundesarchiv Freiburg			
Aanval met als doel vliegveld Valkenburg							
GEEN	04-06-41	Bomber Command. Blenheims, 54 stegen op, waarvan negen naar het vliegveld Valkenburg (...) Resultaten. Vliegveld Valkenburg. Eén Blenheim deed een aanval op een goederentrein op het spoorwegemplacement aan de NO-rand van Den Haag, de andere acht keerden voortijdig terug.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Hoewel er 9 toestellen vertrokken met als doel vliegveld Valkenburg, vond geen van hen doel.	Onverdacht
	04-06-41	Op 4 juni 1941 gingen 9 Blenheims naar het kustvliegveld, maar geen van hen vond het doel.	Grimm (2009), 246	Literatuur			

Gemeente Katwijk							
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
Bf-109 beschadigd op vliegveld Valkenburg							
GEEN	11-06-41	Bf-109 bij de start op het vliegveld Valkenburg beschadigd.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	De gemelde schade is ontstaan bij de start. Er zijn geen aanwijzingen dat het toestel ter plaatste is neergestort. Naar aanleiding van deze melding zijn geen wrakresten in de ondergrond te verwachten.	Onverdacht
Bommen op Bennebroek op 23/24 juni 1941							
GEEN	23/24-06-41	Katwijk (Valkenburg) meldde enkele bommen bij de namaakfabrieken (SI63) bij Bennebroek.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Dit is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
Bf-109 maakte noodlanding op vliegveld Valkenburg							
GEEN	03-07-41	Major Dr. E. Mix maakte met zijn Bf109f een noodlanding op Valkenburg. Het toestel raakte flink beschadigd.	Grimm (2009), 243	Literatuur	Onverdacht	Uit de bronnen kan opgemaakt worden dat een Bf-109 is neergekomen op vliegveld Valkenburg. Er wordt gemeld dat het een geslaagde noodlanding betrof. Er kan gesteld worden dat eventuele wrakresten niet in de grond zijn ingedrongen en reeds verwijderd zijn. Er zijn op basis van deze melding geen wrakresten van dit toestel binnen het onderzoeksqebied te verwachten.	Onverdacht
Bf 109 kwam bij vliegveld Valkenburg neer							
GEEN	23-07-41	Bij Katwijk (vlgv.) kwam een Bf 109 E-4 (3300) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Dit is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
Bommen op schijnvliegveld Vogelenzang							
GEEN	18/19-08-41	AD's o.a. vliegveld Katwijk. Noot. De bommen vielen op de SF14 bij Vogelenzang en niet op het vliegveld Valkenburg.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	De bommen zijn buiten de gemeente Katwijk neergekomen.	Onverdacht
	18/19-08-41	Bomber Command meende in de nacht van 18 op 19 augustus het vliegveld in de marge van een grotere operatie te hebben aangevallen, maar de bommen vielen op het schijnvliegveld bij Vogelenzang.	Grimm (2009), 246	Literatuur			
Bommen op vliegveld Valkenburg op 10 september 1941							
7091-012	10-09-41	Op 10 en 12 september bombarderen een aantal Wellingtons en Blenheims het vliegveld. (waarneming van P.J. van der Velden, Wassenaar.)	Grimm (2009), 246	Literatuur	Onverdacht	Er zijn geen andere bronnen die aanvallen op vliegveld Valkenburg op deze dag bevestigen. Met name opvallend daarbij is, dat de RAF geen aanvallen op Nederlands grondgebied meldt en de Duitse stukken dit bevestigen. De waarneming van P.J. van der Velden berust daarmee vrijwel zeker op een vergissing. Mogelijk vergist hij zich echter uitsluitend in de datum van de gebeurtenissen, want opvallend genoeg vonden vrijwel exact een maand later op beide dagen door de genoemde type toestellen volgens de RAF wel aanvallen plaats. Zie de analyses bij de meldingen van 10/11 oktober 1941 en 12/13 oktober 1941.	Onverdacht
	10-09-41	Het boek maakt geen melding van een aanval op of nabij Valkenburg. De meest nabije melding betreft een beschieting door Spitfires op kleine schepen bij IJmuiden. Alle gemelde aanvallen betreffen aanvallen op zee.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	10-09-41	In deze stukken zijn geen meldingen gevonden van aanvallen op Nederlands grondgebied voor deze datum, en weinig tot geen melding van vijandelijke toestellen die over Nederland vlogen.	RL2-II - 259	Bundesarchiv Freiburg			
	10-09-41 t/m 14-09-41	In deze stukken zijn op de data van 10 t/m 14 september 1941 geen meldingen gevonden van aanvallen op Nederlands grondgebied voor deze data.	RL20 - 242	Bundesarchiv Freiburg			
Bommen op vliegveld Valkenburg op 12 september 1941							
7091-013	12-09-41	Op 10 en 12 september bombarderen een aantal Wellingtons en Blenheims het vliegveld. (waarneming van P.J. van der Velden, Wassenaar.)	Grimm (2009), 246	Literatuur	Onverdacht	Er zijn geen andere bronnen die aanvallen op vliegveld Valkenburg op deze dag bevestigen. Met name opvallend daarbij is, dat de RAF geen aanvallen op Nederlands grondgebied in de ruime omgeving van Valkenburg meldt en de Duitse stukken dit bevestigen. De waarneming van P.J. van der Velden berust daarmee vrijwel zeker op een vergissing. Mogelijk vergist hij zich echter uitsluitend in de datum van de gebeurtenissen, want opvallend genoeg vonden vrijwel exact een maand later op beide dagen door de genoemde type toestellen volgens de RAF wel aanvallen plaats. Zie de analyses bij de meldingen van 10/11 oktober 1941 en 12/13 oktober 1941.	Onverdacht
	12-09-41	Het boek maakt geen melding van een aanval op of nabij Valkenburg. De meest nabije melding betreft een noodafwerp van een Blenheim boven de Reeuwijkse plassen in de nacht van 11 op 12 september. Alle andere gemelde aanvallen betreffen aanvallen op zee, geannuleerde missies en een aanval op vliegveld Haamstede in de nacht van 12 op 13 september door een Hampden.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	12-09-41	In deze stukken zijn geen meldingen gevonden van aanvallen op Nederlands grondgebied voor deze datum, en weinig tot geen melding van vijandelijke toestellen die over Nederland vlogen.	RL2-II - 259	Bundesarchiv Freiburg			
	12-09-41 t/m 14-09-41	In deze stukken zijn op de data van 12 t/m 14 september 1941 geen meldingen gevonden van aanvallen op Nederlands grondgebied voor deze data. Wel wordt op 12 september melding gemaakt dat de bemanning van drie toestellen, die gestationeerd waren op Katwijk, elders Spitfires waren tegengekomen.	RL20 - 242	Bundesarchiv Freiburg			
Bf 109 crashte in de Broekpolder ten oosten van vliegveld Valkenburg							
7091-021 Indicatief	27-09-41	Om 14.18 uur kwam bij Katwijk (400 O van vlgv.) een Bf 109 F-2 (8165) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Hoewel de exacte crashlocatie van de Bf109 in de Broekpolder niet bekend is, is wel bekend dat de bewoner van Achterweg 13, Torenvliet, het toestel op zo'n 100 meter van hem vandaan heeft zien neerkomen. Hij melde dat het toestel eerst met de neus de grond raakte en dat het lichaam van het toestel daarna vlak op de grond neersloeg. Doordat het toestel bij het opstijgen motorproblemen kreeg en dus niet van grote hoogte is neergestort kan gesteld worden dat het toestel maar beperkt in de ondergrond zal zijn ingedrongen. Dit wordt bevestigd doordat de landbouwer de gewonde piloot nog kon zien zitten. Aangezien het neerkomen van het toestel reeds onmiddellijk bij de op vliegveld Valkenburg gelegerde Duitse soldaten bekend was en zij direct na de crash ter plaatse waren, kan aangenomen worden dat zij de wrakresten van het toestel spoedig geruimd zullen hebben. Op basis van deze melding worden geen	Onverdacht
	27-09-41	Dit toestel stortte op 27 september 1941 neer door motorproblemen tijdens het vertrek van vliegveld Valkenburg.	Cony (2016), 139	Literatuur			
	27-09-41	Op zaterdag 27 september 1941, werd mij des namiddags medegedeeld, dat in de Broekpolder in de gemeente Valkenburg ZH, een vliegtuig was neergestort. In verband met deze mededeeling heb ik op voormelden datum een onderzoek ingesteld. Ik zag, dat op een met knollen bezaaid perceel bouwland, dat in gebruik is bij landbouwer Gerrit van Leeuwen, wonende Achterweg 13 [Torenvliet] te Valkenburg ZH, en welk bouwland is gelegen in de Broekpolder in deze gemeente, op een afstand van naar schatting 800 á 900 meter van den openbare Achterweg, een vliegtuig (jager) voorzien van de Duitse oorlogstekens stond. In verband hiermede hoorde ik: G. van Leeuwen "voornoemd", en Geert Slagter, landbouwersknecht, wonende eveneens Achterweg 13 te Valkenburg ZH, die mij eensluidend doch een ieder voor zich verklaarden:	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			

Gemeente Katwijk							
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
		Hedenmiddag, omstreeks 2.15 uur was ik op een perceel bouwland, gelegen in de Broekpolder, te Valkenburg ZH aan het werk. Ik hoorde het geluid van een in de lucht zijnd vliegtuig, en opziende zag ik een vliegtuig (Duitse jager) laag komen aanvliegen uit O richting. Het vliegtuig draaide naar links in Z richting. Het scheen mij dat het toestel sterkt naar links overhelde zoodat ik den indruk kreeg dat het op den rug lag. Direct hierop zag ik dat het vliegtuig met den kop naar den grond dook en hierop met een harden slag neerkwam. De kop raakte den grond en het achtereinde sloeg hierna vlak neer. De plaats waar het vliegtuig neerkwam, was ongeveer 100 m van de plaats waar ik werkte. Ik begaf mij direct daarheen en bij het toestel gekomen, zag ik de bestuurder bewegingsloos op zijn zitplaats zitten daar ik inmiddels van het op ongeveer 300 á 400 m afstand gelegen militaire vliegveld verschillende personen snel nader zag komen, heb ik aan het toestel of aan den bestuurder niets veranderd en ben ik, toen zij ter plaatse waren gekomen, weer aan mijn werk gegaan. Later zag ik, dat de bestuurder per ziekenauto werd vervoerd, terwijl ook een brandweerauto van het vliegveld ter plaatse kwam, welke evenwel geen dienst behoefde te doen. Ik weet niet of de motor van het vliegtuig op het moment van den val stilstond. Daar de plaats van het ongeval inmiddels door een Duitse militaire wacht was afgezet, is mij omtrent de toestand van het vliegtuig en van de bestuurder niets naders bekend.				wrakresten of eventueel aan boord geweest zijnde explosieven in de ondergrond verwacht.	
Vondsten granaten							
GEEN	02-10-41	PV 13 Ik zag dat de mij bekende: Arie de Vries, oud 23 jaren, van beroep landarbeider, wonende Markveld 2 te Valkenburg ZH, kwam aanlopen met een niet ontplofte granaat in zijn hand. De Vries is door mij staande gehouden en verklaarde mij desgevraagd: "Deze granaat is door mij gevonden op een perceel tuinland, gelegen aan de Achterweg in deze gemeente. Ik heb eenige malen op de granaat gestoken met mijn schap, daar ik meende dat het een steen was. Ik was nu op weg om deze te deponeren aan het Raadhuis dezer gemeente." De granaat welke er een was van 6 cm is waarschijnlijk tijdens de beschieting van Valkenburg ZH gedurende de oorlogsdagen van mei 1940 in den grond terecht gekomen en heeft daar sindsdien gezeten. De granaat is door mij gebracht naar het Raadhuis te Valkenburg ZH.	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg	Onverdacht	De exacte locaties van deze vondsten zijn niet te achterhalen. Er kan op basis van deze feiten geen verdacht gebied worden afgebakend.	Onverdacht
GEEN	02-10-41	PV 14. Gerrit van Leeuwen, landbouwer, wonende Achterweg 13 [Torenvliet] te Valkenburg ZH, deelde mede dat in een zijner schuren, staande bij zijn woning, een niet ontplofte granaat lag. Deze granaat was door Van Leeuwen, volgens zijn verklaring gevonden op een perceel land achter zijn woning en om te voorkomen dat kinderen deze zouden vinden, door hem in een schuur geborgen. Van Leeuwen verzocht mij om dezelfde reden de granaat te willen medenemen. met het oog op mogelijk gevaar, heb ik de granaat, een van 6 cm, overgebracht naar het Raadhuis der gemeente Valkenburg ZH.	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			
GEEN	1941	d.d. 09-10-41 op verschillende tijdstippen in het jaar 1941, werd mij kennis gegeven, dat bij het verrichten van slootwerkzaamheden door diverse personen, van uit sloten in de Broekpolder en het Jog, in deze gemeente, wapenen en munitie werden gevonden. Deze wapenen en munitie werden door mij gehaald en opgeborgen aan het Raadhuis dezer gemeente. In totaal werden door mij opgeborgen: 2 lichte machine geweren 1 karabijn 8 geweren (Hollands) 1 karabijn (Duitsch) 5 trommels 3 kisten met machinegeweerpatronen Eenige losse patronen 1 Duitse handgranaat 1 projectiel (pantserafweer) Deze wapenen en munitie waren blijkbaar afkomstig van de oorlogsdagen in mei 1940. Bovenstaande wapenen en munitie zijn op last van den Heer Burgemeester deze gemeente, onder mijn toezicht overgebracht naar het bureau van den Heer Polizei-Officier der Schutzpolizei te 's Gravenhage. De beide granaten genoemd in de pocessenverbaal no's 13 en 14 d.d. 4 oktober 1941, deze gemeente zijn eveneens aldaar afgegeven.	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			
Bommen op vliegveld Valkenburg op 10/11 oktober 1941							
7091-033	10/11-10-41	Bomber Command. Dertien Wellingtons voor Rotterdam. Resultaten. Zeven voerden de opdracht uit. Er was een dik wolkendek, maar door enkele gaten in de bewolking konden de vliegtuigen het doel toch identificeren. (...) AD's. O.a. Valkenburg, Haamstede, zoeklichten ten zuiden van Rotterdam, een brug over de Lek, 16 km oost van Rotterdam en Vlissingen. (...)	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	In de nacht van 10 op 11 oktober 1941 zou een Wellington als alternatief doel vliegbasis Valkenburg hebben aangevallen. Er is echter geen enkele bron die dit bevestigt. Opvallend hierbij is dat de Duitse bemanning van het vliegveld wel melding maakt van een neergeschoten toestel, maar geen melding doet van bominslagen. Daarnaast valt op dat de stukken uit het gemeentearchief er geen melding van maken. Hoewel in die stukken niet alle aanvallen gemeld worden, zou er ter plaatse een vrij groot aantal bommen van 250 lbs	Onverdacht

Gemeente Katwijk							
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
		Noot. Ook vielen bommen op het vliegveld Leeuwarden en op SF16 bij Aalsmeer.				en 500 lbs afgeworpen zijn, volgens de gegevens van de RAF over de aanval bij Rotterdam (bron: onderzoek derden voor locatie bij Rotterdam). Bij andere dergelijke gebeurtenissen rapporteerde men ter plaatse dat men wakker werd door bominslagen. Dat is deze avond/nacht niet het geval. Enige lokale bron die het lijkt te bevestigen, is waarneming van de heer P.J. van der Velden uit Wassenaar, die als bronvermelding in het boek van Grimm staat. Echter, de betrouwbaarheid van de bron kan niet beoordeeld worden, omdat niets bekend is over deze man. Het is enerzijds opvallend dat hij de soorten toestellen noemt, wat impliceert dat hij deskundig was, anderzijds is dat ook zeer onwaarschijnlijk, aangezien de aanval plaatsvond in het donker en met zeer dichte bewolking. De bron wordt niet als betrouwbaar genoeg gezien, aangezien geen enkele van de andere, betrouwbare, lokale bronnen enige melding van een aanval maakt. Er is niet voldoende feitenmateriaal om het onderzoeksgebied op basis van deze melding verdacht te verklaren.	
	10/11-10-41	In deze stukken zijn diverse meldingen van bominslagen op Nederlands grondgebied gemeld, echter geen op of nabij vliegbasis Valkenburg. Wel staat er dat er 2 S-Anlagen (schijnvliegvelden/schijnindustrie) met 14 brisantbommen en meerdere brandbommen zijn aangevallen, zonder melding van welke dat betrof.	RL2-II - 264	Bundesarchiv Freiburg			
	10-10-41 t/m 14-10-41	Er staat een melding in van vliegbasis Katwijk (zoals vliegbasis Valkenburg bekend stond bij de Duitsers), echter dat betreft uitsluitend de melding dat een piloot van hun basis een vijandelijk toestel bij Callantsoog had neergeschoten. Er is geen melding van bominslagen.	RL20 - 243	Bundesarchiv Freiburg			
	10-09-41	Op 10 en 12 september bombarderen een aantal Wellingtons en Blenheims het vliegveld. (waarneming van P.J. van der Velden, Wassenaar.) Noot T&A: deze melding staat hier, aangezien het vermoeden bestaat dat de datum verkeerd is vermeld in de bron (boek van Grimm) of verkeerd is gemeld door de heer P.J. van der Velden. Indien per abuis september is vermeld, in plaats van oktober, dan komen de data en type toestellen overeen met de meldingen van de RAF van aanvallen in de nachten van 10/11 en 12/13 oktober 1941.	Grimm (2009), 246	Literatuur			
Bommen op vliegveld Valkenburg op 12/13 oktober 1941							
7091-014	12/13-10-41	Coastal Command. Twee Blenheims, met als opdracht een aanval op Schiphol, konden dit veld niet vinden, maar wierpen hun bommen af op het vliegveld Valkenburg, waar inslagen op het veld werden gerapporteerd. Noot. De Blenheims waren van 500 Squadron.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	In de nacht van 10 op 11 oktober 1941 zou een Wellington als alternatief doel vliegbasis Valkenburg hebben aangevallen. Er is echter geen enkele betrouwbare, lokale bron die dit bevestigt. Opvallend hierbij is dat de Duitse bemanning van het vliegveld op de 13 ^e wel de melding van het op 11 oktober neergeschoten toestel bij Callantsoog nog meldt, maar geen melding doet van bominslagen. Het is daarmee onwaarschijnlijk dat het vliegveld is getroffen. Daarnaast valt op dat de stukken uit het gemeentearchief er geen melding van maken. Hoewel in die stukken niet alle aanvallen gemeld worden, zouden er ter plaatse twee maal vier bommen van 250 lbs afgeworpen zijn, volgens de gegevens van de RAF. Bij andere dergelijke gebeurtenissen rapporteerde men ter plaatse dat men wakker werd door bominslagen. Dat is deze avond/nacht niet het geval. Enige lokale bron die het lijkt te bevestigen, is waarneming van de heer P.J. van der Velden uit Wassenaar, die als bronvermelding in het boek van Grimm staat. Echter, de betrouwbaarheid van de bron kan niet beoordeeld worden, omdat niets bekend is over deze man. Het is enerzijds opvallend dat hij de soorten toestellen noemt, wat impliceert dat hij deskundig was, anderzijds is dat ook zeer onwaarschijnlijk, aangezien de aanval plaatsvond in het donker en met zeer dichte bewolking. De bron wordt niet als betrouwbaar genoeg gezien, aangezien geen enkele van de andere, betrouwbare, lokale bronnen enige melding van een aanval maakt. Tenslotte valt op dat beide aanvallende toestellen melding maken van een ring van rode lichten, wat ze voor Valkenburg aanzien. Ze hebben dus waarschijnlijk hetzelfde doelwit aangevallen. De rapporten van de Duitse autoriteiten melden die nacht dat één schijnvliegveld/ schijnindustrie twee maal werd aangevallen. Dit doet vermoeden dat de Blenheims niet het vliegveld, maar een schijnvliegveld hebben aangevallen. Er is niet voldoende feitenmateriaal om het onderzoeksgebied op basis van deze melding verdacht te verklaren.	Onverdacht
	12/13-10-41	In deze stukken zijn diverse meldingen van bominslagen op Nederlands grondgebied gemeld, echter geen op of nabij vliegbasis Valkenburg. Wel staat er dat er 2 S-Anlagen (schijnvliegvelden/schijnindustrie) met meerdere brisantbommen zijn aangevallen, zonder melding van welke dat betrof. Eén van die locaties werd twee maal aangevallen. Geen schade.	RL2-II - 264	Bundesarchiv Freiburg			
	12-10-41 t/m 14-10-41	Er staat een melding in van vliegbasis Katwijk (zoals vliegbasis Valkenburg bekend stond bij de Duitsers), echter dat betreft uitsluitend de melding dat een piloot van hun basis een vijandelijk toestel bij Callantsoog had neergeschoten. Er is geen melding van bominslagen.	RL20 - 243	Bundesarchiv Freiburg			
	12-09-41	22.30 tot 22.53 uur. Blenheims L Y A/500 stegen op voor een aanval op Schiphol. Ze konden hun doelwit niet vinden wegens 9/10 bewolking. Y en L wierpen elk 4 bommen van 250 lbs G.P. af op vliegbasis Valkenburg. Geen resultaten werden waargenomen. Toestel L opgestegen om 22.30 uur en geland om 00.45 uur. Toestel Y opgestegen om 22.45 uur en geland om 01.15 uur. Y/500 kwam op een hoogte van 15.000 voet boven de Nederlandse kust – bewolking van 9/10 op 5.000 voet, waardoor doelwit onmogelijk gevonden kon worden. Bij RNXL 1030 zag de bemanning door een gat in de bewolking een ring van rode lichten op het doelwit, waarvan werd aangenomen dat het Valkenburg was. (...) L/500 kon het doelwit niet vinden – 9/10 bewolking op 4.000 voet boven de Nederlandse kust. Observeerde een cirkel van rood licht en wit, flitsend licht en medium luchtafweer vanaf Valkenburg. Wierp 4 stuks 250 lbs bommen af in vlucht vanaf zuid naar noord, waarvan werd waargenomen dat ze ten noorden van het vliegveld ontploften. (...)	AIR27 - 1942	The National Archives Londen			
	12-09-41	Op 10 en 12 september bombarderen een aantal Wellingtons en Blenheims het vliegveld. (waarneming van P.J. van der Velden, Wassenaar.) Noot T&A: deze melding staat hier, aangezien het vermoeden bestaat dat de datum verkeerd is vermeld in de bron (boek van Grimm) of verkeerd is gemeld door de heer P.J. van der Velden. Indien per abuis september is vermeld, in plaats van oktober, dan komen de data en type toestellen overeen met de meldingen van de RAF van aanvallen in de nachten van 10/11 en 12/13 oktober 1941.	Grimm (2009), 246	Literatuur			
Bf 109 kwam neer bij vliegveld Valkenburg							
GEEN	15-10-41	Om 09.00 uur kwam bij Katwijk (vlgv.) een Bf 109 F-4 (7290) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Dit is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht

Gemeente Katwijk					Analyse bronnenmateriaal-		
Inventarisatie bronnenmateriaal							
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
Bommen op vliegveld Valkenburg op 29/30 oktober 1941							
7091-015	30-10-41	Onbekende tijd. Katwijk. 6 brisantbommen. Aanval op vliegveld. Lichte schade aan het Rollfeld.	RL2-II - 268	Bundesarchiv Freiburg	Onverdacht	Op 30 oktober 1941 werden door een Hampden bommen afgeworpen op vliegbasis Valkenburg. Dit toestel werd direct daarop neergeschoten en is neergestort in de Noordzee. Er werden door de Duitse eenheden zes bommen gemeld, die allen ontploften. Uit de stukken van de RAF blijkt dat elke Hampden die nacht maximaal zes bommen mee had. Alle bommen van deze aanval zijn dus ontploft en de aanval leidt niet tot de afbakening van een verdacht gebied.	Onverdacht
	30-10-41	Om 00.15-01.15 uur afworpen op vliegbasis Katwijk (noot T&A: zo werd Valkenburg door de Duitsers genoemd) (slecht leesbaar) vliegtuigen vielen aan. Om 00.15 uur 6 bommen op [ONLEESBAAR] der Rollplatz afgeworpen, allemaal ontploft. Geen letsel of schade. Een Hampden neergeschoten op coördinaat 43733 om 00.25 uur, nog niet bevestigde informatie. Neergestort in zee. (niet goed leesbaar) onbekend.	RL20 - 243	Bundesarchiv Freiburg			
	30-10-41	Bomber Command. Vijfenveertig vliegtuigen, 40 Hampdens en vijf Manchesters voor aanvallen op Schiphol. Resultaten. Elf Hampdens en één Manchester voerden de opdracht uit (...) Er was een dikwolkendek en het zicht was zo slecht dat geen resultaten konden worden waargenomen. (...) AD's. Eén vliegtuig elk respectievelijk de vliegvelden Oostvoorne, Bussum, Alkmaar en een 'dummy' bij Schiphol, maar resultaten niet waargenomen. Noot: (...) het vliegveld Valkenburg meldde een aanval met zes bommen om 00.15 uur. Zoeklichten en flak kwamen in actie en om 00.25 uur werd een aanvallende Hampden door de flak getroffen en stortte in zee neer. (...) De Hampden die door de flak van he vliegveld Valkenburg werd neergeschoten, was van No. 106 Squadron, Sgt. Panting en zijn bemanning kwamen om.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	29/30-10-41	In de nacht van 29 op 30 oktober wierp een Hampden van het 106 sq zes brisantbommen op de Duitse basis, maar de flak trof het toestel dat met bemanning en al in de Noordzee stortte. Hoewel de Hampden opdracht had gekregen Schiphol aan te vallen, werd dat blijkbaar Valkenburg.	Grimm (2009), 246, 248	Literatuur			
	29/30-10-41	In den nacht van 29 op 30 oktober 1941, te omstreeks 12.15 uur, bevond ik: Ephraim Rous, gemeente- en onbezoldigd rijksveldwachter der gemeente Valkenburg ZH mij in mijn woning, in de gemeente Valkenburg ZH. Ik hoorde het geluid van een vliegtuigmotor en direct hierop hoorde ik luchtafweergeschut. Toen ik hierop naar buiten keek, zag ik dat vanaf het in deze gemeente liggend militaire vliegveld, werd geschoten met lichtspoormunitie. Te omstreeks half een uur, hoorde ik weer een naderend vliegtuig en ook deze werd vanaf het vliegveld onder vuur genomen, waarbij op een moment, de projectielen over de kom van deze gemeente vlogen. Daar ik hoorde dat luchtalarm werd gegeven, begaf ik mij naar de Hoofdpst van de LBD. Nadat nog enige malen vliegtuigen waren overgevlogen, welke vanaf het vliegveld onder vuur werden genomen, zag ik omstreeks 1.10 uur een vliegtuig op een hoogte van naar schatting 200 á 300 meter hoogte, vliegende in de richting oost-west. Ook dit vliegtuig werd vanaf het vliegveld beschoten, waarbij de projectielen over deze gemeente heenvlogen. Omstreeks 1.15 uur, hoorde ik geluid als van ontploffende bommen, in noordelijke richting, doch buiten deze gemeente. Nadat nog enige malen vliegtuigen over deze gemeente vlogen, op welke, daar zij hoger vlogen en het zicht in verband met toenemende laaghangende bewolking slecht was geworden, niet werd geschoten, werd te omstreeks 2 uur het signaal gegeven "Luchtgevaar geweken". Persoonlijke ongelukken kwamen niet voor, terwijl geen materiële schade werd waargenomen.	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			
	30-10-41	Uit de Record Books blijkt dat de Hampdens die deze nacht aanvallen uitvoerden po Schiphol en andere vliegvelden in Nederland, alleen bommenladingen haddden van maximaal zes stuks brisant van 250 en 500 lbs.	AIR24 - 236	The National Archives Londen			
Soorten afgeworpen bommen op vliegveld Valkenburg in 1941							
7091-011, -012, -013, -014, -015	01-01-41 t/m 31-10-41	In de periode van 01-01-1941 tot 31-10-41 werden er op vliegveld Valkenburg door vijf toestellen aanvallen gedaan. Hierbij werd in totaal afgeworpen: 1x 1000 lbs GP, 27x 500 lbs GP, 1x 250 lbs GP, en 100x 4lbs staafbrandbommen. Z.62, 4 aanvallen.	Low-Countries-2	TA-Archief	Onverdacht	Zie afzonderlijke analyses van de bombardementen met de markeringsnummers 7091-011, -012, -013, -014 en -015.	Onverdacht
Bf 109 kwam neer op vliegveld Valkenburg							
GEEN	14-02-42	Bij Katwijk (vlgv.) kwam een Bf 109 F-4 (7120) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Dit is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
Bf 109 kwam neer op vliegveld Valkenburg							
GEEN	14-02-42	Bij Valkenburg (vlgv.) kwam een Bf 109 F-4 (7190) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Dit is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht

Gemeente Katwijk							
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
Bommen neergekomen bij Katwijkerweg te Valkenburg op 12/13 april 1942							
7091-022	12/13-04-42	Omstreeks 10.45 uur des avonds hoorde ik, de gemeente- en onbezoldigd rijksveldwachter Rous, het geluid van een vliegend vliegtuig en direct hierna een hevigen knal, welke naar mijn mening werd veroorzaakt door ontploffende bommen, gevolgd door een geluid alsof kleine voorwerpen neervielen. Daar ik kort hierna de sirene te Valkenburg ZH het signaal hoorde geven "Luchtalarm", begaf ik mij zoo snel mogelijk naar den Hoofdpost van de LBD deze gemeente n et Raadhuis, alwaar mij werd medegedeeld dat in de omgeving der Katwijkerweg in deze gemeente, bominslag had plaats gehad, waarbij gewonden waren gevallen. ik begaf mij daarheen en zag bij perceel 37 een man terzijde van den weg liggen. Daar tegelijk met mij helpers en helpsters van de LBD ter plaatse kwamen en mij werd medegedeeld dat waarschijnlijk een z.g. blindganger in de onmiddellijke omgeving lag, heb ik, nadat ik mij onbekend voorwerp had gezien dat gedeeltelijk boven den grond uitstak, met de orde dienst van de LBD een 40tal woningen in de nabijheid door bewoners doen ontruimen en het verkeer over een gedeelte van de Katwijkerweg stil gelegd, [...]. Intussen vernam ik dat bij de bomaanval 1 dode was gevallen, Jan de Wit wonende te Katwijkerweg 15. Twee personen gewond, wonenden te Katwijkerweg 45 en 47. [...] De ten dienste der geneeskundige Dienst staande barak, was niet te gebruiken, daar deze stond op 30 á 35 m afstand, waar de blindganger werd vermoed. Uit het door mij ingesteld onderzoek is gebleken dat alle getroffen en zwaargewonden zich buiten, op de Katwijkerweg bevonden. [...] De afzetting en ontruiming bleef gedurende den nacht gehandhaafd. Te omstreeks 0.20 uur werd door mij, terwijl ik mij in het Raadhuis bevond, een knal gehoord. Personen welke zich voor het Raadhuis bevonden verklaarden deze ok te hebben gehoord en te hebben bemerkt dat kleine voorwerpen in de omgeving neervielen. In den morgen van 13 april 1942, werd door den heer Wiegman, inspecteur bij de Rijksinspectie voor de Bescherming van de Bevolking tegen Luchtaanvallen, een onderzoek in gesteld. Hieruit bleek, dat het voorwerp dat in den grond zat, was een bus welke gediend had ter berging van een parachute voor een lichtfakel. Volgens mededeeling van den Heer Wiegman, waren waarschijnlijk vier lichte bommen gevallen, n.l. één op een gebouwtje waarin o.a. het kantoor is gevestigd van de NV Schelpkalkfabriek te Valkenburg ZH, één op een plaatijzeren loodsje op dat terrein, terwijl twee waren gevallen op een stukje open grond, op een afstand van 10 á 12 m van twee woningen, welke op datzelfde terrein staan. Na onderzoek door den heer Wiegman, gaf deze toestemming, om nadat de scherven waren verzameld, het verkeer door te laten gaan en de ontruimde woningen door de bewoners te laten betrekken. [...] In den morgen van 13 april 1942, te omstreeks 12 uur, werd door mij, in een perceel tuinland, gelegen langs de Katwijkerweg, op een afstand van 70 á 80 meter van de plaats waar de bominslag had plaatsgevonden, een bus gevonden, gelijk aan die welke reeds eerder was gevonden. Beide bussen zijn door de Duitsche militairen medegenomen naar het militaire vliegveld. [...] Door de bominslag bekwamen 5 woningen enige schade, dezelfde woningen vrij ernstige glasschade, 5 minder ernstige glasschade, terwijl bij enkele anderen in woningen en broeikassen een of meer ruiten werden vernield. Het kantoor der NV Schelpkalkfabriek bekwam ernstige schade terwijl het plaatijzeren loodsje werd vernield.	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg	Onverdacht	Dit is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
Bommen op vliegveld Valkenburg op 22/23 april 1942							
GEEN	22/23-04-42	Bomber Command. AD's. Een Wellington deed een aanval op een vliegveld, waarschijnlijk Valkenburg, met inslagen en branden in de ZO-hoek van het veld.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Volgens gegevens van de RAF zou een Wellington in de nacht van 22 op 23 april 1942 bommen hebben afgeworpen op vliegveld Valkenburg. Dit betrof uitsluitend staaftbrandbommen van 4 lbs. Er zijn geen bronnen die bevestigen dat de bommen daadwerkelijk op of nabij het onderzoeksgebied terecht zijn gekomen. In de Duitse stukken is er geen melding van aangetroffen. Tevens zijn er enkele leemtes in kennis: 1. De plaatselijke luchtbeschermingsdienst rapporteerde veel, maar nachtelijke inslagen op of nabij het vliegveld lijken uitsluitend opgemerkt te zijn doordat men bommen hoorde ontploffen. Daarvan is geen sprake bij brandbommen van 4 lbs, dus als ze er gevallen zijn, dan kunnen ze onopgemerkt voor de luchtbeschermingsdienst gevallen zijn. 2. Op luchtfoto's zijn sporen van dergelijke brandbommen niet te herkennen, behalve als ze brand aan gebouwen hebben veroorzaakt. Inslagen op een vliegveld zullen dus niet herkenbaar zijn, tenzij hangers erdoor vernietigd zijn. Aangezien de melding van de RAF is dat de zuidoosthoek werd getroffen en er geen andere informatie beschikbaar is dat het vliegveld is getroffen, noch waar het getroffen zou zijn, kan gesteld worden dat er geen feitenmateriaal is dat erop duidt dat de bommen in of nabij het onderzoeksgebied terecht zijn gekomen.	Onverdacht
	22/23-04-42	Eén toestel deed een aanval op vliegveld Valkenburg. Hierbij werden circa 800x 4 lbs staaftbrandbommen afgeworpen.	Low-Countries-2	TA-Archief			
	22-04-42 t/m 25-04-42	In de periode van 22 t/m 25 april 1942 wordt geen melding m.b.t. vliegbasis Katwijk/Valkenburg gemaakt in deze stukken.	RL20 - 244	Bundesarchiv Freiburg			

Gemeente Katwijk							
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatie conclusie	Deelgebied
Bommen op vliegveld Valkenburg op 28/29 april 1942							
Luchtfoto	28/29-04-42	Bomber Command. Blenheims naar vliegvelden in Nederland. Resultaten. (...) één Blenheim naar Valkenburg. Hier werden geen resultaten waargenomen.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	In de nacht van 28 op 29 april 1942 viel volgens de gegevens van de RAF een Blenheim vliegbasis Valkenburg aan met twee bommen van 250 lbs en zestien bommen van 40 lbs. Lokale bronnen bevestigen dit niet. Duitse stukken melden wel een oefening en het neerschieten van een Spitfire, maar geen bominslagen op of nabij het vliegveld. Ook de luchtbeschermingsdienst met hier niets over. Op de luchtfoto's zijn geen eenduidige sporen van een bombardement zichtbaar op of nabij het onderzoeksgebied. Er is daarmee niet voldoende feitenmateriaal op basis waarvan een verdacht gebied afgebakend kan worden binnen het onderzoeksgebied.	Onverdacht
	28/29-04-42	Eén toestel deed een aanval op vliegveld Valkenburg met 2x 250 lbs GP en 16x 40 lbs GP.	Low-Countries-2	TA-Archief			
	28-04-42 t/m 01-05-42	In de periode van 28 april t/m 1 mei 1942 wordt geen melding m.b.t. vliegbasis Katwijk/Valkenburg gemaakt in deze stukken, met uitzondering van een oefening en een Spitfire die door een toestel, gestationeerd op Katwijk, was neergeschoten.	RL20 - 244	Bundesarchiv Freiburg			
	19-05-42	De luchtfoto dekt het grootste deel van vliegveld Valkenburg en het gebied ten noorden en oosten van het veld, inclusief dorp Valkenburg. De foto is van matige schaal en matige tot aardige kwaliteit. Het dekt het noordelijke onderzoeksgebied. Er zijn binnen en direct bij het onderzoeksgebied geen eenduidige sporen van een bombardement zichtbaar.	Foto 1049 Sortie 4/2524	ACIU			
Luchtfoto	07-07-42	Deze foto dekt het gebied ten oosten van vliegveld Valkenburg waaronder ook dorp Valkenburg. De foto is van matige schaal en kwaliteit. Het dekt het zuidelijke onderzoeksgebied. Er zijn binnen en direct bij het onderzoeksgebied geen eenduidige sporen van een bombardement zichtbaar.	Foto 1068 Sortie C/0043	ACIU			
Luchtfoto van 19 mei 1942							
Luchtfoto	19-05-42	De luchtfoto dekt het grootste deel van vliegveld Valkenburg en het gebied ten noorden en oosten van het veld, inclusief dorp Valkenburg. De foto is van matige schaal en matige tot aardige kwaliteit. in de noordoosthoek van het vliegveld zijn stellingen zichtbaar. Iets ten noorden hiervan zijn eveneens enkele stellingen zichtbaar. Verder zijn er binnen en direct bij het onderzoeksgebied geen eenduidige sporen van oorlogshandelingen zichtbaar.	Foto 1049 Sortie 4/2524	ACIU	Onverdacht	Stellingen: Er zijn stellingen in en nabij het onderzoeksgebied zichtbaar op de luchtfoto. In en nabij het onderzoeksgebied zijn bij dergelijke stellinglocaties en in de directe omgeving ervan reeds opsporingsonderzoeken uitgevoerd. Hierbij zijn geen explosieven aangetroffen, die in verband te brengen zijn met het gebruik van deze stellingen, of dumpingen van daar aanwezige munitie. Ook zijn er in de ruimere omgeving geen explosieven aangetroffen die daarmee in verband te brengen zijn. Het onderzoeksgebied is daarmee niet verdacht in verband met deze stellingen.	Onverdacht
Bf 109 kwam neer op vliegveld Valkenburg							
GEEN	28-05-42	Bij Katwijk (vlgv.) kwam een Bf 109 E-4 (8622) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Dit is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
Bommen op vliegveld Valkenburg op 25/26 juni 1942							
Luchtfoto	25/26-06-42	Fighter, Coastal en Army Cooperation Command. Op vliegvelden. Fighter Command 31 vliegtuigen, veertien Bostons, elf Hurricanes en zes Havocs. Coastal Command twaalf Beaufighters en Army Cooperation Command vijftien Blenheims. Reultaten alle Commands. Drieënvijftig vliegtuigen, waarvan 33 van Bomber Command, zestien van Fighter Command en vier van Coastal Command voerden aanvallen uit op de volgende vliegvelden in Nederland: (...) Valkenburg (...)	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	In de nacht van 25 juni 1942 om circa 11.25 uur vond een bombardement plaats met als doelwit vliegbasis Valkenburg. De veldwachter zag en hoorde inslagen van de aanval vanaf een locatie vanwaar hij vrij uitzicht over een gedeelte van het militair vliegveld had. Hij zag bommen inslaan vanuit de richting van het vliegveld in zuid-zuidwestelijke richting van de kom van Valkenburg en even later in westelijke richting vanaf de bebouwde kom. In totaal waren naar zijn schatting 5 á 6 bommen afgeworpen, terwijl de mogelijkheid bestond dat ook brandbommen waren afgeworpen. De omschrijving komt niet overeen met wat de RAF meldt, namelijk dat er drie toestellen met in totaal meer dan 40 brisantbommen aanvielen. Op basis van de melding van de veldwachter is het zeer waarschijnlijk dat slechts één of maximaal twee toestellen hun lading in de omgeving van het vliegveld afwierpen. Er zijn twee locaties indicatief aangegeven waar bommen neer zijn gekomen. De eerste inslagen vonden mogelijk plaats nabij het zuidelijk onderzoeksgebied, aangezien ze ten zuid-zuidwesten van de kom van Valkenburg terecht zijn gekomen. Hiervan zijn echter geen sporen zichtbaar op de luchtfoto. Bovendien stelt de veldwachter "zoodra de dag aanbrak in den morgen van 26 juni 1942, is door mij, met eenige andere personen, een onderzoek ingesteld naar eventuele blindgangers, welke mogelijk in deze gemeente konden zijn neergekomen. dit onderzoek leverde geen resultaat." Hoewel blindgangers niet zondermeer te vinden zijn, mag verwacht worden dat ze in eerste instantie de kraters van de ontplofte bommen hebben gezocht en die omgeving aan ander onderzoek onderworpen. De enige plekken waar ze niet bij konden, waren de militaire terreinen waar ze ongetwijfeld geen toegang toe hadden. Aangezien het zuidelijke onderzoeksgebied buiten militair terrein lag en nabij boerderij Torenvliet, kan gesteld worden dat bominslagen in die omgeving vermeld zouden zijn. Dat is niet het geval en de bominslagen zullen dus niet in of nabij dit deel van het onderzoeksgebied plaatsgehad hebben.	Onverdacht
	25/26-06-42	Drie toestellen deden een aanval op vliegveld Valkenburg. In totaal 8x 500 lbs GP, 32x A.T. 9 lbs en circa 200x 4 lbs staafbrandbommen afgeworpen.	Low-Countries-2	TA-Archief			
	25/26-06-42	Op donderdag 25 juni 1942, des avonds omstreeks 11.25 uur, bevond ik, Rous, gemeente- en onbezoldigd rijksveldwachter der gemeente Valkenburg ZH, ij in een woning, staande aan de Burgemeester Lotsystraat te Valkenburg ZH. Vanuit de kamer waar ik mij bevond, had ik een vrij uitzicht over een gedeelte van het militair vliegveld, liggende in deze gemeente. Plotseling zag ik een felle lichtflits vanuit de richting van het vliegveld ZZW van de kom der gemeente Valkenburg ZH gevolgd door een dreunende slag, als van een exploderende bom. Direct hierop zag ik nog een lichtflits welke werd gevolgd door een slag. Onmiddellijk hierop werd van het vliegveld afweervuur gegeven en aan de richting waarin het afweervuur zich verplaatste, was de vliegrichting van het vliegtuig gaan de in de richting noord-west. Enkele seconden later, hoorde ik westelijk van de kom deze gemeente eenige slagen, blijkbaar veroorzaakt door bomafworp. Tevens hoorde ik het geluid van een vliegtuig dat zich in NW richting verwijderde, inmiddels werd door mij op de plaats waar de eerste bomafworp had plaatsgehad, een fel lichtschijnsel waargenomen, alsof ter plaatse lichtfakkels of brandbommen op den grond lagen te branden. Na enkele minuten waren deze blijkbaar uitgebrand, daar het lichtschijnsel was verdwenen. Op de plaats waar de laatste bommen waren gevallen, zag ik een vuurgloed met enige rookontwikkeling, blijkbaar afkomstig van een brandje van geringe omvang. Na ongeveer een half uur was dit ook blijkbaar geblust, daar de vuurgloed was verdwenen. In totaal zijn naar schatting 5 á 6 bommen afgeworpen, terwijl de mogelijkheid bestaat dat ook brandbommen zijn afgeworpen. Of de bommen op het vliegveld of daarachter zijn neergekomen was vanuit deze gemeente niet waar te nemen. [...] zoodra de dag aanbrak in den morgen van 26 juni 1942, is door mij, met eenige andere personen, een onderzoek ingesteld naar eventuele blindgangers, welke mogelijk in deze gemeente konden zijn neergekomen. dit onderzoek leverde geen resultaat.	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			
	07-07-42	Deze foto dekt het gebied ten oosten van vliegveld Valkenburg waaronder ook dorp Valkenburg. De foto is van matige schaal en kwaliteit. Er zijn binnen of bij de onderzoeksgebieden geen eenduidige sporen van de bominslagen zichtbaar.	Foto 1068 Sortie C/0043	ACIU			

Gemeente Katwijk					Analyse bronnenmateriaal-		
Inventarisatie bronnenmateriaal							
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
						De tweede locatie betreft inslagen ten westen van de bebouwde kom van Valkenburg. Ook hier zijn geen eenduidige bominslagen zichtbaar op de luchtfoto. Dit gebied ligt echter voor een deel in militair terrein, waardoor de veldwachter ter plaatse niet heeft kunnen constateren of er bominslagen of blindgangers waren. De exacte inslaglocaties zijn daarmee niet bekend. Er is daarmee geen feitenmateriaal op basis waarvan een verdacht gebied afgebakend kan worden binnen het onderzoeksgebied.	
Bf 109 kwam neer op vliegveld Valkenburg							
GEEN	03-07-42	Bij Katwijk (vlgv.) kwam een Bf 109 E-7 (4077) neer.	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Dit is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
Beschiëting vliegveld Valkenburg							
7091-016	04-07-42	Valkenburg. Drie vliegtuigen. Geen bomaanvallen uitgevoerd, maar alle vliegtuigen beschoten het veld met boordwapens waarbij een Bf-109 op de grond in brand werd geschoten.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	De beschiëting heeft op de landingsterreinen van het vliegveld plaatsgevonden. Dit is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
	04-07-42	Het waren 6 van de 12 Bostons die, verdeeld in 4 <i>flights</i> , aanvallen zouden doen op vliegvelden in het kustgebied. De drietallen die Valkenburg en Haamstede aanvielen, kwamen zonder verlies terug - maar aan die doelen was weinig eer te behalen.	Korthals Altes (1984)	Literatuur			
	04-07-42	Drie toestellen werden uitgestuurd voor een aanval op vliegveld Valkenburg. Er werden geen bommen afgeworpen.	Low-Countries-2	TA-Archief			
	04-07-42	Naar Valkenburg vertrokken drie Amerikaanse Bostons van het 15th Light Bombardment Squadron, maar door een inschattingsfout van de formatieleider bleef het bij een beschiëting met hun boordwapens vanaf geringe hoogte.	Grimm (2009), 248	Literatuur			
Luchtfoto van 7 juli 1942							
Luchtfoto	07-07-42	Deze foto dekt het gebied ten oosten van vliegveld Valkenburg waaronder ook dorp Valkenburg. De foto is van matige schaal en kwaliteit. Bij boerderij Torenvliet en langs de Broekweg zijn enkele stellingen zichtbaar. verder zijn er binnen of bij de onderzoeksgebieden geen eenduidige sporen van oorlogshandelingen zichtbaar.	Foto 1068 Sortie C/0043	ACIU	Onverdacht	<u>Stellingen</u> : Er zijn stellingen in en nabij het onderzoeksgebied zichtbaar op de luchtfoto. In en nabij het onderzoeksgebied zijn bij dergelijke stellinglocaties en in de directe omgeving ervan reeds opsporingsonderzoeken uitgevoerd. Hierbij zijn geen explosieven aangetroffen, die in verband te brengen zijn met het gebruik van deze stellingen, of dumpingen van daar aanwezige munitie. Ook zijn er in de ruimere omgeving geen explosieven aangetroffen die daarmee in verband te brengen zijn. Het onderzoeksgebied is daarmee niet verdacht in verband met deze stellingen.	Onverdacht
Bommen op vliegveld Valkenburg op 28/29 juli 1942							
7091-027	28/29-07-42	Bomber Command. 43 vliegtuigen vliegvelden. In NL drie Bostons naar respectievelijk Leeuwarden, Soesterberg, Gilze-Rijen, Schiphol, De Kooy, Bergen, Valkenburg en Venlo. Twee Blenheims naar Twente. De meeste vliegtuigen werden terug geroepen maar 16 vliegtuigen voerden aanvallen uit op o.a. Leeuwarden, Gilze-Rijen, Schiphol, De Kooy, Bergen en Valkenburg. In de meeste gevallen inslagen op het veld en tussen de gebouwen.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	In de nacht van 28 op 29 juli 1942 werden drie Bostons gestuurd om vliegbasis Valkenburg te bombarderen. Er zijn echter geen plaatselijke bronnen die dit bevestigen. Hierbij dient opgemerkt te worden dat er leemte in kennis is m.b.t. de informatie van de Duitsers. De plaatselijke veldwachter lijkt echter alle gebeurtenissen in de gemeente goed vastgelegd te hebben. Ook van bominslagen die hij hoorde en bij nader inzien op het vliegveld, of in naburige gemeente vielen, heeft hij verslag gelegd. Er is geen melding aangetroffen voor deze nacht, dus mogelijk heeft hij niets gehoord, maar het is daarmee wel vrij zeker dat er geen bommen zijn opgemerkt buiten het militaire terrein van het vliegveld. Ook de melding van de bemanning van de aanvallende vliegtuigen doet vermoeden dat de bommen niet in het onderzoeksgebied terecht zijn gekomen, aangezien ze melden de opstelplaatsen gemist te hebben, namelijk 500 yards ten zuidoosten ervan en tevens brand (dus waarschijnlijk treffers) bij de opstelplaatsen. Deze omschrijving zou betekenen dat die bommen ver buiten onderzoeksgebied terecht zijn gekomen.	Onverdacht
	28/29-07-42	Vliegveld Valkenburg. Group 2. 3 Bostons gestuurd, 3 aangevallen. 1x 500 lbs brisant, 56x 40 lbs brisant en 24x 30 lbs brandbommen afgeworpen. Enkele bommen vielen over het doel 500 yards ten zuidoosten van opstelplaatsen, maar er werden vlammen vanaf de doelwitten gezien.	AIR24 - 245	The National Archives Londen			
Aanval op vliegveld Valkenburg op 12 december 1942							
GEEN	12-12-42	Fighter Command. Twee Typhoons voerden aanvallen uit op gebouwen en barakken op het vliegveld Valkenburg en schepen in een kanaal daar dichtbij, maar deze meldden geen bijzondere resultaten.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	De aanval heeft op gebouwen en barakken van het vliegveld plaatsgevonden. De hangars lagen het meest nabij het onderzoeksgebied, op 200 meter of verder er vandaan. De aanval is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht

Gemeente Katwijk							
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatie conclusie	Deelgebied
Algemene informatie vliegveld Valkenburg							
GEEN	42/43	In de loop van 1942/1943 werd het vliegveld operationeel uit gebruik genomen. Het kon nog wel aangedaan worden door vliegtuigen maar een andere functie had het niet echt meer. Deze vroegtijdige sluit van het vliegveld had te maken met het feit dat er teveel aanvallen gedaan werden op vliegvelden aan de kust. Het was te riskant om een vliegveld zo dicht bij de kust te hebben. Later, toen de oorlog op haar einde liep, werd Flugplatz Katwijk door de Duitsers onklaar gemaakt. Over het gehele vliegveld werden greppels gegraven en palen neergezet om het landen voor vliegtuigen onmogelijk te maken. In maart 1945 werd het Platzkommando Katwijk officieel opgeheven.	Katwijkinoorlog FPKW	Internet	Onverdacht	Algemene informatie betreffende het vliegveld, betreft geen melding van explosieven.	Onverdacht
	24-04-44	Vliegveld Valkenburg is nog in gebruik. Alleen geschikt voor jachtvliegtuigen.	575-404	NIMH			
Fw 190 kwam neer op vliegveld Valkenburg							
GEEN	16-06-43	Er kwam een Fw190 A-4 (met serienummer 7033) neer in Katwijk (vliegveld).	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Dit is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
Bommen op vliegveld Valkenburg op 4 juli 1943							
GEEN	04-07-43	Bombardement door Bostons op vliegveld Valkenburg.	119-010-PrAn-01	ECG	Onverdacht	De onderhavige melding komt uit het ECG rapport 119-010-PrAn-01 uit 2011. De originele bron van deze melding stond niet in het rapport vermeld. Ook wordt deze melding niet door andere bronnen bevestigd. Er kan dus op basis van deze melding geen verdacht gebied worden bepaald. NB vermoedelijk is er sprake van een verwisseling met de aanval van exact een jaar ervoor, waarbij Bostons betrokken waren.	Onverdacht
Bombardement met als doel vliegveld Valkenburg op 12 augustus 1943							
GEEN	12-08-43	8th Air Force. Noot. Na een pauze van enkele dagen wegens het slechte weer, gingen de B-17's van de USAAF deze dag weer in grote getale op weg naar doelen in Duitsland, maar deden enkele groepen aanvallen op wat zij 'gelegenheidsdoelen' noemden. In hun Feindtätigkeitsberichten meldden de Duitsers: "(...) Om 08.35 uur werden ca. 35 brisantbommen afgeworpen op het vliegveld Katwijk, waarbij één RAD man en één Nederlander lichte verwondingen opliepen, een onderkomen van de RAD werd beschadigd en verscheidene telefoonleidingen van het leger werden vernield. (...) Hoewel het vliegveld Katwijk (voor ons Valkenburg) en de aanval bij Walcheren niet in de berichten van de 8th AF werden genoemd, is het aannemelijk dat beide deel uitmaakten van die morgen aangevallen 'gelegenheidsdoelen'.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Op 12 augustus 1943 werden inslagen van 35 brisantbommen gemeld door de Duitsers. De melding stelt dat ze "op vliegveld Katwijk" vielen, echter de omschrijving van de slachtoffers en schade (RAD staat voor Reichsarbeitsdienst, verplichte arbeid voor de Duitsers) komt sterk overeen met de melding uit gemeente Katwijk waar het St. Willebrordus-College werd getroffen, wat het onderkomen was voor een kleine groep van "den Deutschen Arbeitsdienst". Dit trekt in twijfel of het vliegveld zelf getroffen is. Een andere bron meldt inslagen ten westen van het vliegveld. Tevens heeft T&A contact opgenomen voor meer informatie m.b.t. dit bombardement, namelijk bij de heer Folkersma (adviseur van de gemeente Katwijk m.b.t. explosieven) en de heer Hans Nauta van Wardocs. Deze gaven aan dat uit de operationele aanvalsgegevens van de geallieerden bleek dat het onderzoeksgebied niet is getroffen.	Onverdacht
	12-08-43	Met het vertrek van vliegende Luftwaffe-eenheden van Valkenburg nam het aantal luchtaanvallen drastisch af. Wel incasseerde het vliegveld op 12 augustus 1943 nog circa 35 bommen, toen de Amerikanen het als gelegenheidsdoelwit bestookten. Daarna lieten de geallieerden Valkenburg met rust.	Grimm (2009), 248	Literatuur			
	12-08-43	In den morgen van Donderdag 12 augustus 1943 (ongev. 9 uur) vlogen 3 groote groepen geallieerde bommenwerpers (vliegende forten?) in Oostelijke richting over het grondgebied der gemeente Katwijk. Eenige vliegtuigen maakten zich van de groepen los en vlogen in verschillende richtingen boven de gemeente, naar schatting hebben 2 vliegtuigen bommen afgeworpen. Ernstige beschadigd werd het gebouw van het "St. Willebrordus-College" aan het Overrijn te Katwijk aan den Rijn en de zgn. kapel achter dat gebouw. In dat gebouw lag een kleine bezetting van den Deutschen Arbeitsdienst. Aan verschillende woningen in Katwijk aan den Rijn werd min of meer ernstige glasschade veroorzaakt. Achter de woning van den arts H. Hueting kwam eveneens een bom terecht, waardoor eenige bomen totaal ontworteld werden. Aan de woning van den arts werd alleen ernstige glasschade toegebracht. Een derde bom kwam achter de tramrails bij de woning van van der Vijver aan de Sandtlaan terecht. Hier ontstond een gat van ongeveer 2 meter diep en acht meter in het rond.	371	Gemeentearchief Katwijk			
GEEN	12-08-43	Bombardement (35 bommen). Bombardement om 08.35 uur door een B-17 met 35 bommen op het vliegveld Valkenburg. Getroffen werd onder andere buiten het vliegveld een terrein tussen de Ammonslaan en de Ruigelaan en de Katwijkseweg bij het Panbos.	Saricon 72494-VO-02	Gemeente Katwijk			
		Via Wardocs is navraag gedaan m.b.t. het bombardement van 12 augustus 1943. Hierbij is bevestigd, wat ook via de heer Folkersma (adviseur van de gemeente Katwijk m.b.t. explosieven) was aangegeven, namelijk dat uit de operationele aanvalsgegevens van de geallieerden blijkt, dat het onderzoeksgebied niet is getroffen.	Wardocs	Wardocs			

Gemeente Katwijk							
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
Verdedigingswerken op en rond Vliegveld Valkenburg							
7091-025	22-12-43	Op de NO hoek van het vliegveld stonden 3 stukken luchtdoel 2cm elk op een grote heuvel met flauw hellende taluds	575-187, 388	NIMH	Onverdacht	Stellingen: Er zijn stellingen in en nabij het onderzoeksgebied zichtbaar op de luchtfoto. In en nabij het onderzoeksgebied zijn bij dergelijke stellinglocaties en in de directe omgeving ervan reeds opsporingsonderzoeken uitgevoerd. Hierbij zijn geen explosieven aangetroffen, die in verband te brengen zijn met het gebruik van deze stellingen, of dumpingen van daar aanwezige munitie. Ook zijn er in de ruimere omgeving geen explosieven aangetroffen die daarmee in verband te brengen zijn. Het onderzoeksgebied is daarmee niet verdacht in verband met deze stellingen.	Onverdacht
	06-01-44	Terrein vliegveld Valkenburg is omgeven door een tankgracht, de ver hoeken zijn versterkt met zware bunkers. Op het terrein verspreid liggen camouflage werken met ingebouwde mitrailleursnesten en afweergeschut. De manschappen wonen in barakken die niet op het vliegveld gelegen zijn maar aan de W zijden van de Katwijkscheweg dus aan de kant van de duinen.	575-148, -379	NIMH			
7091-026	01-05-44	Iets van de NO hoek van het vliegveld af zou een stelling van 3 stukken van 2 cm flak Noot TA. Deze is op de luchtfoto van 18 maart 1945 niet zichtbaar op de aangegeven plaats	575-376	NIMH			
Luchtfoto	10-09-44	De foto is van goede schaal en kwaliteit. Ze is ondermeer geraadpleegd wegens de aanwezig van stellingen en verdedigingswerken in en bij het onderzoeksgebied. OP de luchtfoto zijn stellingen en prikkeldraadversperringen zichtbaar in en nabij het onderzoeksgebied.	Foto 3417 Sortie 106G/2764	Zwolle			
Luchtfoto	18-03-45	Op de foto zijn bij het vliegveld diverse stellingen zichtbaar, evenals ten noorden van het dorp.	Foto 4140 Sortie 106G/4894	Zwolle			
Bommen op vliegveld Valkenburg op 2/3 januari 1944							
7091-029	2/3-01-44	Bomber Command. (...) In hun Feindtätigkeitsberichten meldden de Duitsers dat tussen 01.05 en 06.14 uur enige bommen werden afgeworpen op Katwijk, Bergen en het eiland Texel, zonder schade aan te richten.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	In de nacht van 2 op 3 januari 1944 wordt door de Duitsers gemeld, dat er bommen werden afgeworpen op Katwijk, Bergen en het eiland Texel, zonder nadere specificatie waar exact. Allerdrie de locaties hadden een Duits, militair vliegveld, maar nergens wordt gesteld dat de bommen daar terecht zijn gekomen. Op een luchtfoto is geen spoor van bominslagen in of nabij het onderzoeksgebied zichtbaar. Er is daarmee geen feitenmateriaal op basis waarvan het onderzoeksgebied verdacht verklaard kan worden.	Onverdacht
	2/3-01-44	In de nacht van 2 op 3 januari werden er vanuit geallieerde vliegtuigen bommen gelost op het vliegveld Valkenburg. Het ging om een klein aantal bommen, die geen schade aanrichtte.	Harff (2007), 299	Literatuur			
	Luchtfoto	10-09-44	De foto is van goede schaal en kwaliteit. Ze is o.a. geraadpleegd wegens het bombardement dat gemeld is op 2/3 januari 1944. Er is zijn in en nabij het onderzoeksgebied geen eenduidige inslagen van bommen zichtbaar.	Foto 3417 Sortie 106G/2764			
Bommen op vliegveld Valkenburg op 17 maart 1944							
7091-017	17-03-44	8th Air Force. Zestien P-47 B's, geëscorteerd door 13 P-47 F's, werden uitgestuurd voor een aanval op het vliegveld Soesterberg. Van een hoogte van 18.000 tot 3000 voet, werd in duikvlucht 7 ton brisant afgeworpen. (...) Noot. In hun FTB meldden de Duitsers dat om 16.00 uur verscheidene vliegtuigen binnenvlogen tot in het gebied van Amersfoort, waarbij 40 brisantbommen werden afgeworpen op het vliegveld Soesterberg. (...) Tevens rapporteerden de Duitsers dat om 16.20 uur een brisantbom werd afgeworpen op het vliegveld Katwijk, zonder schade aan te richten.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Uit het proces-verbaal van de gemeente Valkenburg ZH valt op te maken dat de bommen of op het vliegveld of daarachter in de voormalige gemeente Katwijk zijn neergekomen. Dit is te ver van het onderzoeksgebied om erop van invloed te zijn.	Onverdacht
	17-03-44	Op vrijdag 17 maart 1944 te omstreeks 16.15 uur bevond ik, Rous, opperwachtmeester behorende tot groep Sassenheim, post Valkenburg ZH mij in het Raadhuis te Valkenburg ZH. Ik had tevoren eenigen tijd motorgeronk gehoord van in de lucht zijnde vliegtuigen. Op bovengenoemd tijdstip hoorde ik het gierend geluid als van een vliegtuig dat in duikvlucht daalt. Direct hierop hoorde ik de doffe knal als van een exploderende bom. Ik begaf mij naar buiten en hoorde het geronk van en vliegtuig in ZW richting van de kom van Valkenburg ZH, in de richting waar het vliegveld ligt. Tevens zag ik in die richting op of achter het vliegveld een zware rookwolk opstijgen. Het vliegtuig verwijderde zich in ZW richting. Of de bom op het vliegveld of daarachter is gevallen, kon door mij niet worden waargenomen. Evenmin kon door mij worden geconstateerd of persoonlijke ongevallen of materiële schade was ontstaan. Brand werd door mij niet waargenomen. Naar de aanwezigheid van eventuele blindgangers is niet gezocht, daar het terrein achter het vliegveld onder de gemeente Katwijk ligt en vanuit Valkenburg ZH niet te bereiken is. In verband hiermede hoorde ik op genoemden datum: Anton Lambertus van Delft, oud 37 jaren, monteur, hoofd van de LBD te Valkenburg ZH, wonende Middelweg 13 te Valkenburg ZH die mij verklaarde: Hedenmiddag omstreeks 16.15 uur, bevond ik mij op den openbarenweg te Valkenburg ZH. Ik hoorde het geluid van op groote hoogte vliegende vliegtuigen. Plotseling hoorde ik dat een der vliegtuigen met groote snelheid daalde. Ik zag het vliegtuig en direct hierna zag ik dat vanuit het vliegtuig een donkere streep welke zich verplaatste naar beneden. Even daarna hoorde ik een doffe knal en zag een zwarte rook opstijgen. Hieruit maakte ik op dat een brisantbom was gevallen op of achter het vliegveld Valkenburg ZH. Of schade of persoonlijke ongevallen waren aangericht, kon door mij niet worden waargenomen, daar het vliegveld niet toegankelijk is en het terrein daarachter vanuit Valkenburg ZH niet te bereiken en in de gemeente Katwijk ligt.	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			
Aanval in omgeving Katwijk							
GEEN	24-06-44	Noot. In hun FTB meldden de Duitsers (...) Tevens aanvallen op het vliegveld Deelen, waarbij een vliegtuig en een hangar werden beschadigd en in het gebied van Ermelo en Katwijk. (...) De bommen op Hoogovens komen uiteraard op het conto van de RAF Mustangs, de andere aanvallen op die van de USAAF-escortejagers (...)	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	De exacte locatie die werd aangevallen is niet bekend, er staat alleen dat het in de omgeving van Katwijk was. Er is geen bron die een nadere locatie aangeeft. Er is daarmee niet voldoende feitenmateriaal op basis waarvan een verdacht gebied in het onderzoeksgebied afgebakend kan worden.	Onverdacht
Bommen op vliegveld Valkenburg op 15 augustus 1944							

Gemeente Katwijk					Analyse bronnenmateriaal-		
Inventarisatie bronnenmateriaal							
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
7091-019	15-08-44	Noot. In hun FTB meldden de Duitsers het volgende: `Tussen 09.00 en 10.15 uur overvliegen van 200 bommenwerpers met jagerescorte via het gebied van de Scheldemonding naar W. Duitsland, met het afwerpen van bommen op Keulen, Darmstadt, Wiesbaden en Goch. 10.35 uur. In-, door- en terugvlucht van zeer grote formaties bommenwerpers met sterke jagerescorte in het Nederlands gebied, waarbij bommen werden afgeworpen op de vliegvelden Soesterberg, Deelen, Volkel, Venlo, Gilze-Rijen, Haamstede, Katwijk, op Zeist en het gebied zuidelijk van Den Haag. Tot op heden geringe personele verliezen en middelmatige gebouwenschade gerapporteerd. (...) Noot T&A: Zwanenburg meldt op deze dag talloze bommenwerpers die Nederlandse en andere vliegvelden in grote aantallen bombardeerden, waarbij Katwijk/Valkenburg niet wordt genoemd.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	De Duitsers melden op 15 augustus 1944 dat er in de ochtend bommen werden afgeworpen op onder andere vliegbasis Valkenburg. Hiervan is geen melding gemaakt door de plaatselijk luchtbeschermingsdienst, noch zijn er op de luchtfoto van een kleine maand later eenduidige sporen van zichtbaar in of nabij het onderzoeksgebied. Het onderzoeksgebied kan daarmee niet verdacht verklaard worden op basis van dit bombardement.	Onverdacht
Luchtfoto	10-09-44	De foto is van goede schaal en kwaliteit. Ze is geraadpleegd wegens het bombardement dat gemeld is op 15 augustus 1944. Er is zijn in en nabij het onderzoeksgebied geen eenduidige inslagen van bommen zichtbaar.	Foto 3417 Sortie 106G/2764	Zwolle			
Luchtfoto van 10 september 1944							
Luchtfoto	10-09-44	De foto is van goede schaal en kwaliteit. Ze is geraadpleegd wegens enkele gemelde bombardementen in de maanden ervoor. Daar zijn geen eenduidige sporen van zichtbaar in of nabij het onderzoeksgebied. Wel zijn er stellingen, bunkers en afscheidingen van het militaire terrein van het vliegveld zichtbaar, waaronder ook deels in het noordelijke onderzoeksgebied.	Foto 3417 Sortie 106G/2764	Zwolle	Onverdacht	<u>Stellingen</u> : Er zijn stellingen in en nabij het onderzoeksgebied zichtbaar op de luchtfoto. In en nabij het onderzoeksgebied zijn bij dergelijke stellinglocaties en in de directe omgeving ervan reeds opsporingsonderzoeken uitgevoerd. Hierbij zijn geen explosieven aangetroffen, die in verband te brengen zijn met het gebruik van deze stellingen, of dumpingen van daar aanwezige munitie. Ook zijn er in de ruimere omgeving geen explosieven aangetroffen die daarmee in verband te brengen zijn. Het onderzoeksgebied is daarmee niet verdacht in verband met deze stellingen.	Onverdacht
Duitsers vernielden vliegveld Valkenburg							
GEEN	Najaar 44	Toen de hongerwinter aanbrak, leek de rol van het vliegveld voorgoed uitgespeeld. Om te voorkomen dat geallieerde (zweef)vliegtuigen konden landen, plaatsten de Duitser houten palen. Ook sloopten zijn de houten banen gedeeltelijk en doorploegden het Rollfeld in rechte vlakken.	Grimm (2009), 248	Literatuur	Onverdacht	Er zijn geen aanwijzingen dat de Duitse soldaten bij het slopen van het vliegveld explosieven hebben gebruikt.	Onverdacht
Crash P-51 te Duifrak							
7091-023 Indicatief	05-12-44	Om 09.45 uur kwam er een P-51 B (42-106695) neer in Valkenburg (ZH) (Voorschoterweg).	Verliesregister NIMH	Literatuur	Onverdacht	Hoewel de exacte locatie van het toestel niet bekend is, kan uit de omschrijving van de locatie van het Duivenrak (huidige en oude topografische kaarten), de sloot en het feit dat er op de luchtfoto van 18 maart 1945 geen eenduidige sporen te zien zijn van de crashlocatie opgemaakt worden dat het toestel te ver van het de huidige onderzoeksgebieden is neergekomen om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
	05-12-44	Op het grondgebed van gemeente Valkenburg is slechts één geallieerd vliegtuig neergestort, namelijk op 5 december 1944. Ooggetuigen verklaarden dat het een jager was. E'n inzittende is met een parachute te Oegstgeest gedaald en werd daar gevangen genomen. Het is niet bekend of er nog meer personen in het vliegtuig zaten.	Val-1039	Gemeentearchief Valkenburg			
	05-12-44	Op dinsdag 5 december 1944, des voormiddags omstreeks 9 uur en 45 minuten, bevind ik: Rous, opperwachtmeester behorende tot post Valkenburg ZH mij op den Broekweg te Valkenburg ZH, toen door mij het geluid werd gehoord van een met groote snelheid naar beneden komend vliegtuig. Opkijkend zag ik dat in de richting Oegstgeest een parachute daalde waaraan een mensch hing. Tevens zag ik in de richting Haagsche Schouw een zwarte rookwolk van den grond opstijgen. Ik begaf mij daarheen en hoorde dat in een sloot terzijde van een perceel tuinland aan het Duifrak te Valkenburg ZH een vliegtuig was neergestort. Ter plaatse gekomen, zag ik op het land eenige kleine stukken metaal, welke blijkbaar, van den bovenbouw van het vliegtuig waren afgeslagen. Een slootkant was ongeveer één meter verzet. Het vliegtuig was daar blijkbaar in den sloot tegen de wal terecht gekomen, en was geheel onder water verdwenen. Omtrent de nationaliteit van het vliegtuig is door direct ter plaatse komende Duitse militairen een onderzoek ingesteld, doch zonder resultaat. Of er op het moment dat het vliegtuig in het water terecht kwam, meer inzittenden aanwezig waren is eveneens niet te zeggen. Behalve een gedeelte van een der vleugels, dat door militairen uit de sloot is gehaald, was van het vliegtuig niets terug te vinden, zoodat mag worden aangenomen dat dit zeer diep in den grond is gedoken.	Val-1039, 1045	Val- Gemeentearchief Valkenburg			
Luchtfoto van 18 maart 1945							
Luchtfoto	18-03-45	De luchtfoto dekt het gebied tussen Valkenburg dorp en Valkenburg vliegveld. De foto is van goede schaal en kwaliteit. Op de foto zijn bij het vliegveld diverse stellingen zichtbaar, evenals ten noorden van het dorp. Tussen deze laatste stelling en het dorp Valkenburg is ook zichtbaar dat er diverse huizen met de grond gelijk gemaakt zijn. Vermoedelijk om het schootsveld te verbeteren. Verder is er tussen het dorp en het vliegveld één krater zichtbaar. Dat het een krater is, is te herkennen aan de spreiding. Het rode gat van deze krater lijkt echter tot een vierkant uitgegraven.	Foto 4140 Sortie 106G/4894	Zwolle	Onverdacht	<u>Bomkrater</u> : Op de foto is op zo'n 180 meter van het noordelijkste onderzoeksgebied een bomkrater zichtbaar. Deze bevindt zich te ver van het onderzoekgebied om er op van invloed te zijn. <u>Stellingen</u> : Zie toelichting bij de melding van markeringsnummers 7091-025 en -026.	Onverdacht
Markeringsbommen op vliegveld Valkenburg op							
7091-028	29-04-45	Bomber Command. Van de 242 Lancasters en 16 Mosquito's dropten er 239 Lancasters en 14 Mosquito's respectievelijk 500 ton aan voedselvoorraden en zes ton aan markeringsbommen boven gebieden bij Den Haag, Leiden en Rotterdam. (...)	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur	Onverdacht	Uit de verschillende meldingen blijkt dat de geallieerden vele Target Identification bommen op vliegveld Valkenburg hebben afgeworpen. Gezien de datum zullen deze gebruikt zijn bij het afleveren van	Onverdacht

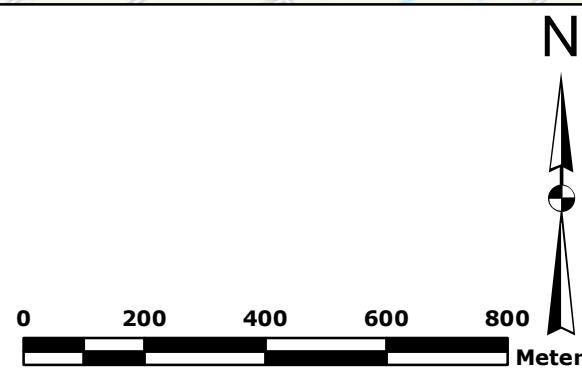
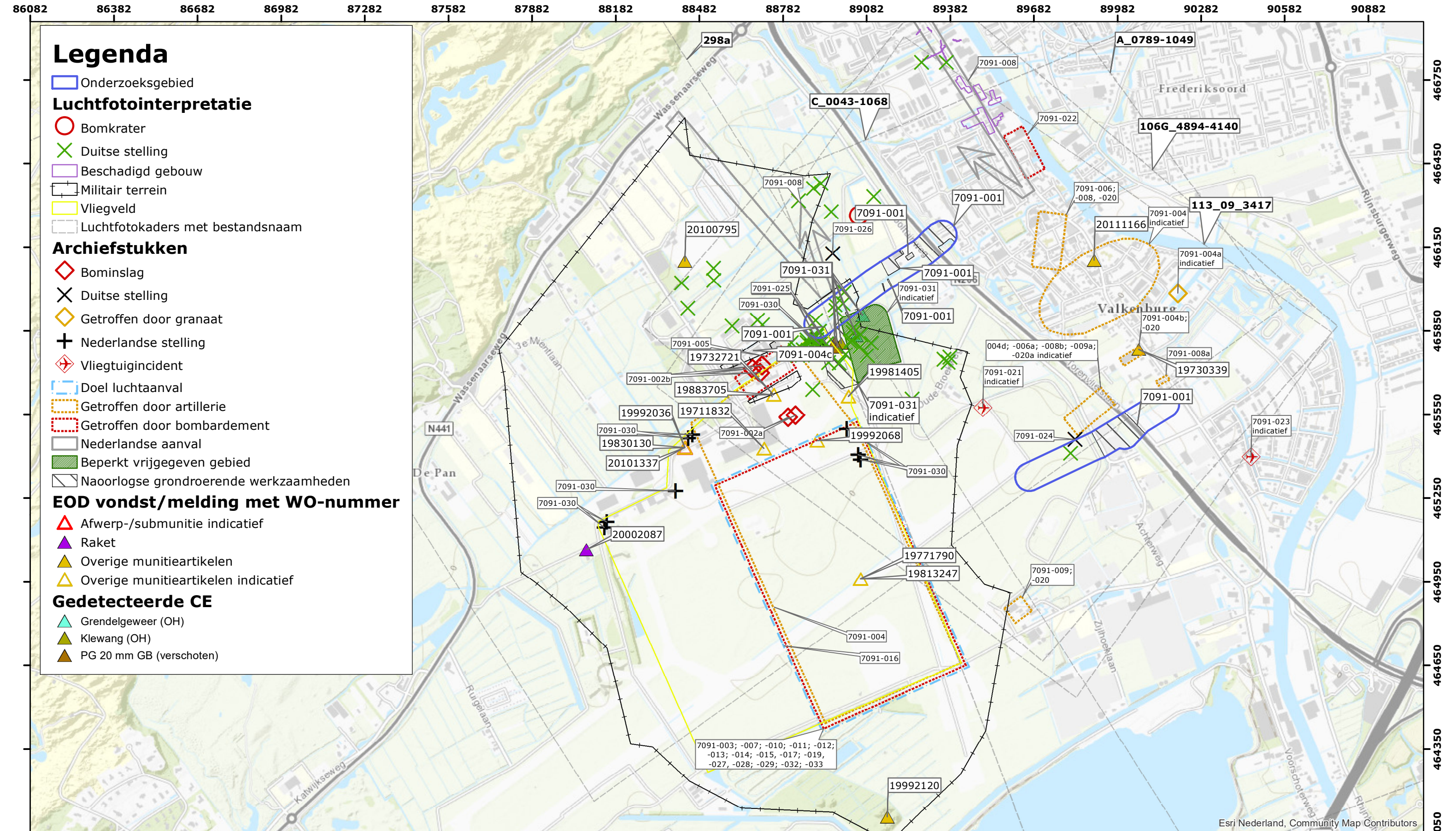
Gemeente Katwijk					Analyse bronnenmateriaal-		
Inventarisatie bronnenmateriaal							
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
		Noot: Het mag duidelijk zijn dat de Mosquito's als Pathfinder vlogen en het waren acht van No 105 en acht van 109 Squadron die vier plaatsen markeerden, elk met vier Mosquito's. Bij Duindigt, Waalhaven, Valkenburg en Ypenburg.				voedselpakketten waar west-Nederland na de hongerwinter dringend op zaten te wachten.	
	30-04-45	Bomber Command. Van de 484 Lancasters en 16 Mosquito's dropten er 482 Lancasters en 14 Mosquito's respectievelijk 974 ton aan voedselvoorraden en 12 ton aan markeringsbommen boven gebieden bij Den Haag, Leiden en Rotterdam. (...) Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur		Uit het onderzoek van ECH/Heijmans uit 2011 (119-010-PrAn-01) blijkt dat er op de start en landingsbanen van vliegveld Valkenburg (ten tijde van WOII) vele van deze TI bommen zijn aangetroffen. Er zijn geen aanwijzingen dat deze bommen buiten deze banen terecht zouden zijn gekomen. Op basis van deze meldingen wordt dit type bommen niet binnen de onderzoeksgebieden verwacht.	
	01-05-45	Bomber Command. Van de 492 Lancasters en 16 Mosquito's dropten er 488 Lancasters en 15 Mosquito's respectievelijk 1045 ton aan voedselvoorraden en aan markeringsbommen boven gebieden bij Den Haag, Leiden en Rotterdam. (...) Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	01-05-45	8th Air Force. 392 Vliegende Forten dropten 694 ton aan voedselvoorraden boven Den Haag, Leiden en Rotterdam. Noot: Na de RAF begon nu ook de 8th AF met het droppen van voedselvoorraden onder de codenaam 'Chowhound'. De droppingszones waren Valkenburg, Den Haag, de renbaan Duindigt, Ypenburg en Rotterdam.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	02-05-45	Bomber Command. Van de 487 Lancasters en 20 Mosquito's dropten er 483 Lancasters en 15 Mosquito's respectievelijk 1029 ton aan voedselvoorraden en 12 ton aan markeringsbommen in de gebieden bij Den Haag, Leiden, Gouda en Rotterdam. (...) Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	03-05-45	Bomber Command. Alle 383 Lancasters en 20 Mosquito's dropten respectievelijk 829 ton aan voedselvoorraden en 13 ton aan markeringsbommen bij Den Haag, Leiden, Gouda en Rotterdam. (...) Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	04-05-45	Bomber Command. Van de 204 Lancasters en 20 Mosquito's dropten er 197 Lancasters en 19 Mosquito's 412 ton aan voedselvoorraden en aan markeringsbommen bij Leiden, Gouda, Rotterdam en Den Haag. (...) Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	05-05-45	Bomber Command. Van de 199 Lancasters en 20 Mosquito's dropten er 193 Lancasters en 19 Mosquito's respectievelijk 397 ton aan voedselvoorraden en markeringsbommen bij Leiden, Den Haag, Gouda en Rotterdam. (...) Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	07-05-45	Bomber Command. Van de 545 Lancasters en 20 Mosquito's dropten er 543 Lancasters en 18 Mosquito's respectievelijk 1165 ton aan voedselvoorraden en markeringsbommen bij Leiden, Rotterdam, Den Haag en Gouda. (...) Noot T&A: Hoewel hier "Leiden" wordt gemeld, kan vrijwel zeker gesteld worden dat het vliegveld Valkenburg was waar ze werden afgeworpen.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	08-05-45	Laatste voedseldroppings boven Nederland. Noot T&A: Geen melding van vliegbasis Valkenburg/Leiden.	Zwanenburg (z.j.)	Literatuur			
	Eind april/ begin mie 45	Operaties Manna en Chowhound voedseldroppings, voorafgegaan door inzet Target Identification bommen (TI). Er zou sprake zijn van 120 afgeworpen TI's. Tevens blijkt uit opsporingsonderzoek dat er vele van deze TI-bommen zijn aangetroffen. Allen zijn aangetroffen ter plaatse van de ruime velden van het vliegveld zoals het was ten tijde van WOII, niet erbuiten en niet ter plaatse van de bebouwing en stellingen zoals ze waren in de oorlog.	119-010-PrAn-01	ECG			

Gemeente Katwijk							
Inventarisatie bronnenmateriaal					Analyse bronnenmateriaal-		
Markering	Datum	Gebeurtenis/locatie	Bronverwijzing	Archief	Conclusie	Motivatatie conclusie	Deelgebied
Detectie en benaderingswerkzaamheden							
7091-031 Indicatief	29-08-11	Het noordoostelijke deel van vliegveld Valkenburg is in 2011 onderzocht door ECG/Heijmans. Een deel is gecontroleerd ontgraven (tot en met 29-08-2011) het andere deel is puntsgewijs benaderd (tot en met 08-09-2011). In het ontgraven deel zijn twee munitieartikelen aangetroffen, in het benaderde deel eveneens twee.	119-010-PrAn-01	ECG	Onverdacht	De uitgevoerde opsporingswerkzaamheden betreffen contra-indicaties, waardoor locaties deels vrijgegeven zijn op de aanwezigheid van explosieven.	Onverdacht
		Binnen onderzochte deel heeft, zover kon worden nagegaan, alleen oppervlakte detectie plaatsgevonden.	Memo CQ	CQ P. Folkersma	Verdacht	De aangetroffen wapens en explosieven zouden kunnen duiden op de aanwezigheid van meer explosieven in de omgeving en zijn daarom per soort nog geanalyseerd:	Deelgebied 1
		Noot TA. Deze onderzochte gebieden staan indicatief in de kaart omdat er geen GIS bestanden beschikbaar waren.	E-mail CQ d.d. 13-04-2018	CQ P. Folkersma			
		Dhr. P. Folkersma heeft in e-mails op d.d. 13-04-2018 en d.d. 05-05-2018 aangegeven wat de munitieartikelen waren die zijn aangetroffen nabij het onderzoeksgebied. Dit betroffen: - Twee maal een grendelgeweer (OH) – afzonderlijk van elkaar aangetroffen; - Een klewang (OH) en twee PG 20 mm (GB) verschoten – afzonderlijk aangetroffen, maar binnen meters afstand van elkaar; - Restant (meerdere honderd) van alsook (iets minder dan 100) pantser/half pantserbrisant-brandgranaat, 20mm Brits (GB), verschoten. De grendelgeweren, klewang en de twee daarbij aangetroffen, verschoten 20 mm granaten, zijn allen op locaties aangetroffen waar ten tijde van WOII sloten lagen. Dat zou ook verklaren waarom ze niet eerder zijn aangetroffen bij naoorlogse werkzaamheden, aangezien al deze voorwerpen alleen als ze in bijvoorbeeld een sloot gedumpt zijn, dieper verwacht worden dan circa 20-30 cm diepte.			Onverdacht	Eén van de grendelgeweren valt buiten verdacht gebied en wordt als incident beschouwd. Er zijn in de gehele gemeente Katwijk namelijk Nederlandse soldaten aanwezig geweest in mei 1940, waarvan zeker meerderen hun wapens gedumpt zullen hebben. In de regel gebeurde dat nabij een gevechtszone wanneer men op de vlucht sloeg, zoals de twee die binnen 100 meter van het vliegveld zijn gedumpt. Dergelijke gebeurtenissen resulteren in een af te bakenen verdacht gebied. Maar er zullen ook soldaten geweest zijn, die pas verder van een gevechtszone hun wapens dumpten en ook na de capitulatie zijn mogelijk wapens uit frustratie gedumpt (dat is vrij vaak gebeurd). Dergelijke incidenten zijn echter niet af te bakenen als er geen concrete melding met locatie van is. Het gedumpte grendelgeweer dat op ruimschoots meer dan 100 meter van het voormalige vliegveld is aangetroffen, leidt daarom niet tot een verdacht gebied – er zijn geen aanwijzingen dat men in grote aantallen wapens dumpte in deze omgeving en alle mogelijke dumplocaties in de gemeente Katwijk verdacht verklaren is ondoenlijk.	Onverdacht
					Onverdacht	<u>20 mm granaten:</u> Deze zijn in eerste instantie vrijwel zeker allemaal verschoten door geallieerde vliegtuigen die het vliegveld aanvielen. Doelwit zullen Duitse vliegtuigen, loodsen, hangars, barakken en mogelijk stellingen geweest zijn. Dit is echter niet af te bakenen, aangezien geen getroffen locaties bekend zijn. Ook van de aangetroffen granaten is niet bekend waar ze oorspronkelijk vandaan kwamen, aangezien ze ter plaatse, buiten het onderzoeksgebied, gedumpt zijn.	Onverdacht
Naoorlogse grondroering							
7091-001	Naoorlogs	Op basis van de vergelijking van luchtfoto's ten tijde van WOII met de huidige situatie valt op dat er naoorlogs ten zuiden van Valkenburg dorp een industrieterrein is aangelegd. Verder is de Torenvlietslaan aangelegd. En zijn er buiten het dorp ook nog enkele nieuwe panden gebouwd.	Luchtfoto's WOII en GoogleEarth	Luchtfoto's WOII en GoogleEarth	Onverdacht	Op basis van de naoorlogse grondroering geldt een achtergrondrisico voor de laag grond die naoorlogs geroerd is.	Onverdacht

Overzicht ruimingen uitgevoerd door de EOD (MORA's)

Gemeente Katwijk		Vondst	Analyse bronnenmateriaal		
UO nr	Locatie		Conclusie	Motivatie conclusie	Deelgebied
19711832	Marinevlieggkamp Valkenburg	1 x geweergranaat 1 x rookgranaat 1 x 20 mm. granaat	Onverdacht	De vondst is gedaan op het terrein van Marnevlieggkamp Valkenburg. De huidige onderzoeksgebieden liggen buiten het terrein van het vliegveld. De onderzoeksgebieden zijn onverdacht met betrekking tot deze melding.	Onverdacht
19730339	Bij garage Poot, Hoofdstraat 104, Valkenburg	1 x bpg 37 mm	Onverdacht	Deze vondst is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
19732721	Marinekaz. (Kon.Mar.), Vliegbasis Valkenburg	2 x kisten munitie klein kaliber	Onverdacht	De vondst is gedaan op het terrein van Marnevlieggkamp Valkenburg. De huidige onderzoeksgebieden liggen buiten het terrein van het vliegveld. De onderzoeksgebieden zijn onverdacht met betrekking tot deze melding.	Onverdacht
19771790	Vliegbasis	Gegevens explosieven: 1 granaat waarschijnlijk 40 mm Ligplaats: Artillerie in ijs. Kist Noot TA: MORA bevat alleen meldingsrapport	Onverdacht	De vondst is gedaan op het terrein van Marnevlieggkamp Valkenburg. De huidige onderzoeksgebieden liggen buiten het terrein van het vliegveld. De onderzoeksgebieden zijn onverdacht met betrekking tot deze melding.	Onverdacht
19813247	Vlieggkamp Valkenburg	1 x scheepsein (raketvorm met vleugels) Toegepaste procedure: dmv detonatie, restant meegenomen	Onverdacht	De vondst is gedaan op het terrein van Marnevlieggkamp Valkenburg. De huidige onderzoeksgebieden liggen buiten het terrein van het vliegveld. De onderzoeksgebieden zijn onverdacht met betrekking tot deze melding.	Onverdacht
19830130	Vliegbasis Valkenburg, brigade KNMAR, Wassenaarseweg 75, Katwijk	1 x sein rook water nr. 10 (leeg) calciumsulfide (daarna: onleesbaar woord) Terzake deskundige zei dat hij al was opgebrand.	Onverdacht	De vondst is gedaan op het terrein van Marnevlieggkamp Valkenburg. De huidige onderzoeksgebieden liggen buiten het terrein van het vliegveld. De onderzoeksgebieden zijn onverdacht met betrekking tot deze melding.	Onverdacht
19883705	Fietsgarage Marine vlieggkamp geb. C(romeinse 1(?))	1 x smoke flare	Onverdacht	De vondst is gedaan op het terrein van Marnevlieggkamp Valkenburg. De huidige onderzoeksgebieden liggen buiten het terrein van het vliegveld. De onderzoeksgebieden zijn onverdacht met betrekking tot deze melding.	Onverdacht
19981405	Marine Vlieggkamp Valkenburg Wassenaarseweg 75 K Nabij gebouw W 1 (plantsoen) Katwijk aan Zee	1 x patroontrommel (LEWIS)	Onverdacht	De vondst is gedaan op het terrein van Marnevlieggkamp Valkenburg. De huidige onderzoeksgebieden liggen buiten het terrein van het vliegveld. De onderzoeksgebieden zijn onverdacht met betrekking tot deze melding.	Onverdacht
19992036	Wassenaarseweg 75 Marinevlieggkamp Valkenburg in een oude Torpedobunker. Katwijk aan Zee	1 x patroonbandtrommel met ca 200 KKM.	Onverdacht	De vondst is gedaan op het terrein van Marnevlieggkamp Valkenburg. De huidige onderzoeksgebieden liggen buiten het terrein van het vliegveld. De onderzoeksgebieden zijn onverdacht met betrekking tot deze melding.	Onverdacht
19992068	Achter de verkeerstoren van de vliegbasis (bouwterrein/vliegbasis), Valkenburg	1 x Bg van 6 veld (versch.) m/rest sb	Onverdacht	De vondst is gedaan op het terrein van Marnevlieggkamp Valkenburg. De huidige onderzoeksgebieden liggen buiten het terrein van het vliegveld. De onderzoeksgebieden zijn onverdacht met betrekking tot deze melding.	Onverdacht
19992120	Gebouw C 10 Wassenaarseweg. Katwijk aan den Rijn	1 x lading van "Sten" handgranaat 3 x KKM	Onverdacht	De vondst is gedaan op het terrein van Marnevlieggkamp Valkenburg. De huidige onderzoeksgebieden liggen buiten het terrein van het vliegveld. De onderzoeksgebieden zijn onverdacht met betrekking tot deze melding.	Onverdacht
20002087	Wassenaarseweg 75 (Vliegbasis Valkenburg)	a. 8 x betongevechtskop v. 3" rak. Klein model 4 x betongevechtskop v. 3" rak. Groot model Ca 30 rest. v. markers b. 3 x drijflicht no 1 ned. 6 x drijfmarker, Flame Float nr. 4 MK 1 1 x rookgenerator no 6 MK 1 2 x submarker rode fosfor kort model Bij aantreffen mun bleek het om een geul te gaan welke gevuld is met diverse mun. artikelen mbv graafmachine deklaag van een 30 cm verwijderd en hierna munitie uitgegraven. Geul is vermoedelijk ca 10 tot 15 mtr lang. Afgegraven ca. 4 mtr. 1 x Pbr v. cm (verschoten) 3 x Pbr. V. 20 cm (verschoten) 2 x oefenkop (beton) v. 3", klein model 1 x oefenbetonkop v. 3", groot model	Onverdacht	De vondst is gedaan op het terrein van Marnevlieggkamp Valkenburg. De huidige onderzoeksgebieden liggen buiten het terrein van het vliegveld. De onderzoeksgebieden zijn onverdacht met betrekking tot deze melding.	Onverdacht
20100795	Eerste Mintlaan (voetbalveld) Katwijk aan Zee	1 x exercitie handgranaat, MKII Na controle/inspectie bleek de handgranaat geen explosieve stof te bevatten.	Onverdacht	Deze vondst is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht
20101337	Wassenaarseweg 75	1x Bom, oefen; 10 lbs (OH)	Onverdacht	De vondst is gedaan op het terrein van Marnevlieggkamp Valkenburg. De huidige onderzoeksgebieden liggen buiten het terrein van het vliegveld. De onderzoeksgebieden zijn onverdacht met betrekking tot deze melding.	Onverdacht

Gemeente Katwijk		Vondst	Analyse bronnenmateriaal		
UO nr	Locatie		Conclusie	Motivatie conclusie	Deelgebied
20111166	Hoofdstraat 36	1x Scherfhandgranaat; No 36 Mk I (Mills)	Onverdacht	Deze vondst is te ver van de onderzoeksgebieden om er op van invloed te zijn.	Onverdacht

T&A Survey BV
Dynamostraat 48
Postbus 20670
1001 NR Amsterdam

Telefoon: 020-6651368
Fax: 020-6685486
E-mail: info@ta-survey.nl
Internet: www.ta-survey.nl

HO CE te Valkenburg

Bijlage:	4. Overzichtskaart probleeminventarisatie		
Projectnummer:	GPR7091		
Opdrachtgever:	Antea Group	Formaat:	A3
Tekenaar:	Akkoord: 	Schaal:	1:12.500
R.F. Assendorp	M. van Oers	Opmaakdatum:	03-05-2018

Bijlage 5 Overeenkomst en afspraken opdracht

Het onderzoek – achtergrond en projectdoel

Zie §1.1 en §1.2.

Onderzoeksgebied

Zie §2.1 en bijlage 1.

Uitvoerende personen

De uitvoering van dit onderzoek vindt plaats door ervaren onderzoekers met een relevante, HBO of universitaire opleiding. Het onderzoek wordt gecontroleerd door een senior OCE-deskundige en de projectleider. Een bevoegd lid van het management accordeert tevens het rapport en de bodembelastingkaart.

Bij het onderzoek zijn onderstaande deskundigen betrokken.

Expertise	Naam deskundige
Historisch onderzoek	• Sophie Jansen (uitvoering onderzoek en rapportage) • Nicole Maas (archiefbezoek) • Maurice de Cock (projectleider)
CE-deskundigheid	• Maurice van Gennip
Civiele techniek	• Freerk Broekstra
Luchtfoto-interpretatie	• Maurice de Cock • Marijn van Veelen • Sophie Jansen
GIS	• Rutger Assendorp

Methodiek

Voor alle onderdelen van het vooronderzoek zijn interne werkinstructies opgesteld. Deze werkinstructies geven nadere invulling aan de wijze waarop het onderzoek wordt uitgevoerd m.b.t. zaken waarin het Werkveldspecifiek certificatieschema voor het systeemcertificaat Opsporen Conventionele Explosieven (WSCS-OCE) en het vrijwillige Procescertificaat Vooronderzoek CE en Risicoanalyse CE (Procescertificaat), dat in 2018 ingevoerd wordt, niet voldoende gedetailleerd richting geeft.

De standaardrapportage van het vooronderzoek is zo opgesteld dat deze tevens als checklist voldoet. Hierdoor worden de algemene eisen, de inventarisatie en herleidbaarheid van het bronnenmateriaal, het beoordelen en evalueren van het bronnenmateriaal en eventuele opmerkingen altijd nadrukkelijk onder de aandacht van de uitvoerde onderzoeker gebracht, waardoor de volledigheid van het onderzoek gewaarborgd kan worden. Het rapport wordt daarnaast door de projectleider gecontroleerd en de analyse en conclusies tevens door een senior OCE-deskundige.

Opzet van het onderzoek

Een volledig vooronderzoek bestaat overeenkomstig de richtlijnen uit twee fasen:

1. Inventarisatie van bronnenmateriaal
2. Analyseren van bronnenmateriaal

Fase 1 Inventarisatie van bronnenmateriaal

De inventarisatie van het bronnenmateriaal betreft het verzamelen van historisch feitenmateriaal. Hierbij vindt een inventarisatie plaats van gebeurtenissen/informatie die een aanwijzing vormen dat het onderzoeksgebied, of een gedeelte daarvan, verdacht is op de aanwezigheid van explosieven (indicaties), of juist onverdacht (contra-indicaties). Deze gebeurtenissen worden in een chronologische lijst gezet (bijlage 3) en tevens zo nauwkeurig mogelijk in kaart (bijlage 4).

Voor de inventarisatie wordt in de regel de zogenaamde "trechtermethode" toegepast, waarbij in eerste instantie het grote beeld gevormd wordt van de oorlogshandelingen in en rondom het onderzoeksgebied, waarna ingezoomd wordt op details.

Literatuuronderzoek

- Eerst wordt middels algemene, landelijk en daarna regionale literatuur een algemeen beeld gevormd van relevante gebeurtenissen. Een nadere verdiepingsslag wordt middels lokale literatuur gemaakt.

Initieel archiefonderzoek

- Middels archiefonderzoek wordt de chronologische lijst van oorlogshandelingen gecompleteerd.
- Tevens worden archiefstukken gebruikt voor het bevestigen van de feiten zoals tijdens het literatuuronderzoek vastgesteld.
- Middels informatie uit de archiefstukken kunnen details ingevuld worden van de oorlogshandelingen, zoals aangetroffen tijdens het literatuuronderzoek.

Aanvullend archiefonderzoek

- Op basis van het verkregen chronologische overzicht van gebeurtenissen, worden (indien noodzakelijk) aanvullende, meer specialistische archiefinstellingen geraadpleegd. Hierbij valt te denken aan buitenlandse archieven t.b.v. het verkrijgen van details over bommenladingen van aanvallende vliegtuigen.

Archiefonderzoek luchtfoto's

- Middels het raadplegen van luchtfoto's kunnen feiten, zoals tijdens het literatuur- en archiefonderzoek is vastgesteld, bevestigd en/of gelokaliseerd worden.
- Een vlakdekkende luchtfotoanalyse wordt uitgevoerd met foto's van eind WOII teneinde een zo compleet mogelijk beeld van de oorlogshandelingen te verkrijgen.
- Indien noodzakelijk worden luchtfoto's van tijdens WOII vergeleken met de huidige situatie t.b.v. het verkrijgen van contra-indicaties: informatie die een aanwijzing vormt dat het verdachte gebied, of een gedeelte daarvan, als onverdacht kan worden beschouwd op basis van naoorlogse, grootschalige grondroering.

Geraadpleegde archieven en wijze van raadplegen

Deze rapportage is uitgevoerd conform de meest recente richtlijnen van de WSCS-OCE, namelijk het wijzigingsvoorstel van 2016. Tevens wordt al zo veel als mogelijk voldaan aan het vrijwillige certificatieschema voor het Procescertificaat dat in 2018 van kracht zal worden. In de volgende tabel is een overzicht van de verplichte en tevens aanvullende bronnen opgenomen. Hierin is aangegeven welke bronnen door T&A geraadpleegd zijn voor het onderhavig onderzoek. Geraadpleegde bronnen worden in de regel in het digitale archief van T&A opgeslagen en in het geval van literatuur worden boeken regelmatig aangeschaft en aan de collectie toegevoegd.

Raadplegen

Verplicht
Aanvullend
Gedaan door T&A

Bron	Verplicht	Aanvullend	Gedaan door T&A	Wijze van raadplegen en archiveren
Literatuur	✓		✓	- Intern analoog en digitaal literatuurarchief T&A wordt geraadpleegd. - Dit wordt aangevuld met online zoektocht via Google, KB en NIOD en waar nodig fysiek bezoek of aanschaf betreffende boek(en).
Gemeentelijk en provinciaal archief	✓		✓	- Online via website van archief wordt inventaris gemaakt. - Telefonisch en/of e-mail wordt achterhaald of er reeds eerder explosievenonderzoeken zijn uitgevoerd en wordt een afspraak voor het archiefbezoek gemaakt, waarbij tevens doel van onderzoek wordt vermeld en vraag voorgelegd of er meer informatie hierover beschikbaar is dan uit de online inventarisatie blijkt. - Archieven worden fysiek bezocht, tenzij uit bovenstaande contactmomenten blijkt dat er geen stukken aanwezig zijn in het archief. - Ter plaatse wordt gecontroleerd of er een afwijkende analoge inventaris is en wordt de archivaris gevraagd of er meer (mogelijk) relevante informatie beschikbaar is. - Provinciale archieven zijn in 2015/2016 geïnventariseerd en integraal digitaal vastgelegd in het archief van T&A. - Gemeentearchieven worden sinds circa 2010 per project geïnventariseerd en integraal digitaal vastgelegd in het archief van T&A. - Als een archief reeds digitaal in het archief van T&A is gearchiveerd, worden fysieke bezoeken in principe niet meer uitgevoerd. Er wordt dan alleen nagegaan of er sinds het laatste bezoek van T&A nog nieuwe informatie is en/of explosievenonderzoeken zijn uitgevoerd. Nieuw archiefbezoek vindt uitsluitend plaats indien noodzakelijk. - Naam van datum van raadpleging van het archief en naam uitvoerende(n) is intern bij T&A geregistreerd.
Nederlands Instituut voor Militaire Historie	✓	✓	✓	- Indien nodig worden collecties 409 en 575 online geraadpleegd. - Dit archief wordt uitsluitend fysiek bezocht indien noodzakelijk voor het raadplegen van andere collecties. - Raadpleging vindt plaats door de onderzoeker in de periode tussen de opdrachtbevestiging en rapportagedatum.
Nederlands Instituut voor Oorlogsdocumentatie	✓		✓	- De verplichte toegangsnummers zijn in 2014 integraal gedigitaliseerd en in het T&A-archief aanwezig. - Voor overige: zie literatuur.
Nationaal Archief Den Haag	✓		✓	- De verplichte stukken zijn in 2011-2013 integraal gedigitaliseerd en in het T&A-archief aanwezig. - Indien het raadplegen van dit archief noodzakelijk wordt geacht, wordt op dezelfde wijze gewerkt als vermeld bij gemeentearchief.
Semistatische archief-diensten Ministerie Defensie te Rijswijk	✓		✓	- De verplichte stukken zijn in 2010-2011 integraal gedigitaliseerd en in het T&A-archief aanwezig. - Indien het raadplegen van dit archief noodzakelijk wordt geacht, wordt op dezelfde wijze gewerkt als vermeld bij gemeentearchief.
Explosieven Opruimingsdienst Defensie	✓		✓	- Raadpleging vindt per project plaats conform de door de EOD gegeven werkwijze.
Luchtfotocollecties Wageningen UR en Kadaster Zwolle	✓		✓	- Wordt per project door de onderzoeker online via www.dotkadata.nl geraadpleegd tijdens de uitvoering van het onderzoek.
Luchtfotocollectie RCAHMS		✓	✓	- Wordt per project door de onderzoeker online geraadpleegd tijdens de uitvoering van het onderzoek.
The National Archives (Londen)		✓	✓	- Deel dat in het T&A-archief aanwezig is, wordt geraadpleegd. - Indien nodig en online beschikbaar, wordt online geraadpleegd. - Indien nodig wordt fysiek bezoek uitgevoerd door Jeroen Niels (onderzoeker T&A) of lokale onderzoeker Lawrence Woodcock. - Indien via Wardocs geraadpleegd, is dat vermeld in §3.2.9.4.
Bundesarchiv-Militärarchiv (Freiburg)	✓		✓	- Verplichte collectie is in 2017 integraal gedigitaliseerd (naast enkele andere collecties) en in het T&A-archief aanwezig. - Indien via Wardocs geraadpleegd, wordt dat vermeld in §3.2.9.4.
Kadaster (naoorlogs kaartmateriaal)	✓		✓	- Wordt per project via de website www.topotijdreis.nl geraadpleegd.
The National Archives and Records Administration te College Park		✓		- Indien noodzakelijk is het via Wardocs geraadpleegd. In dat geval wordt dat vermeld in §3.2.9.4.
Getuigenverklaringen		✓		- Per verklaring wordt vermeld wie, waar en wanneer uitgevoerd.

In overleg met opdrachtgever uitgesloten bronnen

In overleg met opdrachtgever zijn de volgende bronnen niet (uitputtend) geraadpleegd:

- Het onderzoek voor contra-indicaties van na WOII is gericht op uitgevoerde opsporingswerkzaamheden en grootschalig grondverzet en ophogingen, met name op basis van vergelijking van luchtfoto's en op basis van bij opdrachtverlening door de opdrachtgever aangeleverde informatie. Er heeft hiervoor geen archiefonderzoek (zoals in gemeentelijk en provinciaal archief) plaatsgevonden. Tevens is geen navraag gedaan bij beheerders van infrastructuur, zoals bedoeld in §3.1 van het Procescertificaat, tenzij anders vermeld in §2.3 van onderhavige rapportage. Voor dit laatste gaat T&A er namelijk van uit, dat betreffende beheerder(s) reeds betrokken zijn bij het proces en dus dergelijke onderzoeken via opdrachtgever aan T&A geleverd worden. Hierbij wordt opgemerkt dat conform de WSCS-OCE projectplannen van opsporingswerkzaamheden bij de gemeente voorgelegd moeten worden, ter kennisgeving bij detectie en voor akkoord bij benaderingswerkzaamheden. Aangezien T&A navraag doet bij de gemeente(s) over reeds uitgevoerde explosievenonderzoeken, zouden ook de reeds uitgevoerde opsporingsonderzoeken van beheerders aan het licht moeten komen. Indien hierbij naar voren komt dat rapporten van relevante explosievenonderzoeken bij beheerders aanwezig kunnen zijn, wordt dit in overleg met opdrachtgever nagevraagd.
- Er worden geen berekeningen uitgevoerd voor de indringingsdieptes van afwerpmunitie indien er onvoldoende sondeerinformatie door opdrachtgever beschikbaar wordt gesteld om dergelijke berekeningen betrouwbaar te maken volgens het Ontwerp Voorschrift Bepaling Indringingsdiepte Conventionele Explosieven (Deltares, 1210497-000, 2015). Hierbij wordt opgemerkt, dat er via Dinoloket in de regel te weinig sondeerinformatie beschikbaar is hiervoor.
- Conform het Procescertificaat dienen uit de geïnventariseerde luchtfoto's de meest geschikte luchtfoto's geselecteerd te worden. Bij de selectie dient rekening te worden gehouden met dekking, opnamedatum in relatie tot oorlogshandelingen, kwaliteit van het fotobeeld en de schaal. T&A raadpleegt in eerste instantie de luchtfoto's van de Nederlandse luchtfotoarchieven, aangezien daarvan online direct de kwaliteit en dekking zichtbaar zijn, naast de schaal en datum. Indien daarbij geschikte foto's worden aangetroffen, wordt geen inventaris gedaan van de luchtfoto's die RCAHMS beschikbaar heeft. Van betreffende archiefinstelling zijn, naast de datum van de luchtfoto, online namelijk uitsluitend een indicatie van de dekking en schaal te achterhalen en is de kwaliteit hooguit zeer indicatief aangegeven. Indien in de Nederlandse archieven geen geschikte luchtfoto's zijn aangetroffen, is RCAHMS zondermeer wel geraadpleegd.
- Conform het Procescertificaat dienen er luchtfoto's te worden gebruikt van vóór de gebeurtenis, en van zo kort mogelijk ná de relevante gebeurtenis. T&A raadpleegt alleen luchtfoto's van vóór de gebeurtenis indien er aanwijzingen zijn dat dit van toegevoegde waarde kan zijn.

Fase 2 Analyseren van het bronnenmateriaal

Na de inventarisatiefase vindt het analyseren van het aangetroffen feitenmateriaal plaats. Op basis hiervan kan worden vastgesteld of het onderzoeksgebied onverdacht of (deels) verdacht is.

Indien na de inventarisatie en analyse van het bronnenmateriaal (een deel van) het onderzoeksgebied verdacht is verklaard, wordt het verdachte gebied afgebakend in horizontale en verticale richting, gebruik makend van RD-coördinaten. Tevens wordt dan de hoofdsoort, het kaliber/gewicht, de nationaliteit en verschijningsvorm van de te verwachten explosieven bepaald. Indien de hoofdsoort afwerpmunitie betreft, wordt bovendien het subsoort, het aantal en het type ontsteker(s) bepaald, indien mogelijk.

Verkorte risicoanalyse, conclusies en aanbevelingen

Op basis van de resultaten is een verkorte risicoanalyse uitgevoerd worden, waarbij rekeningen gehouden wordt met de toekomstige werkzaamheden en gebruik van de locatie. Daaruit zijn conclusies met bijbehorende aanbevelingen voor het vervolgtraject voortkomen. Een opsporingsonderzoek kan deel uitmaken van dit advies. Dit is een veldonderzoek waarbij aanwezige verdachte objecten, mogelijke explosieven, kunnen worden opgespoord.

Oplevering

De resultaten van het vooronderzoek zijn verwerkt in een rapportage inclusief bodembelastingkaart (bijlage 1). Meer specifiek is opgenomen in de rapportage:

- 1) aanleiding van het vooronderzoek, omschrijving en doelstelling van de opdracht (§1.1 en §1.2);
- 2) begrenzing van het onderzoeksgebied (§2.1 en bijlage 1);
- 3) beschrijving van de uitvoering van het onderzoek, inclusief betrokken personen (onderhavige bijlage);
- 4) verantwoording van het bronnenmateriaal, inclusief bronverwijzing (hoofdstuk 3 en bijlage 3);
- 5) resultaten van de beoordeling van het bronnenmateriaal: conclusie (verdacht / onverdacht) – bijlage 3;
- 6) afbakening (on)verdachte gebied(en) en bodembelastingkaart (bijlage 1 en het hoofdstuk met de conclusies);
- 7) beschrijving leemten in kennis (waar van toepassing per bron);
- 8) verkorte risicoanalyse met bijbehorende conclusies en aanbevelingen.

De rapportage wordt digitaal aangeleverd in pdf formaat. Op verzoek wordt een versie van het rapport per post nagezonden of bijlagen in Autocad/GIS formaat verstrekt.

Planning

Na ontvangst van de opdrachtbevestiging en digitale kaart met RD-coördinaten waarop de contouren van het onderzoeksgebied staan aangegeven, is het project in de planning opgenomen. De doorlooptijd voor de eerste fase (inventarisatie van het bronnenmateriaal) is meerdere weken, waarbij rekening gehouden dient te worden met de levertijd van enkele, met name buitenlandse archieven. De tweede fase duurt in de regel een week tot enkele weken, afhankelijk van hetgeen aangetroffen wordt in de eerste fase. Oplevering vindt plaats zoals in de offerte aangegeven. Het opvragen van luchtfoto's kan in specifieke gevallen vele weken vergen. In het geval de afgesproken levertijd daardoor overschreden dreigt te worden, wordt hierover contact opgenomen met de opdrachtgever.

Gevolgen detonatie (explosie)

Explosieven bevinden zich vanaf WOII onder slechte condities in de bodem. Bij het aantreffen van explosieven moet daarom rekening worden gehouden met een ongecontroleerde detonatie. Oorzaken van een ongecontroleerde detonatie kunnen zijn onder andere ongelukken bij handelingen aan munitie, brand en grondroerende werkzaamheden. De kans op een ongecontroleerde detonatie is klein, maar de gevolgen zijn aanzienlijk. Het is daarom noodzakelijk om na te gaan welke gebeurtenissen elkaar zouden kunnen opvolgen en met welke effecten.

Een ongecontroleerde detonatie kan leiden tot ernstig letsel en schade aan materieel en/of levende have binnen de invloedssfeer van een detonatie. Afhankelijk van de plaats van detonatie kan het schadebeeld in ernst variëren; een detonatie op het land heeft andere gevolgen dan een detonatie in (diep)water. Tijdens een detonatie komt in een zeer korte tijd een grote hoeveelheid energie vrij in de vorm van druk, schokgolf, temperatuur en eventueel scherfwerking. Tijdens het bepalen van de veiligheids- en beschermende maatregelen moet hiermee rekening worden gehouden.

Druk

Afhankelijk van de soort springstof kan in de directe omgeving van het detonatiepunt een druk ontstaan van 100.000 tot 400.000 bar. Tegen deze detonatiedruk is geen enkel materiaal bestand. Een druk van vier bar kan al ernstig letsel toebrengen aan het menselijk lichaam met zelfs de dood tot gevolg.

Schokgolf

Tijdens een detonatie ontstaat een schokgolf. De kracht van de schokgolf is afhankelijk van de detonatiesnelheid van de springstof. De detonatiesnelheid die ontstaat, varieert van circa 3000 tot 9000 m/sec. Afhankelijk van het medium waardoor de schokgolf zich voortplant kan de schokgolf schade veroorzaken aan machines, constructies en vaartuigen. Het is een gegeven dat een schokgolf zich in water verder voortplant dan in de lucht. De schade die ontstaat door de schokgolf kan daarom onder water groter zijn dan in de lucht.

Temperatuur

In de directe omgeving van het detonatiepunt komen zeer hoge temperaturen vrij. Afhankelijk van de plaats van de detonatie kunnen deze temperaturen brand veroorzaken. Onder water zijn de effecten van de bij een detonatie vrijkomende hoge temperaturen nihil.

Scherfwerking

Het bekendste gevaar dat ontstaat bij een detonatie is scherfwerking. Afhankelijk van het materiaal waarin de springstof verpakt is (het lichaam van het explosief) en de plaats van de detonatie kan scherfwerking ontstaan. De scherven die ontstaan krijgen als gevolg van de ontstane druk en temperatuur een zeer hoge snelheid, die bij aanvang circa 1500 meter per seconde bedraagt. Afhankelijk van de toestand en het soort explosieve stof zal de grootte van de scherven variëren.

Afhankelijk van het gewicht van de scherven en het medium waardoor deze zich voortbewegen kan de afstand die zij afleggen sterk variëren. Naast directe scherfwerking moet ook rekening worden gehouden met secundaire scherfwerking. Onder secundaire scherfwerking worden materialen verstaan (bijvoorbeeld grind en stenen) die uit de directe omgeving van de detonatie als gevolg van de toenemende druk worden rondgeslingerd.

Overige effecten

Ook zijn er explosieven gebruikt met (toevoeging van) brandbare stoffen en chemische middelen, die een zeer specifiek gevaar vormen voor hun omgeving. Zo werd bijvoorbeeld fosfor gebruikt in zogenaamde springrookgranaten en -handgranaten. Witte fosfor is een brandbare stof die spontaan tot ontbranding kan komen bij contact met zuurstof.

Wanneer witte fosfor brandt, verspreidt het een giftige rook en kan uiteindelijk een detonatie veroorzaken als in het explosief ook een verspreidingsspringlading aanwezig is. Het komt voor dat explosieven gevuld met witte fosfor spontaan gaan branden wanneer zij tijdens het uitvoeren van graafwerkzaamheden worden blootgelegd. In het algemeen kan voor explosieve stoffen worden gesteld dat ze toxisch zijn.

Veiligheidsmaatregelen/risico

In gebieden waar mogelijk explosieven aanwezig zijn is maximale bescherming geboden tegen de uitwerking ervan. Deze maatregelen hebben zowel betrekking op handelingsfactoren als uitwerkingsfactoren.

De maatregelen kunnen we indelen in twee hoofdgroepen:

- Veiligheidsmaatregelen: alle maatregelen die worden genomen om te voorkomen dat een explosief ongecontroleerd tot werking komt.
- Beschermende maatregelen: alle maatregelen die worden genomen om de daadwerkelijke uitwerking van een explosief op personen, levende have en goederen te beperken of te voorkomen.

De risico's van een ongecontroleerde detonatie van explosieven bij grondpenetrerende werkzaamheden hangen af van de soort explosieven en de diepte/plaats waarop ze kunnen worden aangetroffen.

Soort explosieven

Voor het beoordelen van de risico's en het bepalen van de juiste veiligheidsmaatregelen is het van belang om te weten welke soorten explosieven verwacht kunnen worden.

Grootte

De vuistregel is dat de grootte van een explosief het effect op de omgeving bepaalt. Hoe groter het explosief, hoe groter het effect op de omgeving. Het effect op de omgeving wordt mede bepaald door de netto inhoud van de explosieve stof.

Gevoeligheid

De kans dat een explosief ongecontroleerd tot detonatie komt, is afhankelijk van de gevoeligheid van een explosief. De gevoeligheid van een explosief wordt bepaald door de gevoeligheid van de in het explosief aanwezige explosieve stof en/of de (wapenings)toestand van de geplaatste ontsteker. Hoe gevoeliger een explosief, hoe eerder een ongecontroleerde detonatie zal plaatsvinden. De gevoeligheid van explosieve stoffen in de vorm van springstoffen neemt veelal toe door veroudering. De gevoeligheid van een ontsteker wordt voornamelijk bepaald door de wapeningstoestand.

De wapeningstoestand van een ontsteker wordt bepaald door de krachten die worden uitgeoefend op een ontsteker tijdens het verschieten, werpen, afwerpen of plaatsen van het explosief. Tijdens het zogenaamde wapenen van een ontsteker worden alle explosieve en/of mechanische componenten in één lijn gebracht waardoor het explosief tot werking kan komen.

Het wapenen kan ook gebeuren doordat explosieven worden rondgeslingerd als gevolg van een explosie. De explosie kan het gevolg zijn van vernietigingswerkzaamheden of een ongecontroleerde explosie. Explosieven voorzien van gewapende ontstekers zijn over het algemeen gevaarlijker zijn dan explosieven waarvan de ontsteker niet gewapend is.

Bijlage 7 Wetgeving en subsidiemogelijkheden voor explosievenonderzoek

Wet- en regelgeving

Explosievenonderzoek

Vanaf 1 juli 2012 dienen bedrijven die Conventionele Explosieven opsporen conform het Arbeidsomstandighedenbesluit (artikel 4.10) in het bezit te zijn van een Systeemcertificaat "Opsporen Conventionele Explosieven". Dit certificaat wordt uitgegeven op basis van het Werkveld Specifieke Certificatie Schema "Opsporen Conventionele Explosieven" (WSCS-OCE), 2012, versie 1. Dit is vastgelegd en aangekondigd in het besluit van 5 maart 2012 zoals vermeld in staatsblad 108, jaargang 2012.

Het toepassingsgebied van de WSCS-OCE is onderverdeeld in twee deelgebieden:

Deelgebied A: Opsporing (vooronderzoek, detectie en handmatige benadering en overdracht EOD)

Deelgebied B: Civieltechnisch opsporingsproces (civieltechnische assistentie)

De aanwezigheid van explosieven kan de Openbare Orde en Veiligheid in gevaar brengen. Op basis van de gemeentewet (artikelen 175, 176) is de burgemeester verantwoordelijk voor het handhaven van de Openbare Orde en Veiligheid. Hij is bevoegd hier handelend op te treden.

Conform 6.6.2.2 van de WSCS-OCE dient het bevoegd gezag geïnformeerd te worden over opsporingswerkzaamheden middels het indienen van het projectplan. In het geval van benaderingswerkzaamheden moet het bevoegd gezag ook actief haar goedkeuring verlenen door middel van een verklaring van geen bezwaar.

Bedrijven die opsporingswerkzaamheden uitvoeren en hierbij explosieven voorhanden kunnen krijgen, moeten op basis van de Wet Wapens en Munitie (artikel 4) beschikken over een ontheffing.

Werken in verontreinigde grond

Werkzaamheden in verontreinigde grond dienen conform het Arbeidsomstandighedenbesluit plaats te vinden volgens de CROW 132.

Werken langs de (snel-)weg

Werkzaamheden langs de (snel-)weg dienen conform het Arbeidsomstandighedenbesluit plaats te vinden volgens de CROW 96.

Werken langs het spoor

Werkzaamheden langs het spoor dienen uitgevoerd te worden conform Normenkader Veilig Werken en het Voorschrift Veilig Werken van ProRail (beheerd door RailAlert). Iedereen die zich in opdracht van of met toestemming van ProRail begeeft op spoorweginfrastructuur of in de nabijheid van objecten die bij de hoofdspoorweginfrastructuur horen, moet over een geldig Bewijs van Toegang (BVT) beschikken. Deze wordt op het Digitale Veiligheids Paspoort (DVP) bijgeschreven.

Beschermen archeologische waarden

Conform de Wet op de archeologische monumentenzorg (Monumentenwet 2007) dient archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd indien er sprake kan zijn van verstoring van archeologisch waardevolle informatie. Onderzoek dient conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie 3.2 te worden uitgevoerd.

Subsidie explosievenopsporing en ruiming

Gemeentes kunnen vanuit het gemeentefonds een bijdrage voor het opsporen en ruimen van explosieven ontvangen. Kosten voor vooronderzoek, opsporing, preventieve maatregelen, noodzakelijke spoedvoorzieningen en grondwerkzaamheden komen in aanmerking voor subsidie. BTW komt hiervoor niet in aanmerking.

Vanaf 1 januari 2015 is er geen verschil meer tussen de verschillende gemeentes met betrekking tot de wijze van bijdrage.

Gemeenten kunnen 70% van de kosten voor het opsporen van explosieven vergoed krijgen via een suppletie-uitkering. Hiervoor volstaat de toezending van een gemeenteraadsbesluit met daarin opgenomen de gemaakte kosten. Bijdragen hebben geen betrekking meer op toekomstige kosten. Er behoeft geen verdere onderbouwing overlegd te worden.

De gemaakte kosten kunnen inzichtelijk worden gemaakt in IV3 via lastenfunctie "160 opsporingen ruiming van conventionele explosieven". Verzoeken die voor 1 maart zijn ingediend, worden in het betreffende jaar toegekend.

Voor vragen of nadere informatie: postbus.gf@minbzk.nl.

Toezending van het verzoek vindt plaats aan:
Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties
T.a.v. FEZ/FAR/R
Postbus 20011
2500 EA Den Haag

Bijlage 8 WSCS-OCE richtlijnen horizontale afbakening verdacht gebied

Nr	Indicatie	Details	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdachte gebied
			Verdacht	Onverdacht	
1	Verdedigingswerk	Vervallen			Vervallen*
2	Wapenopstelling	Opstellingen van handwapen, machinegeveer of ander (semi)automatisch wapen	x		Locatie van de wapenopstelling
3	Geschutopstelling (statisch en mobiel)	Locatie van geschut	x		25 meter rondom het hart van de geschutopstelling, maar niet verder dan een eventueel aangrenzende watergang
4	Munitieopslag in open veld	Locatie van munitievoorraad in het open veld	x		Locatie van de veldopslaglocatie
5	Loopgraaf	Militaire loopgraaf of schuttersput	x		Het gebied binnen de contouren van de loopgraaf of schuttersput is verdacht, bij voorkeur bepaald aan de hand van geogerefererde luchtfoto's
6	Tankgracht of -geul	Een diepe (al dan niet droge) gracht of geul met steile wanden, aangebracht om pantservoertuigen tegen te houden		x	Niet verdacht, tenzij er aanwijzingen zijn dat er mogelijk munitie in gedumpt is
7	Landmijnen verdacht gebied	Middels een aanwijzing, niet zijnde een mijnenlegrapport, op landmijnen verdacht verklaard gebied. In het verdachte gebied zijn bij de controle door de MMOD géén landmijnen aangetroffen		x	n.v.t.
8	Landmijnen verdacht gebied	Middels een aanwijzing, niet zijnde een mijnenlegrapport, op landmijnen verdacht verklaard gebied. In het verdachte gebied zijn bij de controle door de MMOD, of bij na-oorlogse activiteiten landmijnen	x		De grenzen zoals aangegeven in het ruimrapport
9	Mijnenveld, geheel geruimd	Geregistreerd mijnenveld, waarvan mijnenlegrapport aanwezig is. Alle volgens het legrapport gelegde landmijnen zijn geruimd of feitelijke onderbouwing bekend waarom landmijnen niet meer in veld aanwezig waren		x	N.v.t.
10	Mijnenveld, gedeeltelijk geruimd	Geregistreerd mijnenveld waarvan mijnenlegrapport aanwezig is. Niet alle volgens het mijnenlegrapport gelegde landmijnen zijn geruimd. Geen feitelijke onderbouwing bekend waarom er landmijnen worden vermist.	x		De grenzen zoals aangegeven in het mijnenlegrapport en/of ruimrapport

* Noot T&A: uitgangspunten en afbakening van verdachte gebieden binnen een verdedigingswerk gebeuren aan hand van de afzonderlijke stellingen, loopgraven e.d. binnen de contouren van het verdedigingswerk.

Nr	Indicatie	Details	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdachte gebied
			Verdacht	Onverdacht	
11	Versperringen	Versperringen zoals strandversperringen en drakentanden		x	Tenzij er indicaties zijn dat CE onderdeel uitmaken van de versperring
12	Infrastructuur zonder geschuts-opstelling of munitievoorraad	Militaire werken zoals woononderkomen of werken met een burgerdoel zoals schuilbunker		x	Tenzij er indicaties zijn op CE vanwege de aanwezigheid van nabij verdediging in de vorm van bijvoorbeeld wapenopstellingen
13	Schuilloopgraaf	Loopgraaf voor burgerbevolking om in te schuilen		x	n.v.t.
14	Kampementen	Grondgebied met onderkomens zoals tenten		x	Tenzij er indicaties zijn op CE vanwege de aanwezigheid van munitieopslag of nabijverdediging in de vorm van bijvoorbeeld wapenopstellingen
15	Mangat	Gat in grond met schuilfunctie, niet in gebruik genomen als schuttersput		x	n.v.t.
16	Dumplocatie van munitie en/of toebehoren	Dumplocatie van CE en/of toebehoren in landbodem of op waterbodem.	x		Locatie van de dump en afbakening verder situationeel te bepalen, bijvoorbeeld dumping in stilstaand of stromend water
17	Crashlocatie vliegtuig	Aanwezigheid van CE vanwege de crash	x		Situationeel te bepalen
18	Krater van gedetoneerde incidentele luchtafweergranaat	Gebied waarin zich de krater van de detonatie van een incidentele luchtafweergranaat bevindt		x	Tenzij er indicaties zijn dat het geen incidentele luchtafweergranaat betreft.
19	Vernielingslading	Locatie van aangebrachte vernielingslading	x		Locatie waar de vernielingslading is aangebracht
20	Vernielingslading (in werking gesteld)	Locatie van in werking gestelde vernielingslading, waarbij de mogelijkheid bestaat op het aantreffen van niet (geheel) gedetoneerde springlading(en).	x		Locatie waar de vernielingslading in werking is gesteld en afbakening verder situationeel te bepalen.
21	Ongecontroleerde (massa)explosie	(Sympatische) detonatie van een explosieven voorraad zoals ontplofing munitieopslag of munitietrein	x		Situationeel te bepalen
22	Vernietigingslocatie voor CE	Eén of meerdere springputten	x		De contour(en) van de springput(ten) en afbakening verder situationeel te bepalen, bijvoorbeeld gelet op de afstand van eventuele uitgeworpen CE buiten deze contour(en).
23	Artillerie-, mortier- of raketbeschieting	Gebied dat is beschoten door mobiel of vast geschut, mortieren of grondgebonden (meervoudig) raketwerpersysteem	x		Situatie te bepalen
24	Raketbeschieting inslagenpatroon bekend	Gebied dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers	x		Op basis van een analyse van het inslagenpatroon wordt de maximale afstand tussen twee opeenvolgende inslagen binnen een inslagpatroon bepaald. Het verdachte gebied wordt afgebakend door deze afstand te projecteren op de buitenste inslagen van het inslagenpa-

Nr	Indicatie	Details	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdachte gebied
			Verdacht	Onverdacht	
					troon. Dat is exclusief de eventuele horizontale verplaatsing van de buitenste blindganger binnen het inslagenpatroon.
25	Raketbeschieting, inslagenpatroon onbekend, op zgn. Pin Point Target'	Gebied dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 108 meter gemeten vanuit het hart van het doel
26	Raketbeschieting, inslagenpatroon onbekend, op 'Line Target'	Gebied dat is getroffen door een raketbeschieting met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek lijnvormig (bijvoorbeeld spoorlijn/militaire colonne) object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 80 meter gemeten vanuit het hart van het doel
27	Duikbombarde-ment inslagenpa-troon bekend	Gebied dat is getroffen door een bombardement met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek object te treffen	x		Op basis van een analyse van het inslagenpatroon wordt de maximale afstand tussen twee opeenvolgende inslagen binnen een inslagpatroon bepaald. Het verdachte gebied wordt afgebakend door deze afstand te projecteren op de buitenste inslagen van het inslagenpatroon. Dat is exclusief de eventuele horizontale verplaatsing van de buitenste blindganger binnen het inslagenpatroon.
28	Duikbombarde-ment, inslagenpa-troon onbekend op 'Pin Point Target'	Gebied dat is getroffen door een bombardement met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 181 meter gemeten vanuit het hart van het doel
29	Duikbombarde-ment inslagenpa-troon onbekend op 'Line Target',	Gebied dat is getroffen door een bombardement met jachtbommenwerpers, met als doel om een vooraf bepaald specifiek lijnvormig (bijvoorbeeld spoorlijn/militaire colonne) object te treffen.	x		Het verdachte gebied wordt bepaald door een afstand van 91 meter gemeten vanuit het hart van het doel
30	Overige bombar-dementen	Gebied dat is getroffen door een bombardement met bommenwerpers, niet zijnde jachtbom-menwerpers	x		Op basis van een analyse van het inslagenpatroon ¹ wordt de maximale afstand tussen twee opeenvolgende inslagen binnen een inslagpatroon bepaald. Het verdachte gebied wordt afgebakend door deze afstand te projecteren op de buitenste inslagen van het inslagenpatroon. Dat is exclusief de eventuele horizontale verplaatsing van de buitenste blindganger binnen het inslagenpatroon. Anders situationeel te bepalen

Nr	Indicatie	Details	Uitgangspunt conclusie		Uitgangspunten voor afbakening verdachte gebied
			Verdacht	Onverdacht	
31	Inslagpunt blindganger zijnde een vliegtuigbom	Vliegtuigbom die niet in werking is getreden.	x		15 meter rondom een inslagpunt vanwege de mogelijke horizontale verplaatsing onder de grond
32	Inslagpunt van een niet gedetoneerd V-wapen	Gebied dat is getroffen door de inslag van een V-wapen	x		15 meter rondom een inslagpunt vanwege de mogelijke horizontale verplaatsing onder de grond
33	Krater van een (gedeeltelijk) gedetoneerd V-wapen	Gebied waarin zich de krater van de detonatie van een V-wapen bevindt	x		50 meter rondom een inslagpunt vanwege de mogelijke aanwezigheid van explosieve componenten.

¹ Verzameling van locaties van inslagen van één bepaald toestel of één bepaald bombardement.

Bijlage 9

Distributielijst

Het definitieve rapport wordt verzonden aan:

- Opdrachtgever
- Opdrachtgever wordt geadviseerd de bevindingen van onderhavige rapportage te delen met de gemeente(s) waarbinnen het onderzoeksgebied is gelegen